

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΘΕΜΑ: *Οι προσπάθειες εφαρμογής της Agenda 21 σε Ευρωπαϊκό, Εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.*

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΦΟΙΤΗΤΗΣ : ΣΤΑΜΑΤΕΛΑΤΟΥ ΜΑΡΙΑ
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ : ΚΟΤΙΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ

ΒΟΛΟΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2000

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ θερμά τον Επιβλέπων Καθηγητή της διπλωματικής αυτής, Άγγελο Κότιο, για την καθοδήγηση και τον πολύτιμο χρόνο που αφιέρωσε. Επίσης ευχαριστώ το Υπουργείο Χωροταξίας και Περιβάλλοντος του Μονάχου για τα χρήσιμα στοιχεία που μου έδωσε, δίχως τα οποία δεν θα ήταν δυνατόν να υλοποιηθεί η παρούσα διπλωματική.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1. ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: ΈΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	3
1.1. Ο ΔΡΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΡΙΟ.....	5
1.2. AGENDA 21 – ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	6
1.3. ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ – ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΖΩΗΣ.....	7
2. ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	10
2.1 ΔΙΕΘΝΗΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	10
2.1.1 Διεθνές πλαίσιο.....	10
2.1.2 Περιβαλλοντική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	16
2.2 ΕΠΙΠΕΔΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΑΤΖΕΝΤΑΣ 21.....	19
2.2.1 Σε παγκόσμιο επίπεδο.....	19
2.3 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ.....	20
3. ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ AGENDA 21 ΣΤΗΝ Ε.Ε.: ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	22
3.1. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΕΡΑ.....	22
3.2. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ.....	25
3.3. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ ΖΩΗΣ.....	30
3.4. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ.....	31
3.5. ΜΕΣΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε.....	34
3.5.1 Χρηματοδότηση της αειφόρου ανάπτυξης εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	34
3.5.2 Τεχνολογίες για μια αειφόρο ανάπτυξη.....	36
3.6 ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΠΡΟΟΔΟΥ.....	37
3.6.1 Στήριξη της αειφόρου ανάπτυξης στις αναπτυσσόμενες χώρες.....	37
3.6.2 Εμπόριο και περιβάλλον.....	38
3.6.3 Κοινό μέλημα εντός Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	38
4. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	40
4.1 ΦΟΡΕΙΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	40
4.2 ΑΡΜΟΔΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	41
4.2.1 Η ίδρυση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ).....	41

4.2.2 Οι ομόκεντροι κύκλοι της διοίκησης του περιβάλλοντος.....	42
4.2.3 Αρμόδιοι φορείς σε θέματα χωροταξίας.....	43
4.2.4 Αρμόδιοι φορείς για θέματα φυσικού περιβάλλοντος.....	43
4.2.5 Αρμόδιοι φορείς για θέματα ρυπάνσεων / μολύνσεων.....	44
4.2.6 Αρμόδιοι φορείς για θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς.....	44
4.2.7 Περιφερειακές υπηρεσίες.....	45
4.2.8 Άλλοι αρμόδιοι φορείς.....	46
4.3 ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	47
4.3.1 Βασικοί θεσμοί για το περιβάλλον και το χωροταξικό σχεδιασμό.....	48
4.3.2 Κριτική του ελληνικού θεσμικού πλαισίου για την προστασία του περιβάλλοντος	
.....	51
4.4 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ – ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΆΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ.....	52
4.5 ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ – LOCAL AGENDA21	
.....	54
4.5.1 Η εμπλοκή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.....	54
4.5.2 Η Local Agenda 21 και ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.....	57
4.5.3. Η Local Agenda 21 και η εφαρμογή της στον ελλαδικό χώρο.....	59
5. ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ AGENDA 21 ΣΤΗ ΒΑΥΑΡΙΑ: "BAYERN –	
AGENDA 21"	61
5.1 ΓΕΝΙΚΑ.....	61
5.2. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ.....	62
5.3 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	64
5.4 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΒΑΥΑΡΙΑΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	66
5.4.1 Πρότυπα και αρχές για μια περιβαλλοντική πολιτική με μελλοντική προοπτική	
.....	66
5.4.2 Πραγματοποίηση της Agenda 21 – Η εφαρμογή της στην Βαυαρία.....	68
5.4.2.1 Στόχοι.....	69
5.4.2.2 Επιλογή καθοριστικών πεδίων δράσεων.....	72
5.4.2.3 Εγκαθίδρυση νέων θεσμών.....	73
5.4.2.4 Κονδύλια για το περιβάλλον.....	75
5.4.3 Ατζέντα 21 και τοπική αυτοδιοίκηση στη Βαυαρία.....	76
5.5 ΟΙ ΒΑΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ77	
5.5.1 Γενικές θεμελιώδης αρχές.....	77
5.5.2 Συνταγματικό δίκαιο.....	79
5.5.3 Κώδικας Περιβαλλοντικής Νομοθεσίας.....	81
5.5.3.1 Ποινικές Διατάξεις και αναγκαστικά Διατάγματα.....	81
5.5.3.2 Ποινική ευθύνη.....	82
5.6 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΗ ΒΑΥΑΡΙΑ.....	84
5.7 ΟΡΓΑΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΜΙΑΣ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	86
5.7.1 Η χωροταξία και ο προγραμματισμός του χώρου.....	86
5.7.2 Το κλασικό χωροταξικό μοντέλο.....	88
5.8 ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΩΣ ΔΙΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ.....	90
5.8.1 Αειφόρος ανάπτυξη μέσω του σχεδιασμού και του συντονισμού.....	90
5.8.2 Πολυδιάσταση της αειφόρου ανάπτυξης.....	90
5.9 ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ.....	92
5.10 ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ.....	93
5.11 ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ – ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ	
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΒΑΥΑΡΙΑΣ.....	94
5.12 ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ.....	98
5.12.1 Μείωση της χρήσης των εκτάσεων.....	98

5.12.2 Σχεδιασμός για την προστασία του εδάφους και των υπόγειων ρευμάτων....	99
5.12.3 Σχεδιασμός για την προστασία από την ηχορύπανση.....	99
5.13 ΔΗΜΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	100
5.13.1 Η προστασία του περιβάλλοντος ως δημοτική υποχρέωση.....	100
5.13.2 Πολιτική για μια αειφόρο ανάπτυξη και εφαρμογή της σε δημοτική κλίμακα	101
6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	104

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΑΡΤΙΚΟΛΕΞΑ

C.S.D.: Επιτροπή αεφόρου ανάπτυξης

E.E. : Ευρωπαϊκή Ένωση

E.O.K. : Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

E.Π.Τ.Α. : Ειδικό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης

E.Φ.Ο.Π.: Ενιαίος φορέας περιβάλλοντος

ICLEI: Διεθνές Συμβούλιο Τοπικών Περιβαλλοντικών Πρωτοβουλιών

Ζ.Ο.Ε. : Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου

Κ.Ε.Δ.Κ.Ε. : Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας

N.A. : Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση

Ο.Η.Ε. : Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΟΟΣΑ : Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

Ο.Τ.Α. : Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Π.Δ. : Προεδρικό Διάταγμα

Τ.Α. : Τοπική Αυτοδιοίκηση

Τ.Ε.Δ.Κ. : Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων

Υ.Π.Ε.ΧΩ.ΔΕ : Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων

ΦΕΚ : Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η φροντίδα για το περιβάλλον αποτελεί μια ουσιαστική συνιστώσα της νεότερης αναπτυξιακής διαδικασίας, τόσο σε πανευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η απειλή που υφίσταται το περιβάλλον από τις ανθρώπινες δραστηριότητες σε πλανητική κλίμακα, οδήγησε στη σύλληψη, αποδοχή και χρήση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης.

Σύμφωνα με την έννοια αυτή, η ανάπτυξη πρέπει να ικανοποιεί τις ανάγκες των σημερινών γενεών χωρίς να υποθηκεύει τις ανάγκες των μελλουσών γενεών, δηλαδή να στηρίζεται στις οικολογικές αρχές της αλληλεγγύης των γενεών και της ανανεωσιμότητας των φυσικών πόρων ώστε να περιέχει την περιβαλλοντική – ποιοτική παράμετρο ως αναγκαία αλλά και ικανή συνθήκη.

Το περιβάλλον λοιπόν είναι μια κυρίαρχη διάσταση που διαπερνά οριζόντια και κάθετα την αναπτυξιακή διαδικασία.

Στη Σύνοδο κορυφής στο Ρίο το 1992, η προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος αποτέλεσε το κύριο θέμα.

Το σημαντικότερο προϊόν της Συνόδου αυτής είναι η Agenda 21.

Πρόκειται για ένα σχέδιο δράσης, που προβλέπει μέσα στα 40 κεφάλαια που το αποτελούν ειδικές πρωτοβουλίες που οφείλουν να αναλάβουν οι χώρες – μέλη του ΟΗΕ.

Σύμφωνα λοιπόν με την Agenda 21 οι Εθνικές Κυβερνήσεις καλούνται να υποβάλουν ετήσιες εκθέσεις προόδου στη ειδική επιτροπή για την αειφόρο ανάπτυξη (CSD).

Επίσης, τα κράτη – μέλη της Ε.Ε. υποχρεώνονται να εκπονήσουν και εθνικά σχέδια δράσης για την εφαρμογή της Agenda 21.

Ως γνωστό, η Agenda 21 δεν αποτελεί δεσμευτική συμφωνία, η επιρροή της όμως είναι σημαντική στο διεθνή χώρο και πολλά έχουν γίνει από διάφορες χώρες.

Στόχος της εργασίας αυτής είναι να αναλύσει και να εντοπίσει το εύρος εφαρμογής της Agenda 21, σε ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, τονίζοντας με αυτόν τον τρόπο πως η εφαρμογή της και στα τρία αυτά επίπεδα θεωρείται αναγκαία.

Έτσι λοιπόν στο πρώτο μέρος γίνεται μία αναφορά σχετικά με τις νέες αντιλήψεις που διαμορφώνονται στον ευρωπαϊκό χώρο καθώς και τα μέτρα που λαμβάνονται για την εφαρμογή και πραγματοποίηση της αειφόρου ανάπτυξης.

Στο δεύτερο μέρος γίνεται αναφορά και κριτική σχετικά με το θέμα του περιβαλλοντικού σχεδιασμού στον ελλαδικό χώρο.

Κυρίως εξετάζεται η εμπειρία μέσα από την παραγωγή θεσμών. Επίσης αναζητούνται τα αίτια της έλλειψης των αναγκαίων διασυνδέσεων για την εφαρμογή και προώθηση της Agenda 21.

Στο τρίτο μέρος γίνεται μια αναφορά της εφαρμογής της Agenda 21 σε μία μεγάλη περιφέρεια. Συγκεκριμένα, σε ένα κρατίδιο της Γερμανίας, στη Βαυαρία, το οποίο και θεωρείται ως πρότυπο για τις δραστηριότητες του στα περιβαλλοντικά θέματα.

Στο τελευταίο μέρος της διπλωματικής αυτής γίνεται μια εκτίμηση και κριτική της εφαρμογής της Agenda 21 σε ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Επίσης διαπιστώνεται πως η εμπλοκή της Τ.Α. και η αναβάθμισή της σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο θεωρείται αναγκαία για την υλοποίηση και πραγματοποίηση της αειφόρου ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

1. ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: ΈΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Ήδη από το 18^ο αιώνα εισάγονται έννοιες σχετικές με την αειφορία για τη διαχείριση των δασών της Γερμανίας και από το 19^ο αιώνα στις ΗΠΑ για παρεμφερή θέματα. Το 1960 η έννοια της αειφορικότητας συνδέεται για πρώτη φορά με την έννοια της ανάπτυξης στην ιδρυτική πράξη του ΟΟΣΑ (Οργανισμός οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης).

Προς το τέλος του 20ου αιώνα τα περιβαλλοντικά προβλήματα έγιναν πιο έντονα και πήραν μεγαλύτερες διαστάσεις. Βέβαια από την αρχή της βιομηχανικής επανάστασης έγιναν εμφανείς οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις, οι οποίες όμως θεωρούνταν σκόπιμο να αντιμετωπισθούν σε τοπικό επίπεδο.

Από την δεκαετία του '50 και μετά, η διάσταση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων απαιτούσαν μια σφαιρική αντιμετώπιση (Γκέσκου, 1997).

Γεγονός ήταν πως τα προβλήματα αυτά δίχως την εφαρμογή κατάλληλων και δραστικών μέτρων θα επεκτεινόταν περισσότερο.

Μπορούμε λοιπόν να πούμε με βεβαιότητα πως η ανθρώπινη ύπαρξη και η οικονομία έχουν φθάσει σε ένα κρίσιμο σημείο και απαιτείται άμεση επέμβαση για την επίλυση των προβλημάτων.

Σε όλες τις χώρες της γης έχει γίνει σαφές πως θα υπάρξει μια καλύτερευση των σχέσεων μόνο όταν γίνει σεβαστή η προστασία των φυσικών πόρων.

Το πρότυπο μιας αειφόρου ανάπτυξης, όπως γίνεται εμφανές από την Σύνοδο Κορυφής στο Ρίο, προσπαθεί να δώσει απαντήσεις στα σφαιρικά περιβαλλοντικά και αναπτυξιακά προβλήματα. Επίσης, ο όρος "ανάπτυξη" μετατοπίζει το κέντρο βάρους του από την έννοια της υλικής ανάπτυξης στην έννοια της ποιοτικής αλλαγής. Έτσι, δίνεται έμφαση όχι στο "περισσότερο", αλλά στο "διαφορετικό". Η διατήρηση των φυσικών πόρων για τις επόμενες γενιές είναι το ζητούμενο (Μοδινός, 1996)

Οι σχέσεις ανάμεσα στο περιβάλλον και την οικονομική ανάπτυξη αποτέλεσαν αντικείμενο συζητήσεων κατά το τέλος της δεκαετίας του '60 και αρχές της δεκαετίας του '70. Στα "όρια της ανάπτυξης" που αρχίζουν να διαφαίνονται, η θέση που αναπτύσσεται πλέον είναι η αναζήτηση της

εναρμόνισης ανάμεσα στη διατήρηση της ποιότητας του περιβάλλοντος και στην οικονομική μεγέθυνση.

Το 1972 συγκαλείται η Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης του ΟΗΕ "Για το ανθρώπινο περιβάλλον" όπου προβάλλεται η συνολική ρύθμιση και πολιτική για την περιβαλλοντική προστασία. Προβλέπεται το Πρόγραμμα Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών που ακόμη ισχύει στα πλαίσια του οποίου ενεργοποιήθηκε και το Πρόγραμμα Δράσης για τη Μεσόγειο.

Στα πλαίσια του Προγράμματος αυτού αναπτύχθηκε ένα πρώτο θεωρητικό ρεύμα και αναφερόταν σε αυτό που ονομάστηκε "στρατηγικές οικοανάπτυξης". Οι στρατηγικές αυτές αποτέλεσαν ένα νέο τρόπο θεώρησης της ανάπτυξης και επικεντρώθηκαν στην ικανοποίηση των βασικών αναγκών του πληθυσμού (κατοικία, τροφή, νερό, υγιεινή, υγεία, ανάπτυξη) στην προσαρμογή των τεχνολογιών και του τρόπου ζωής στις δυνατότητες και τους περιορισμούς της κάθε οικοζώνης. Βασίζονται στην άμεση συμμετοχή των ενδιαφερόμενων πληθυσμών και στη δημιουργία νέων θεσμικών δομών σχεδιασμού της ανάπτυξης σε μικρό – επίπεδο. Η έκταση της προσέγγισης αυτής παρέμεινε περιορισμένη λόγω οικονομικών (επικράτηση της λογικής της ελεύθερης αγοράς) και πολιτικών εμποδίων (Messner, 1996).

Τη δεκαετία του '80 επακινείται το ενδιαφέρον για το ζήτημα της αειφόρου ανάπτυξης ύστερα από μια ύφεση που γνώρισε κατά τη διάρκεια της πετρελαϊκής κρίσης και την κρίση του ισχύοντος οικονομικού μοντέλου. Το 1983, από την Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών συγκαλείται η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη που προεδρεύει η νορβηγός κ. Brundtland, η οποία και καταθέτει την πολυσυζητημένη έκθεση ("Our common future") τέσσερα χρόνια αργότερα το 1987.

Η έκθεση αυτή (έκθεση Brundtland) συνέβαλε πολύ στο να επιβάλει τη "βιώσιμη ανάπτυξη" σαν αντικείμενο έρευνας αλλά και εφαρμοσμένων πολιτικών.

Διατυπώνεται ο πλέον χρησιμοποιούμενος ορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης:

“Βιώσιμη ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύονται οι ανάγκες των μελλοντικών γενεών”.

Συγκεκριμένα:

- Σαν ανάγκες, ο παραπάνω ορισμός, εννοεί τις βασικές ανάγκες.
- Οι ανάγκες αυτές ικανοποιούνται μέσω μιας δυναμικής οικονομικής ανάπτυξης του τρίτου κόσμου και μέσω μιας σταθεράς αειφόρου ανάπτυξης των ήδη αναπτυγμένων χωρών.
- Μη εξάντληση των φυσικών πόρων έτσι ώστε να εξασφαλίζονται οι δυνατότητες των μελλοντικών γενεών.
- Ελαχιστοποίηση των επιβαρύνσεων του οικοσυστήματος.

Η βιώσιμη ανάπτυξη επιτυγχάνεται:

- με μεταβολές στην εκπαίδευση,
 - με αυξανόμενη συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών στη λήψη αποφάσεων, και
- με ένα σύστημα οικονομικής και κοινωνικής δικαιοσύνης μεταξύ των κρατών.

1.1. Ο δρόμος για το Ρίο

Στα μέσα της δεκαετίας του '50 η ανάπτυξη ήταν άμεσα συνδεδεμένη και ταυτιζόταν με την οικονομική και βιομηχανική ανάπτυξη. Πολύ αργότερα η σημασία του όρου “ανάπτυξη” διευρύνθηκε και μελετήθηκε από την οικολογική και κοινωνική της διάσταση (Rennings, 1994)

Τα θεμέλια της Συνόδου Κορυφής στο Ρίο το 1992 τέθηκαν με την Παγκόσμια Σύνοδο του περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών το 1972 στη Στοκχόλμη, όπου συμμετείχαν 113 χώρες. Το 1983 ιδρύθηκε η “ Παγκόσμια Επιτροπή ” για το περιβάλλον και την ανάπτυξη υπό την αιγίδα του ΟΗΕ. Τέσσερα χρόνια αργότερα με την δημοσίευση του άρθρου “Our Common

Future” έγινε σαφές πως πολλές δραστηριότητες των ανθρώπων, καθώς και ο τρόπος ζωής τους έπρεπε να αλλάξουν για να μη βρεθεί η ανθρωπότητα μπροστά σε μια περιβαλλοντική καταστροφή.

Η οικονομία και η ανάπτυξη θα έπρεπε στο μέλλον να εκπληρώνουν τις ανάγκες των ανθρώπων, αλλά ταυτόχρονα να αφήνουν περιθώρια ανάπτυξης και στις μελλοντικές γενιές.

1.2. Agenda 21 – Πρόγραμμα δράσης για την επίτευξη της αιφόρου ανάπτυξης

Η σύνοδος κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον και την ανάπτυξη τον Ιούνιο το 1992 στο Ρίο έστρεψε την προσοχή και το ενδιαφέρον του κόσμου στο κρισιμότερο και δυσκολότερο έργο το οποίο πρέπει να αντιμετωπισθεί. Για την επίλυση των προβλημάτων αυτών ετέθη σε λειτουργία ένα παγκόσμιο πρόγραμμα δράσης, γνωστό ως Agenda 21.

Η Agenda 21 λοιπόν είναι το σημαντικότερο “προϊόν” της συνόδου κορυφής του Ρίο.

Πιο συγκεκριμένα, είναι ένα πρόγραμμα δράσης, που προβλέπει, μέσα στα 40 κεφάλαια που το αποτελούν, πρωτοβουλίες που πρέπει να αναλάβουν οι χώρες – μέλη του ΟΗΕ.

Πρέπει να επισημανθεί ότι η Agenda 21 δεν αποτελεί δεσμευτική συμφωνία, όπως οι διεθνείς συμβάσεις (Breuel, 1999).

Τα βασικά σημεία, στα οποία δίνει έμφαση η Agenda 21 είναι:

- Προστασία και διαχείριση των φυσικών πόρων, δηλαδή θεωρείται απαραίτητη η επιβολή μέτρων για την ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων, έτσι ώστε να είναι διαθέσιμοι και στις επόμενες γενιές.
- Κοινωνικοοικονομική διάσταση του περιβάλλοντος. Στόχος της αιφόρου ανάπτυξης είναι η διασύνδεση και ενιαία θεώρηση της οικολογικής, οικονομικής και κοινωνικής παραμέτρου. Το πρότυπο της αιφόρου

ανάπτυξης συνδέεται άμεσα με την κοινωνική ασφάλεια, την οικονομική σταθερότητα και την ισόρροπη διαχείριση των οικοσυστημάτων. Οι τρεις αυτές παράμετροι πρέπει να αντιμετωπισθούν ως μια συνιστώσα που συμβάλουν στην κοινωνική ανάπτυξη και συνδέονται με μια σχέση αλληλεξάρτησης.

- Μέσα υλοποίησης της βιώσιμης ανάπτυξης, όπου περιλαμβάνονται οι χρηματοδοτικοί μηχανισμοί καθώς η ανάπτυξη τεχνολογιών που θα συμβάλουν στην επίτευξη της βιωσιμότητας.

Η τοπική και διεθνής πολιτική για το περιβάλλον και την ανάπτυξη είναι υποχρεωμένη με αυτόν τον τρόπο να κινείται μέσα στο πλαίσιο των αποφάσεων αυτής της Συνόδου.

Στη Σύνοδο Κορυφής στο Ρίο το 1992 έγινε σαφές ότι τόσο οι ανεπτυγμένες χώρες, όσο και οι αναπτυσσόμενες θα έπρεπε να χρησιμοποιούν με πολύ προσεκτικό τρόπο τους φυσικούς πόρους, έτσι ώστε να δοθούν περιθώρια και δυνατότητες ανάπτυξης και στις επόμενες γενιές.

Η έκθεση Brundtland για την αειφόρο ανάπτυξη, καθώς και το πρόγραμμα δράσης (Ατζέντα 21) αναγνωρίστηκαν διεθνώς και επιβλήθηκαν μέτρα για την υλοποίησή τους (Kastenholz, 1996).

1.3. Οικολογική ισορροπία – υπεύθυνος τρόπος ζωής

Το πρότυπο της αειφορίας οφείλει να θέτει συγκεκριμένα κριτήρια για όλες τις πολιτικές δραστηριότητες. Η ευθύνη όμως της πραγματοποίησης της ανήκει όχι μόνο στην πολιτική αλλά και στον καθένα από εμάς ξεχωριστά.

Αναγκαία είναι η υιοθέτηση ενός νέου τρόπου ζωής και σκέψης και ο προσανατολισμός μας σε άλλες σταθερές αξίες. Πρέπει να αντικαταστήσουμε το μοντέρνο πρότυπο ανάπτυξης και να το εναρμονίσουμε στους ρυθμούς και ανάγκες της φύσης. Επίσης, πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι η ποιότητα του φυσικού μας χώρου αντικατοπτρίζει και την ποιότητα ζωής μας (Gettkant, 1993).

Η αναγκαιότητα της κατάλληλης εκπαίδευσης και έγκυρης πληροφόρησης στον τομέα του περιβάλλοντος και των περιβαλλοντικών προβλημάτων γίνεται εδώ εμφανής.

Η αειφόρος ανάπτυξη προϋποθέτει την αλλαγή στάσης της κοινωνίας και οικονομίας ώστε να υιοθετήσουν έναν καινούργιο τρόπο ζωής, ο οποίος θα εξετάζει και θα συμπεριλαμβάνει τον οικολογικό και κοινωνικό παράγοντα.

Ασφαλώς είναι γνωστό ότι ο άνθρωπος επιδιώκει σταθερά να ανεβάσει το βιοτικό του επίπεδο και να καλυτερέψει την ποιότητα ζωής του. Συχνά όμως αυτή του η επιδίωξη, κυρίως στις αναπτυγμένες χώρες, ήρθε και έρχεται σε αντίθεση με τα όρια ανθεκτικότητας του οικοσυστήματος.

Γι' αυτό πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι το υψηλό βιοτικό επίπεδο συνδέεται άμεσα με την προστασία του περιβάλλοντος και όχι μόνο με την αύξηση των υλικών αγαθών.

“Το να ζεις καλά” δεν ταυτίζεται απαραίτητα με “το να έχεις πολλά” και ότι το ως τώρα ισχύον “γρήγορα και περισσότερα” δεν μπορεί να γίνει μοντέλο και πρότυπο για τον κόσμο του αύριο.

Η υιοθέτηση ενός πιο απλού τρόπου ζωής μπορεί να οδηγήσει στην καλύτερευση της ποιοτικής ζωής και επομένως στην αναβάθμιση και του βιοτικού μας επιπέδου (Eisenberg, 1997).

Δεν πρέπει όμως να παραβλέπεται πως μια ανάπτυξη στηριζόμενη στη συνείδηση του ανθρώπου θα επιφέρει και αρκετές αλλαγές και ίσως και ορισμένες προσωπικές στερήσεις του καθενός μας.

Επίσης, δημιουργήθηκε η “Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών”, στην οποία τα κράτη μέλη αναφέρονται ετήσια για την πρόοδο που σημειώνουν σε σχέση με τους στόχους της βιωσιμότητας.

Ο μεγάλος αριθμός ορισμών της αειφορίας οφείλεται στη προσέγγιση της έννοιας από διαφορετικής προέλευσης επιστημόνων. Όλοι όμως οι δόκιμοι ορισμοί εμπεριέχουν μια σειρά από βασικά στοιχεία που συγκλίνουν στην άποψη ότι η οικονομία, η κοινωνία και το περιβάλλον αποτελούν τα τρία βασικά στοιχεία κάθε τύπου και κάθε επιπέδου ανάπτυξης.

Η έννοια του περιβάλλοντος καθώς και εκείνη της ανάπτυξης είναι έννοιες ασαφείς και αμφιλεγόμενες. Υπάρχει μια πληθώρα ορισμών τόσο για το περιβάλλον, όσο και για την ανάπτυξη.

Παρατηρούμε όμως ότι τα στοιχεία που υπάρχουν στους ορισμούς της έννοιας του περιβάλλοντος αποτελούν θεμελιώδη στοιχεία και της έννοιας της ανάπτυξης. Βλέπουμε ότι και οι δύο έννοιες εμπεριέχουν στον ορισμό τους την ηθική και το δίκαιο δηλ. ευρύτερες πολιτισμικές αξίες. Είναι έννοιες αδιαχώριστες από ιδεολογικές και πολιτικές επιλογές.

Στο επίκεντρο της ανάλυσης του επόμενου κεφαλαίου βρίσκεται το διεθνώς διαμορφωθέν πλαίσιο για την προώθηση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΜΙΑΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

2. ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Τα θέματα του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης θα πρέπει να συνδυαστούν. Αυτός ο συνδυασμός θα πρέπει να γίνει σε διεθνές, εθνικό και τοπικό επίπεδο. Στα ίδια επίπεδα θα πρέπει να ενισχυθούν και να συντονισθούν και οι προσπάθειες επίλυσης τους.

2.1 Διεθνής, ευρωπαϊκή και εθνική ανάπτυξη στην περιβαλλοντική πολιτική

Στα χρόνια που ακολούθησαν το 1990, οι στρατηγικές χειρισμού των θεμάτων της περιβαλλοντικής πολιτικής επηρεάστηκαν από τις νέες προοπτικές και προέκυψαν από την αποκατάσταση της κρατικής ενότητας της Γερμανίας και από την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Η εξάλειψη της σύγκρουσης Ανατολής – Δύσης και η στροφή των ανθρώπων της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης προς τη δημοκρατία και την οικονομία της αγοράς έχει ενισχύσει τις εμπορικές δυνατότητες της διεθνούς κοινότητας και έχει δημιουργήσει νέες ευκαιρίες συνεργασίας.

Η Βαυαρία καλείται λοιπόν να εναρμονίσει τους στόχους και τα μέσα της περιβαλλοντικής της πολιτικής, λαμβάνοντας υπόψη τις διεθνείς και τις ευρωπαϊκές διαστάσεις των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Τουλάχιστον από τη διάσκεψη για το περιβάλλον του 1992, στο Ρίο, η σημασία αυτής της παγκόσμιας διάστασης των προβλημάτων του περιβάλλοντος διαρκώς μεγαλώνει.

2.1.1 Διεθνές πλαίσιο

Ήδη από την Διακήρυξη της Στοκχόλμης (1972), έχει τονισθεί η αναγκαιότητα μιας πολιτικής για το περιβάλλον, μέσα από την ανάπτυξη της διεθνούς συνεργασίας με δηλώσεις και αμοιβαίες δεσμεύσεις, καθώς και μέσο της αναγνώρισης ενός κοινού θεσμικού πλαισίου. Μέσα σε αυτές,

λοιπόν, τις συνθήκες, αναπτύχθηκε το Δίκαιο της προστασίας της Υγείας, της Περιουσίας και των Συμφερόντων των ανθρώπων, ως Δίκαιο της Προστασίας του Περιβάλλοντος και εξελίχθηκε από περιφερειακό σε παγκόσμιο. Η παραδοσιακή θεμελιώδης αρχή της κρατικής κυριαρχίας μεταβλήθηκε, με την ανάπτυξη της καινούργιας αντίληψης της περιφερειακής και της παγκόσμιας ευθύνης (Μοδινός, 1996).

Έτσι αποτέλεσαν κεντρικό σημείο της περιβαλλοντικής πολιτικής τα παγκόσμια προβλήματα, ιδιαίτερα τα αναφερόμενα στο κοινό συμφέρον της Οικολογικής Ασφάλειας και της Προστασίας των φυσικών πόρων.

Η αλλαγή αυτή εμφανίστηκε ακόμη και στις αναπτυσσόμενες χώρες με την διατύπωση σκέψεων για την προστασία του περιβάλλοντος. Η προστασία λοιπόν του περιβάλλοντος, σε παγκόσμια κλίμακα, συνδέεται με τα προβλήματα της οικονομικής ανάπτυξης, της περιφερειακής συνεργασίας, της τεχνολογίας, αλλά και με τα προβλήματα που δημιουργούνται λόγω των διαφορών μεταξύ των φτωχών και πλούσιων χωρών.

Σημαντικές ρυθμίσεις που συνέβαλαν στην παγκοσμιοποίηση της περιβαλλοντικής πολιτικής, μετά την Διακήρυξη της Στοκχόλμης, προέκυψαν κυρίως από τη Συνάντηση Κορυφής της Βιέννης για την Προστασία του στρώματος του όζοντος (1985), από το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ που ασχολήθηκε με το ίδιο θέμα (1990) και του Λονδίνου (1993), από τη Συνδιάσκεψη Κορυφής για το Δίκαιο της Θάλασσας (1982), από τη διατύπωση των αρχών για τους φυσικούς πόρους (1982) και από τον Παγκόσμιο Χάρτη της Φύσεως (1982).

Η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για το Περιβάλλον στο Ρίο (Ιούνιος 1992) αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους σταθμούς αυτής της πορείας επαναπροσανατολισμού προς την κατεύθυνση της παγκοσμιοποίησης της περιβαλλοντικής πολιτικής.

Η Συνδιάσκεψη του Ρίο ντε Τζανέιρο – 1992

Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον και την ανάπτυξη (UNCED) του Ρίο αποτελεί πια το σύμβολο της νέας συνείδησης της κοινής ευθύνης όλων για τον έναν και μοναδικό κόσμο μας.

Σε αυτήν συμμετείχαν 178 κράτη, πιεζόμενα από την ανάγκη λήψης μέτρων για την προστασία των μέσων ζωής του ανθρώπινου είδους, της υιοθέτησης ενός άλλου τρόπου ανάπτυξης και μιας παγκόσμιας συνεργασίας που θα χάρασσε μια κοινή περιβαλλοντική και αναπτυξιακή πολιτική. Με την Σύμβαση για το κλίμα καθώς και με τη Σύμβαση για την προστασία της Βιολογικής πολυμορφίας, με τη Διακήρυξη για τα δάση, καθώς και με το Πρόγραμμα Δράσης για τον 21^ο αιώνα – γνωστό ως Ατζέντα 21 - και με το τελικό διορισμό μιας Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο ανάπτυξη, η Συνδιάσκεψη στο Ρίο έθεσε τα θεμέλια της αντίληψης μιας ποιοτικά νέας συνεργασίας στα θέματα της περιβαλλοντικής και αναπτυξιακής πολιτικής (Μπεριάτος, 1998).

Στα 27 άρθρα της Διακήρυξης του Ρίο θεσπίζεται ρητά η ευθύνη του κάθε κράτους προς τα άλλα και προς τους πολίτες του.

Η Διακήρυξη περιλαμβάνει το δικαίωμα στην ανάπτυξη, τονίζει την αναγκαιότητα της καταπολέμησης της φτώχειας και της σύμμετρης πληθυσμιακής πολιτικής και αναγνωρίζει την ευθύνη των βιομηχανικών χωρών ως κυρίων υπαιτίων των μέχρι τώρα περιβαλλοντικών καταστροφών που έχουν προκληθεί στον πλανήτη. Περιλαμβάνει τις αρχές της πρόνοιας και της υπαιτιότητας και απαιτεί να λαμβάνεται υπόψη η προστασία του περιβάλλοντος σε όλα τα πεδία άσκησης της κρατικής πολιτικής.

Απαιτεί τη διεξαγωγή ερευνών για την ποιότητα του περιβάλλοντος. Επίσης, απαιτεί διαφάνεια και δυνατότητες δικαστικών ελέγχων.

Η Διακήρυξη τονίζει, μεταξύ άλλων, την υποχρέωση των κρατών να αλληλοενημερώνονται και να συνδιασκέπτονται για τα σχέδια τους, τα οποία ενδεχομένως να έχουν επιπτώσεις εκτός της επικράτειάς τους.

Ακόμη απαιτεί τη λήψη λειτουργικών νομοθετικών μέτρων για το περιβάλλον και εξαίρει τη σημασία της ίδρυσης κοινών οικονομικών οργάνων και της διεθνοποίησης της κατανομής του σχετικού κόστους.

Η Διακήρυξη για τα δάση περιλαμβάνει για πρώτη φορά παγκοσμίως τις Θεμελιώδεις Αρχές του Ελέγχου και της Συντήρησης των δασών. Η Διακήρυξη αυτή άνοιξε το δρόμο στις πρωτοβουλίες για τη Σύναψη μιας διεθνούς σύμβασης για τα δάση.

Η Συνθήκη για το κλίμα έθεσε τις βασικές αρχές της διεθνούς συνεργασίας και της απαγόρευσης πρόκλησης επικίνδυνων κλιματολογικών αλλαγών. Περιλαμβάνει την υποχρέωση μείωσης των εκλυόμενων καυσαερίων ώστε να εμποδιστεί η βλάβη που προκαλείται στην κλιματολογική ισορροπία. Η έκλυση συγκεκριμένων αερίων πρέπει να μειωθεί δραστικά.

Με τη Συνθήκη για την Βιολογική Πολυμορφία επιχειρείται η προστασία των ζωικών και φυτικών ειδών, καθώς και η εξασφάλιση ζωτικού χώρου για τη διατήρησή τους. Αυτό θα επιτευχθεί με τη λήψη προστατευτικών μέτρων, τόσο στο εσωτερικό των χώρων όπου τα είδη ζουν και αναπτύσσονται, όσο και έξω από αυτούς.

Με το Πρόγραμμα Δράσης Ατζέντα 21 ρυθμίζονται λεπτομερειακά θέματα που αναφέρονται σε όλους τους τομείς της περιβαλλοντικής και αναπτυξιακής πολιτικής των κρατών, με στόχο την εύρεση τρόπων για τη αποτροπή μιας περαιτέρω χειροτέρευσης της κατάστασης και για την επίτευξη μιας βαθμιαίας καλλιτέυρευσης και μιας ορθολογικότερης διαχείρισης των φυσικών πόρων. Το Πρόγραμμα Δράσης αφορά τόσο τις βιομηχανικά αναπτυγμένες, όσο και τις αναπτυσσόμενες χώρες (Μοδινός, 1996).

Στα 40 κεφάλαια που περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, θέσεις για τη καταπολέμηση της φτώχειας και για την πληθυσμιακή πολιτική, για το εμπόριο και για το περιβάλλον, για τα απόβλητα, τα χημικά, την ατμοσφαιρική ρύπανση και την ενεργειακή πολιτική, καθώς και για την χρηματοδότηση, την έρευνα και την τεχνολογία.

Θέση της Ατζέντας για την περιβαλλοντική πολιτική

Για την βαθύτερη κατανόηση του φαινομένου Ατζέντα 21 θα πρέπει να λάβει κανείς υπόψη του την εξέλιξη των διεθνών και εθνικών δραστηριοτήτων για την προστασία του περιβάλλοντος και τα όσα έχουν γίνει προς αυτή τα την κατεύθυνση.

Κάποιοι διεθνείς οργανισμοί και κάποιες διεθνείς διασκέψεις είχαν ήδη χαράξει το δρόμο. Για παράδειγμα, το ψήφισμα του ΟΗΕ του 1968 που θεωρούσε την προστασία του περιβάλλοντος κοινό καθήκον όλων, το

Συμπόσιο που είχε οργανώσει, το 1968 στο Παρίσι, η UNESCO με θέμα "άνθρωπος και βίοςφαιρα", ο Χάρτης διαχείρισης Υδάτινων πόρων και ο Χάρτης για την ατμοσφαιρική ρύπανση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το 1968, η ανακήρυξη του 1970 ως Ευρωπαϊκού έτους για την προστασία της φύσης, το Συνέδριο της Διεθνούς Ένωσης για την προστασία της φύσης και των φυσικών πόρων, στο Νέο Δελχί το 1969, η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον του ανθρώπου, στην Στοκχόλμη (1972), καθώς και το ψήφισμα υπό' αρ. 44/228 του ΟΗΕ που θεωρήθηκε προάγγελος της Ατζέντας 21.

Στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '70, στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, μπαίνουν τα σοβαρά νομοθετικά θεμέλια για την άσκηση μιας πολιτικής για την προστασία του περιβάλλοντος. Με το πρώτο (1971) περιβαλλοντικό πρόγραμμα της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης, οι στόχοι του οποίου εξακολουθούν να παραμένουν επίκαιροι, ξεκίνησε ένας έντονος διάλογος που έθεσε τα προβλήματα του περιβάλλοντος επί τάπητος.

Το 1972 ιδρύθηκε η Εξεταστική Επιτροπή για θέματα του περιβάλλοντος, ως επιστημονικό συμβουλευτικό όργανο της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια εντάσσονται, λοιπόν τα περιβαλλοντικά προγράμματα της Βαυαρίας, τα οποία ξεκίνησαν με την απόφαση της τοπικής βουλής στις 20/2/1974 και προωθούνται έκτοτε (Eisenberg, 1997).

Από την αρχή, το στοιχείο της "περιβαλλοντικής συνείδησης" του πληθυσμού έπαιξε κυρίαρχο ρόλο σε όλες τις πρωτοβουλίες που ανελήφθησαν.

Πριν από την Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης, είχε ήδη προηγηθεί μια ειδική διεθνής Συνδιάσκεψη Επεξεργασίας των Αντιλήψεων, που είχε στόχο της την αφύπνιση μιας συνειδητοποίησης της αναγκαιότητας της προστασίας του περιβάλλοντος. Αυτή η Συνδιάσκεψη είχε προσελκύσει, εκτός από επιστήμονες, πολιτικούς και κρατικούς λειτουργούς και δημοσιογράφους, και έτσι φάνηκε καθαρά ο σημαντικός ρόλος των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας στη συστηματική δημοσιοποίηση των υπό συζήτηση θεμάτων.

Εκείνο που διαπιστώθηκε, ήταν πως στην αρχική της φάση, η περιβαλλοντική πολιτική δεν οφειλόταν στην πίεση της ευρύτερης κοινής

γνώμης, αλλά σε εκείνη κάποιων "ελίτ", στις απόψεις των οποίων δεν δινόταν μεγάλη δημοσιότητα.

Η ανάληψη από την Διεθνή Κοινότητα του ρόλου του "κράτους – εκπαιδευτή" αποτελούσε ένα είδος επιστροφής στις δημοκρατικές αρχές.

Έτσι, η πολιτικοποίηση της προστασίας του περιβάλλοντος ήταν κατά κύριο λόγο αποτέλεσμα των ενεργειών των κυβερνητικών – κρατικών μηχανισμών.

Στη συνέχεια δημιουργήθηκε μια ισχυρή οικολογική συνείδηση στα κόμματα, στους συλλόγους, καθώς και σε κάποιους μεμονωμένους πολίτες. Έτσι εμφανίσθηκαν οι αποκαλούμενες Πρωτοβουλίες Πολιτών και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που ανέπτυξαν διεθνείς δραστηριότητες, όπως π.χ. η Greenpeace.

Αυτή η εξέλιξη έφτασε στο αποκορύφωμα της με την Ατζέντα 21 των Ηνωμένων Εθνών στο Ρίο, όπου αναγνωρίσθηκε η αναγκαιότητα μιας φιλικής προς το περιβάλλον ανάπτυξης, με τη λήψη μέτρων σε όλους τους τομείς της πολιτικής.

Η Ατζέντα 21 διακηρύσσει ρητά πως η καταπολέμηση της φτώχειας και η καταστροφή του περιβάλλοντος είναι δυνατή μόνο με μια αειφόρο ανάπτυξη. Κυρίαρχη λοιπόν πρόταση είναι η εισαγωγή και η ενσωμάτωση των θεμάτων του περιβάλλοντος σε όλες τις άλλες εκφάνσεις των πολιτικών δραστηριοτήτων. Η Ατζέντα 21 απευθύνει έκκληση σε όλες τις Κυβερνήσεις, στα πλαίσια των δεδομένων, των δυνατοτήτων και των προτεραιοτήτων τους, να αναπτύξουν εθνικές στρατηγικές για μια αειφόρο ανάπτυξη, σύμφωνα με τις αρχές της Διακήρυξης του Ρίο (Breuel, 1999).

Για την επίτευξη αυτού του στόχου, είναι απαραίτητη η συνεργασία των διεθνών οργανισμών, του εμπορίου καθώς και των κρατικών, εθνικών και περιφερειακών αρχών. Επίσης είναι επιθυμητή η συμμετοχή και των μη – κυβερνητικών οργανώσεων.

Η Ατζέντα 21 αποτελεί την έκφραση μιας παγκόσμιας συναίνεσης και μιας πολιτικής δέσμευσης ανωτάτου επιπέδου για μια στενή συνεργασία στους τομείς της ανάπτυξης και του περιβάλλοντος.

Η επιτυχία της είναι, κατά πρώτο λόγο, καθήκον των κυβερνήσεων.

Ιδιαίτερο ρόλο σε αυτό θα παίξει όμως η διατύπωση αντιλήψεων, σχεδίων, προτάσεων και διαδικασιών σε εθνικό επίπεδο.

Οι ενέργειες αυτές θα πρέπει να ενισχυθούν και να ολοκληρωθούν μέσω μιας διεθνούς συνεργασίας.

Επίσης απαιτείται η συμμετοχή των περιφερειακών οργανώσεων.

Η Ατζέντα 21 λοιπόν αποτελεί ένα δυναμικό και όχι στατικό πρόγραμμα.

Με την υπογραφή της από τους εκπροσώπους 178 χωρών, η Ατζέντα 21 μεταβάλλεται σε ένα υπόδειγμα κυβερνητικών χειρισμών.

Η τοπική κυβέρνηση της Βαυαρίας έχει, με τη θέλησή της αναλάβει τις δεσμεύσεις και υποχρεώσεις που προκύπτουν από την Ατζέντα 21 και αφορούν την κοινή δράση όλων των χωρών.

2.1.2 Περιβαλλοντική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Από την Συνδιάσκεψη Κορυφής στο Παρίσι το 1972 και μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '80 η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα δεν είχε αναπτύξει ιδιαίτερη περιβαλλοντική πολιτική.

Μοναδικά σημαντικά σημεία κοινής περιβαλλοντικής πολιτικής ήταν εκείνα που αναφερόταν στις προδιαγραφές κάποιων προϊόντων, κυρίως των αυτοκινήτων και των αεροπλάνων καθώς και στην εκπομπή καυσαερίων.

Υιοθετήθηκαν κατευθυντήριες γραμμές σε κάποιους τομείς και κυρίως στη βιομηχανία, με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος.

Ο αποσπασματικός χαρακτήρας των μέτρων αυτών, ωστόσο, τα καθιστούσε αναποτελεσματικά, αφού δεν επέβαλλαν ευθέως την προστασία του περιβάλλοντος, κυρίως στους τομείς των υδάτινων πόρων και της ρύπανσης της ατμόσφαιρας (Umweltbundesamt, 1997).

Μόνο με τη οδηγία UVP, το 1985, εισήχθηκαν τελικά κάποιοι σημαντικοί κανόνες προς την κατεύθυνση ενός Κοινού Περιβαλλοντικού Δικαίου.

Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, που τέθηκε σε ισχύ το 1987, παράλληλα με την διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, έδωσε νέες κατευθύνσεις στο δίκαιο της προστασίας του περιβάλλοντος.

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Μάαστριχ) που τέθηκε σε ισχύ την 1/11/1993, παρά τον καθαρό οικονομικό – εμπορικό προσανατολισμό της, εισάγει κάποιες σημαντικές ρυθμίσεις στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος (Umweltbundesamt, 1997).

Με την Διάσκεψη Κορυφής του Amsterdam (1997) σημειώνεται σημαντική πρόοδος και στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Σύμφωνα με την αποκαλούμενη "Αρχή της Ολοκλήρωσης" οι δραστηριότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε όλους τους τομείς και τα πεδία, θα πρέπει ρητά να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της προστασίας του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης σε παγκόσμια κλίμακα. Με τον τρόπο αυτό, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ανοίγει τον δρόμο προς τη θέσπιση ενός κοινού περιβαλλοντικού Δικαίου.

Ένα επιπλέον σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση επιτεύχθηκε με τη υιοθέτηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τον Ιούλιο του 1997, της "Ατζέντας 2000" για την μελλοντική ανάπτυξη και την πολιτική της Ε.Ε. μέχρι το 2006. Η "Ατζέντα 2000" υπογραμμίζει την ανάγκη της ενσωμάτωσης των θεμάτων του περιβάλλοντος σε όλους τους υπόλοιπους τομείς της πολιτικής.

Μεταξύ άλλων, η Ατζέντα 2000 τάσσεται υπέρ της διεύρυνσης της Ε.Ε. προς την περιοχή της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Με την επιβολή των περιβαλλοντικών απαιτήσεων της Ε.Ε. στα μελλοντικά μέλη της, θα πραγματοποιηθεί ένα μεγάλο βήμα για την βελτίωση της κατάστασης του περιβάλλοντος στην Ευρώπη. Τα υποψήφια μέλη, μάλιστα, θα πρέπει κατά τη στιγμή της ένταξής τους, να ανταποκρίνονται όσο το δυνατόν περισσότερο στις παραπάνω απαιτήσεις.

Η Επιτροπή φροντίζει ώστε η εκπόνηση και εφαρμογή σχεδίων των υπό ένταξη χωρών να εναρμονίζεται με την πρόοδο και τις προδιαγραφές της Ε.Ε.

Σε ότι αφορά, λοιπόν, την προστασία του περιβάλλοντος, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να ανταποκριθεί σε κάποια συνεχώς αυξανόμενα καθήκοντα, όπως είναι:

- Η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και η αναμενόμενη οικονομική μεγέθυνση μπορούν να οδηγήσουν σε όξυνση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, αν αυτά δεν αντιμετωπισθούν σθεναρά. Αναμένονται,

κυρίως, αύξηση των ενεργειακών αναγκών και αυξανόμενη επιβάρυνση των μεταφορών.

- Τα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης αναμένουν την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διαχείριση των οικονομικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων τους.
- Τα παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα (π.χ. κλιματολογική αλλαγή, καταστροφή του στρώματος του όζοντος), καθώς και τα ιδιαίτερα περιβαλλοντικά προβλήματα στις αναπτυσσόμενες χώρες, απαιτούν έντονες προσπάθειες της Διεθνούς Κοινότητας και, φυσικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπισή τους.

Στο Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για την περιβαλλοντική Πολιτική και την λήψη μέτρων προς την κατεύθυνση μιας διαρκούς και φιλικής προς το περιβάλλον ανάπτυξης (5^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον), τίθενται οι κατευθυντήριες γραμμές της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης και καθορίζονται οι κεντρικοί στόχοι της.

Το Πρόγραμμα Δράσης θέτει ως κεντρικό στόχο την ανάγκη μιας σταθερής και εναρμονισμένης με το περιβάλλον ανάπτυξης (Umweltbundesamt, 1997). Αντίθετα με τα προηγούμενα Προγράμματα Δράσης, δεν περιορίζεται σε μεμονωμένα μέτρα για το περιβάλλον, αλλά αναφέρεται σε προγραμματικά θέματα και περιοχές αιχμής (βιομηχανία, ενέργεια, μεταφορές, γεωργία και τουρισμό).

Το Πρόγραμμα προσφέρει κυρίως μια κατάλληλη βάση για την εφαρμογή μιας περιβαλλοντικής πολιτικής στο επίπεδο της Ε.Ε. και στο επίπεδο των κρατών – μελών.

Η περιβαλλοντική πολιτική, με βάση τα παραπάνω, πρέπει να βασίζεται στις αρχές της πρόληψης, της ευθύνης και της συνεργασίας.

Προβάλλει επίσης την ανάγκη δημιουργίας ισχυρότερων οικονομικών μέσων και πληρέστερης ενσωμάτωσης της προστασίας του περιβάλλοντος στους υπόλοιπους τομείς της πολιτικής της Κοινότητας.

2.2 Επίπεδα εφαρμογής της Ατζέντας 21

2.2.1 Σε παγκόσμιο επίπεδο

Η Ατζέντα 21 απαιτεί από όλα τα κράτη, ανάλογα με τις δυνατότητες, τα δεδομένα και τις προτεραιότητες τους, να αναλάβουν τους απαραίτητους χειρισμούς και την εφαρμογή των σχετικών προγραμμάτων

Κατά την υλοποίηση αυτής της αναπτυξιακής αντίληψης, τα κράτη έχουν μια κοινή ευθύνη, σε διαφορετικό βαθμό όμως το καθένα.

Η απαίτηση μιας αειφόρου ανάπτυξης αποτελεί έτσι ένα καθήκον διεθνές.

Αυτό δεν ισχύει μόνο εξ αιτίας της παγκοσμιότητας των περιβαλλοντικών προβλημάτων, αλλά και λόγω των συναφών οικονομικών επιπτώσεων. Η παγκοσμιοποίηση της αγοράς απαιτεί μια παγκοσμιοποίηση των πολιτικών στρατηγικών καθώς και μια παγκοσμιοποίηση της συνεργασίας στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος. Μόνο από κοινού – με την έννοια μιας παγκόσμιας περιβαλλοντικής συνεργασίας - θα μπορέσουν οι βιομηχανικές και οι αναπτυσσόμενες χώρες να ανταποκριθούν στις σύγχρονες προκλήσεις.

Κι όμως, οι βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες, που αντιπροσωπεύουν το ένα τέταρτο του παγκόσμιου πληθυσμού, καταναλώνουν περίπου το 80% της παγκόσμιας ενέργειας και ευθύνονται για την έκλυση των τριών τετάρτων του συνόλου των βλαβερών ουσιών.

Από αυτή την πραγματικότητα προκύπτει η ιδιαίτερη ευθύνη των βιομηχανικά αναπτυγμένων χωρών, να μειώσουν την κατανάλωση των αποθεμάτων, να ελαχιστοποιήσουν τις βλάβες που προκαλούν στο περιβάλλον, καθώς και να αναπτύξουν φιλικές προς αυτό τεχνολογίες.

Εδώ, θα πρέπει να τονισθεί πως, όσο αποτελεσματικά κι αν είναι, τα τεχνικά μέσα δεν μπορούν να προσφέρουν μια μόνιμη λύση, αν δεν ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής και των κατοίκων της καθώς και οι καταναλωτικές τους συνήθειες και η θέληση τους να τις αλλάξουν.

Στο πλαίσιο της Συνδιάσκεψης στο Ρίο, το 1992, ιδρύθηκε η επιτροπή του ΟΗΕ για την αειφόρο ανάπτυξη (Μπεριάτος, 1998).

Σήμερα αυτή η επιτροπή έχει μεταβληθεί σε ένα κεντρικό βήμα των βιομηχανικά ανεπτυγμένων και των αναπτυσσόμενων χωρών, στο οποίο συζητούνται σε ανώτατο πολιτικό επίπεδο σοβαρά θέματα της περιβαλλοντικής και αναπτυξιακής πολιτικής.

Παράλληλα διοργανώνονται άλλες επί μέρους παγκόσμιες διασκέψεις.

Με αυτές τις συναντήσεις αποκτούν ιδιαίτερη σημασία τα θέματα της αύξησης του πληθυσμού, των μέσων διατροφής, της κοινωνικής ασφάλειας, της εκπαίδευσης και της εξέλιξης των σύγχρονων πόλεων, καθώς και τα συνδεδεμένα μαζί τους περιβαλλοντικά προβλήματα.

Πέντε χρόνια μετά τη το Ρίο στη Ν.Υ. συγκεντρώθηκαν εκπρόσωποι των Κρατών μελών των Ηνωμένων Εθνών σε ειδική συνεδρίαση που αποσκοπούσε στην εξέταση των αποτελεσμάτων των διαδικασιών του Ρίο καθώς και στη διατύπωση προτάσεων και την θέσπιση προτεραιοτήτων για τους μελλοντικούς χειρισμούς.

Με λίγα λόγια, η Ατζέντα 21 που συντάχθηκε στο Ρίο το 1992, δημιούργησε μια σειρά διεθνών και εθνικών αντιλήψεων, σχετικά με τα μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν σε παγκόσμιο επίπεδο.

2.3 Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Πέμπτο Πρόγραμμα Δράσης έχει σαν κύριο θέμα την επίτευξη μιας αιφόρου ανάπτυξης σε παγκόσμια κλίμακα.

Σύμφωνα με αυτό πέντε βασικοί τομείς θα πρέπει να αποτελέσουν ιδιαίτερο αντικείμενο εξέτασης. Σε αυτούς τους τομείς θα πρέπει να εντατικοποιηθούν τα μέτρα της Κοινότητας, έτσι ώστε ως το τέλος του 2000 να έχουν γίνει πράξη οι εξής προγραμματικές αρχές:

- Πρέπει να δοθούν προτάσεις και λύσεις στους τομείς της γεωργίας, των μεταφορών, της ενέργειας, της βιομηχανίας και του τουρισμού.
- Η διεύρυνση των διαθέσιμων οργάνων και η κλίση της πολιτικής προς την επίτευξη μιας αιφόρου ανάπτυξης, προσανατολισμένης στην οικονομία μιας ελεύθερης αγοράς.

- Η ανάπτυξη της Κοινοτικής συνεργασίας και των περιβαλλοντικών πρωτοβουλιών μέσω της λήψης μέτρων για την καλύτερη εφαρμογή ενός βελτιωμένου, ισόρροπου και απλουστευμένου νομικού πλαισίου.
- Η λήψη ουσιαστικών μέτρων στους τομείς της επικοινωνίας, της πληροφόρησης, καθώς και της γενικής και επαγγελματικής παιδείας, έτσι ώστε να ευαισθητοποιηθεί το κοινό στα περιβαλλοντικά ζητήματα.

Επίσης, είναι απαραίτητη η ενίσχυση του ρόλου της Ένωσης στη λήψη μέτρων σε διεθνές επίπεδο, για την προστασία του περιβάλλοντος.

Αυτό προϋποθέτει εντατικοποίηση της συνεργασίας με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Άλλα σημαντικά θέματα, τα οποία σύμφωνα με το Πρόγραμμα αυτό θα πρέπει να προσεχθούν είναι τα εξής:

- Θα πρέπει να βελτιωθούν οι θεμελιώδεις αρχές της επεξεργασίας μιας κοινής περιβαλλοντικής πολιτικής, μέσω συμβατών και συγκρίσιμων δεδομένων, στατιστικών και δεικτών επίσης πρέπει να γίνεται μια ανάλυση κόστους – οφέλους των υπό ανάληψη πρωτοβουλιών.
- Λήψη μέτρων για την ευαισθητοποίηση και την επιβολή αλλαγών στην επιχειρησιακή και καταναλωτική συμπεριφορά.
- Ανάπτυξη και διάδοση των αντιλήψεων της κοινής ευθύνης και της συνεργασίας
- Προώθηση τοπικών και περιφερειακών πρωτοβουλιών σε επίλεκτα θέματα, όπως η χρησιμοποίηση της χωροταξίας ως εργαλείου πίεσης.

Το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης αποβλέπει γενικά στην κατάλληλη μεθόδευση, στην δημιουργία των κατάλληλων οργάνων και στην συνεργασία των υπευθύνων. Επίσης αποσκοπεί στη δημιουργία μιας συμμετοχικής αντίληψης. Ο ρόλος του πολίτη θα ενισχυθεί με την δυνατότητα του κάθε ενός να προσφεύγει στα δικαστήρια για τις τυχόν παραβιάσεις των σχετικών μέτρων, και μάλιστα όχι μόνο στα τοπικά αλλά και στα Ευρωπαϊκά Δικαστήρια.

Στο επόμενο κεφάλαιο γίνεται προσπάθεια μιας συνοπτικής αξιολόγησης της εφαρμογής της Agenda 21 στην Ε.Ε.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ AGENDA 21 ΣΤΗΝ
Ε.Ε.: ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ**

3. ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ AGENDA 21 ΣΤΗΝ Ε.Ε.: ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

3.1. Προστασία του αέρα

Σημαντικά προβλήματα ατμοσφαιρικής ρύπανσης εμφανίζονται τόσο σε μεγάλες μητροπολιτικές περιοχές, όσο και σε μικρότερα αστικά κέντρα, ακόμη δε και στον αγροτικό χώρο.

Η κυκλοφορία, η θέρμανση και η βιομηχανική δραστηριότητα θεωρούνται από τους βασικούς παράγοντες ατμοσφαιρικής ρύπανσης στα αστικά κέντρα. Αν ληφθεί υπόψη και ο μεγάλος αριθμός των ατόμων που ζουν σε αστικά κέντρα, γίνεται αντιληπτό το εύρος του προβλήματος και ο μεγάλος κίνδυνος στην υγεία του ανθρώπου.

Στις αγροτικές περιοχές η εξορυκτική και βιομηχανική δραστηριότητα (περιλαμβανόμενης και της παραγωγικής ενέργειας) αποτελούν τους βασικούς παράγοντες ρύπανσης του αέρα.

Η προστασία της ατμόσφαιρας είναι ένα σημαντικό θέμα που απασχολεί άμεσα την Ε.Ε., μια που αφορά διάφορους τομείς όπως την ενέργεια, την κυκλοφορία ακόμη και τη χωροταξία.

Οι δραστηριότητες της Ε.Ε. για την προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να ανταποκρίνονται στα πολλά και ποικιλόμορφα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν εγκαίρως, όπως η μείωση του στρώματος του όζοντος, η γενικότερη άνοδος της μέσης θερμοκρασίας- γνωστό και ως φαινόμενο του θερμοκηπίου- και τέλος η εκπομπή των διαφόρων τοξικών ουσιών. Κάθε πρόβλημα αφορά διαφορετικούς τομείς της κοινωνίας και της βιομηχανίας και για αυτό θα πρέπει να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα σε κάθε περίπτωση (Umweltbundesamt, 1997).

Τα τελευταία δέκα χρόνια έχουν γίνει σημαντικά βήματα, παρόλα αυτά όμως εξακολουθούν να υπάρχουν σοβαρά προβλήματα.

Η προστασία του κλίματος αποτελεί σίγουρα μια παγκόσμια υπόθεση και θα έπρεπε για την επίλυση του προβλήματος αυτού να συμμετάσχουν όλες οι χώρες.

Στην Ατζέντα 21 έχουν τεθεί στόχοι καθώς και τα απαραίτητα μέτρα που πρέπει να ληφθούν.

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι τα μέτρα αυτά να απευθύνονται τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε τοπικό – περιφερειακό επίπεδο.

Ο κυριότερος στόχος για την προστασία της ατμόσφαιρας είναι η οικονομία της κατανάλωσης της ενέργειας καθώς και η μείωση των εκπομπών που συμβάλλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου.

Την μεγαλύτερη ευθύνη έχουν εδώ οι αναπτυσσόμενες, βιομηχανικές χώρες, οι οποίες καταναλώνουν το 80% της ενέργειας.

Καθοριστικός παράγοντας είναι και η πολιτική δράση, η οποία θα πρέπει να δώσει κίνητρα για τη χρησιμοποίηση εναλλακτικών λύσεων καθώς και να συμβάλει στην υπεύθυνη διαχείριση της ενέργειας και των άλλων πρώτων υλών.

Στο θέμα της τρύπας του όζοντος η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εκπληρώσει το καθήκον της, δηλαδή έχει καταφέρει μέσα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα να ελαττώσει την εκπομπή των υδροχλωρανθράκων. Επίσης προσδοκεί να ελαττώσει ως το 2004 κατά 35% την εκβολή των υδροχλωρανθράκων ενώ προσπαθεί ως το 2030 την ολική του κατάργηση (Eisenberg, 1997).

Βέβαια οι προσπάθειες της Ένωσης θα εξαρτηθούν στο μέλλον και από τα μέτρα που θα ληφθούν στις αναπτυσσόμενες χώρες για τη δημιουργία και χρησιμοποίηση υλικών που καταστρέφουν το όζον.

Η επίλυση του φαινομένου του θερμοκηπίου αποτελεί σήμερα το πιο βασικό και δύσκολο πρόβλημα που έχει να αντιμετωπίσει η Ένωση, όσον αφορά τα περιβαλλοντικά προβλήματα. Ο αρχικός στόχος ήταν ως το 2000 να σταθεροποιηθούν οι εκπομπές του διοξειδίου του άνθρακα, να ελαχιστοποιηθούν όσο το δυνατόν περισσότερο και αν είναι εφικτό να μην ξεπεράσουν τις τιμές των εκπομπών του 1990. Η Ε.Ε. προσπαθεί να υποχρεώσει τις χώρες – μέλη της να μειώσουν σταδιακά τις εκπομπές που συμβάλλουν στη δημιουργία του φαινομένου του θερμοκηπίου και να προχωρήσουν στη σταδιακή τους κατάργηση ως το 2020. Επίσης η Ε.Ε. προσπαθεί να πείσει τις χώρες – μέλη της να μειώσουν κατά 15% ως το 2010 τις εκπομπές τους σε διοξείδιο του άνθρακα.

Ο καλύτερος τρόπος για να επιτευχθεί αυτό είναι η μείωση της κατανάλωσης της ενέργειας. Έτσι, λοιπόν η Ευρωπαϊκή Ένωση στράφηκε στην βιομηχανία αυτοκινήτων, προσπαθώντας και πιέζοντας να μειωθούν όσο το δυνατόν οι εκπομπές του διοξειδίου του άνθρακα.

Γενικά, τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την εξοικονόμηση της ενέργειας είναι:

- Η αύξηση της αποτελεσματικότητας της μετατροπής της ενέργειας
- Η εξοικονόμηση ενέργειας με τη κατασκευή και χρησιμοποίηση αυτοκινήτων και διαφόρων άλλων μηχανών με χαμηλή κατανάλωση ενέργειας
- Η αύξηση της διάρκειας χρήσης διαφόρων προϊόντων
- Η καλή θερμομόνωση των σπιτιών
- Η οικοδόμηση με βάση οικολογικά και κλιματολογικά κριτήρια
- Η προσαρμογή σε δομές και διαρθρώσεις με λιγότερη κατανάλωση ενέργειας στον τομέα των υποδομών και της κυκλοφορίας
- Κατάλληλη εκπαίδευση και πληροφόρηση που θα οδηγήσουν σε μια υπεύθυνη συμπεριφορά.

Παρά τις προσπάθειες όμως που γίνονται στις περισσότερες ευρωπαϊκές μεγαλουπόλεις παρατηρείται υπέρβαση των επιτρεπτών τιμών στις διάφορες τοξικές ουσίες.

Η κυκλοφορία είναι σίγουρα ένας βασικός παράγοντας της ρύπανσης του αέρα σε τοπικό επίπεδο και ο έλεγχος των εκπομπών των αυτοκινήτων είναι απαραίτητος. Βέβαια υπάρχει ο φόβος ότι στο μέλλον θα παρατηρηθεί αύξηση της κυκλοφορίας και για αυτό το ενδιαφέρον της Ε.Ε. έχει στραφεί στη χρηματοδότηση ερευνών και νέων τεχνολογιών, προσπαθώντας έτσι να βρει καινούργιους τρόπους αντιμετώπισης του προβλήματος (Wagner, 1997).

3.2. Προστασία των υδάτων

Η προστασία των υδάτων αποτελεί μία από τις πρώτες προτεραιότητες της περιβαλλοντικής πολιτικής. Έχουν σημειωθεί σημαντικές βελτιώσεις και έχει ελαττωθεί σημαντικά η μόλυνση των υδάτων από τα απόβλητα των βιομηχανιών.

Παρόλα αυτά όμως υπάρχει ακόμη πολύ δουλειά που πρέπει να γίνει.

Πάνω από δύο εκατομμύρια άνθρωποι υποφέρουν κάθε χρόνο από γαστρεντερίτιδα και αυτό γιατί η περιεκτικότητα σε νιτρικό άλας και διάφορα φυτοφάρμακα υπερβαίνει σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες τα επιτρεπτά όρια.

Γενικότερα οι σοβαρότερες απειλές στην ποιότητα του νερού προέρχονται από την άσκηση ανθρωπίνων δραστηριοτήτων τόσο στον αγροτικό όσο και στον αστικό χώρο, οι οποίες περιλαμβάνουν εκχερσώσεις, επιχώσεις, καλλιέργειες, διαρροές και εκχύσεις, χερσαίες εναποθέσεις υγρών αποβλήτων, σηπτικούς βόθρους, εξορύξεις, παραγωγή πετρελαίου ή φυσικού αερίου και πολλές άλλες χρήσεις.

Τα πιο χαρακτηριστικά προβλήματα είναι:

- Η αλόγιστη χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων σε καλλιέργειες και εκτάσεις για βόσκηση περιέχει κινδύνους ρύπανσης του υπόγειου υδάτινου δυναμικού αλλά και των επιφανειακών υδάτων (λίμνες, ποτάμια) και της θάλασσας.
- Το ίδιο πρόβλημα μπορεί να εμφανιστεί σε οικισμούς από την ανεξέλεγκτη διάθεση υγρών αποβλήτων (π.χ. από βόθρους), πρόβλημα ιδιαίτερα αισθητό σε μικρούς αγροτικούς οικισμούς και περιοχές παραθερισμού, σε ακτές και νησιά όπου το μικρό μέγεθος και η διάσπαρτη διάταξη επιβαρύνουν δυσανάλογα τους συχνά πενιχρούς οικονομικούς πόρους για έργα υποδομής ή τις δυνατότητες οργάνωσης και λειτουργίας συστημάτων καθαρισμού.
- Η ανεξέλεγκτη υδροληψία (π.χ. υπεράντληση) εμπεριέχει επίσης κινδύνους αλλοίωσης των ποιοτικών χαρακτηριστικών των υπόγειων

υδάτων (π.χ. αυξημένη αλατότητα), πρόβλημα ιδιαίτερα αισθητό σε αγροτικές και τουριστικές περιοχές.

- Ιδιαίτερα σοβαρό είναι το πρόβλημα της υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων από τοξικές (οργανικές ή ανόργανες) ουσίες, όπως ζιζανιοκτόνα, παράγωγα του πετρελαίου, διαλυτικά, υπολείμματα οξέων και βαρέα μέταλλα. Το πρόβλημα είναι ιδιαίτερα αισθητό σε πολλές παραλίμνιες, παραποτάμιες και παράκτιες περιοχές.

Η Ε.Ε. έχει ως στόχο μέχρι το 2010 να εξασφαλίσει την ποιότητα του νερού σε όλα τα εσωτερικά ύδατα.

Έτσι λοιπόν, προσπαθεί να διαχειριστεί σωστά τους υδάτινους πόρους, καθώς και τη συντήρησή τους και να τα συνδυάσει με την προστασία της ποιότητας του νερού.

Αυτή η προσπάθεια συνδυάζει νομικούς κανόνες που αφορούν νόρμες ποιότητας του νερού με τα επιτρεπτά όρια εκπομπής, στο πλαίσιο ενός ενιαίου συστήματος διοίκησης των υδάτινων πόρων.

Για την προστασία της ποιότητας του νερού η Ε.Ε. προσφεύγει σε λύσεις όπως στη δημιουργία καναλιών και στην επεξεργασία των υγρών αποβλήτων.

Έτσι λοιπόν κατά την περίοδο 1994 – 1999 η Ευρωπαϊκή Ένωση δαπάνησε 7 δις. ECU για το σκοπό αυτό.

Στην Πορτογαλία ο πληθυσμός που ήταν συνδεδεμένος με δίκτυο ύδρευσης από 61% το 1989 ανήλθε σε 95% το 1999, και στην Ιρλανδία γίνεται επεξεργασία του 80% των υγρών αποβλήτων των πόλεων από 20% που γινόταν το 1993 (Umweltbundesamt, 1997).

Η τροφοδότηση των διαφόρων περιοχών με πόσιμο νερό συμπεριλαμβάνονται στα Προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την περιφερειακή ανάπτυξη.

Στο πλαίσιο αυτών των Προγραμμάτων έχουν διατεθεί περισσότερα από 270 εκατομμύρια ECU για την τροφοδότηση πόσιμου νερού και την κατασκευή καναλιών.

Η προστασία των ακτών καθώς και του θαλάσσιου χώρου είναι επίσης πολύ σημαντική. Σχεδόν ο μισός πληθυσμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης

κατοικεί σε περιοχές, οι οποίες απέχουν από την ακτή λιγότερο από 50 χμ. Η προστασία τους λοιπόν θεωρείται αναγκαία, μια που απειλούνται έντονα από τον μαζικό τουρισμό και όχι μόνο.

Πολύ σημαντικά είναι και τα προβλήματα που εμφανίζονται στις παράκτιες ζώνες.

Ο παράκτιος χώρος ορίζεται ως η λωρίδα γης και η λωρίδα θάλασσας, που επηρεάζονται αμοιβαία και έχει μεταβαλλόμενο εύρος ανάλογα σε ποιο βάθος από την μεριά της γης και από την μεριά της θάλασσας προσδιορίζει κανείς την αλληλεπίδραση των δύο αυτών στοιχείων.

Οι παράκτιες ζώνες αποτελούν μοναδική περιβαλλοντική κληρονομιά και διαθέτουν αναντικατάστατους οικολογικούς, οικονομικούς και πολιτιστικούς πόρους. Δέχονται όμως αυξημένες πιέσεις λόγω του ότι γίνεται προσπάθεια για την κάλυψη της καθυστέρησης της ανάπτυξης τους, λόγω δημογραφικών αυξήσεων καθώς και της αύξησης του παράκτιου τουρισμού. Έτσι λοιπόν αποτέλεσμα αυτών είναι η μείωση μη δομημένων χώρων και φυσικών περιοχών, οι σημαντικές αλλοιώσεις του τοπίου και οι συγκρούσεις στις χρήσεις (Γκέσκου, 1997).

Οι αρχές πολιτικής για τον παράκτιο χώρο είναι οι εξής:

Ευρωπαϊκή χάρτα για τις ακτές

Υιοθετήθηκε στις 8/10/1981 από την Ολομέλεια της Συνδιάσκεψης για τις Περιφερειακές Παράκτιες Περιοχές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Αποτελεί την πρώτη προσπάθεια ολοκληρωμένης θεώρησης του παράκτιου χώρου της Ε.Ε.

Αντικείμενό της είναι η προστασία και αξιοποίηση των ακτών της Ευρώπης με συντονισμένη δράση των Ευρωπαϊκών, Εθνικών, Περιφερειακών και Εθνικών Οργάνων.

Σκοπός της Χάρτας είναι η οργάνωση των ευρωπαϊκών ακτών έτσι ώστε να συμβαδίζουν οι απαιτήσεις για την ανάπτυξή τους με την ανάγκη για προστασία.

Τομέας δράσης 1: (ΓΝΩΣΗ)

1. Δημιουργία Ευρωπαϊκού Δικτύου Έρευνας για τις ακτές
2. Καταγραφή δεδομένων για τις ακτές
3. Οικολογική χαρτογράφηση των ακτών
4. Εγχειρίδια – Οδηγοί για τους χρήστες των ακτών
5. Εκστρατεία πληροφόρησης για τις ευρωπαϊκές ακτές

Τομέας δράσης 2: (σχεδιασμός)

1. Ευρωπαϊκή πολιτική ολοκληρωμένης ανάπτυξης των παράκτιων δραστηριοτήτων
2. Γενίκευση των Χωροταξικών Σχεδίων των Ακτών
3. Θεώρηση των Χωροταξικών Σχεδίων των ακτών στα πλαίσια των Κοινοτήτων Περιφερειακών Πολιτικών.
4. Γενίκευση των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων στις παράκτιες περιοχές
5. Πιλοτικές δράσεις

Τομέας δράσης 3:

1. Συγκριτική ανάλυση της νομοθεσίας που διέπει τις ακτές
2. Έλεγχος της ναυσιπλοΐας στα ευρωπαϊκά ύδατα
3. Έλεγχος των υγρών αποβλήτων
4. Συγκριτική ανάλυση των εγγείων πολιτικών που αφορούν τη διαχείριση των ακτών
5. Συμμετοχή του κοινού στον έλεγχο για την εφαρμογή του σχεδιασμού των ακτών.

Οι Αρχές Σχεδιασμού των ακτών είναι:

1. Σύμφωνα με τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης
2. Ανάπτυξη επιλεκτικής ανταγωνιστικής οικονομίας
3. Συμβατότητα τουρισμού με λοιπές δραστηριότητες, αποφυγή αποκλειστικής τουριστικής δραστηριότητας
4. Πρωταρχική προστασία της βιολογικής λειτουργίας της παράκτιας ζώνης
5. Προστασία των πλέον αξιόλογων ακτών από φυσικής και πολιτιστικής διάστασης
6. Ολοκληρωμένος σχεδιασμός της στεριάς και της θάλασσας
7. Οργάνωση του χωροταξικού σχεδιασμού με βάση την αρχή του εις βάθους χωροταξικού σχεδιασμού. Ανάπτυξη εσωτερικών περιοχών για την απορρόφηση της οικιστικής ανάπτυξης από την παράκτια ζώνη και την αποφυγή της απερέμωσης της
8. Προστασία της ιδιαιτερότητας του τρόπου ζωής

Το ενδιαφέρον της Κοινότητας εστιάζεται και στον τομέα της αλιείας, διότι η αλόγιστη συμπεριφορά και δράση έχει ήδη επιφέρει σοβαρά προβλήματα στην ισορροπία των οικοσυστημάτων.

Έτσι, λοιπόν η Κοινότητα υποχρεώνεται να επιβάλει μέτρα για την αειφόρο ανάπτυξη και στον τομέα της αλιείας. Στόχος είναι η προστασία των οικοσυστημάτων των θαλασσών καθώς και η υπεύθυνη διαχείριση των θαλάσσιων πόρων (Γκέσκου, 1997).

Οι προτεραιότητες που δίνονται είναι:

- μεγαλύτερη συμβολή των επιστημονικών ερευνών,
- καλύτερη εκπαίδευση, κατάλληλη πληροφόρηση και περισσότερη διαφάνεια,
- βελτίωση των μέτρων για την προστασία,
- ολοκληρωμένη διοίκηση των παράκτιων χώρων.

3.3. Προστασία κάθε είδους ζωής

Η συμφωνία του 1992 για την προστασία της βιοποικιλότητας αποτέλεσε το πλαίσιο για τα Προγράμματα της Ευρωπαϊκής ένωσης για την προστασία των βιοτόπων.

Οι διάφορες ανθρώπινες δραστηριότητες, από τη βιομηχανική ανάπτυξη μέχρι και την εντατική γεωργία και καλλιέργεια οδήγησαν στην καταστροφή πολλών βιοτόπων με αποτέλεσμα να διαταράσσονται τα οικοσυστήματα.

Είναι προφανές ότι τα οικοσυστήματα της Ευρώπης κινδυνεύουν άμεσα, οπότε απειλούνται και τα διάφορα είδη ζώων και πουλιών.

Η στρατηγική και ο στόχος της Ε.Ε. για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας έχει δύο βασικούς άξονες:

Την προστασία του χώρου ζωής και των οικοσυστημάτων, σύμφωνα με το Πρόγραμμα Habitat του 1992, καθώς επίσης και τη δημιουργία ενός ενιαίου δικτύου ευρωπαϊκών οικοσυστημάτων, όπως προβλέπει το Πρόγραμμα Natura 2000 (Messner, 1996).

Η επιτυχία όμως των παραπάνω δράσεων θα εξαρτηθεί κατά ένα μεγάλο βαθμό και από την συνεργασία της πολιτικής στον τομέα της γεωργίας, του τουρισμού και των μεταφορών.

Σε πολλές όμως αναπτυσσόμενες χώρες οι στόχοι και τα μέτρα για την προστασία των βιοτόπων και κατά συνέπεια της βιοποικιλότητας έρχονται σε αντίθεση με τα μέτρα ανάπτυξης της περιοχής.

Έτσι λοιπόν είναι αναγκαίο να βρεθούν τρόποι ώστε να συμβιβαστούν τα μέτρα προστασίας με τα μέτρα ανάπτυξης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση εδώ και πολύ καιρό υποστηρίζει Προγράμματα Προστασίας απειλούμενων ειδών στις αναπτυσσόμενες χώρες, επίσης προσπαθεί να διευθύνει τα Εθνικά Πάρκα (Εθνικούς δρυμούς).

Έτσι λοιπόν από το 1990 έως το 1995 έχουν δαπανηθεί 60 εκατ. ECU για την προστασία και διαφύλαξη πολλών σημαντικών βιοτόπων όπως π.χ. η ζούγκλα του Πακιστάν.

Γενικότερα όμως η προσπάθεια αυτή της Κοινότητας αποδεικνύεται πολύ δύσκολη, διότι η αποσάθρωση της οικολογικής βάσης από την βιομηχανική επανάσταση και ιδιαίτερα τα τελευταία 50 χρόνια, οι μη αναστρέψιμες βλάβες στα έμβια συστήματα, η καταστροφή οικοτόπων και ο κατακερματισμός, απομόνωση οικοτόπων από έργα υποδομής αποτελούν βασικές αρνητικές εξελίξεις στο περιβάλλον.

Έτσι λοιπόν το έργο της Ε.Ε. και διαφόρων διεθνών οργανισμών θα αποδειχτούν ιδιαίτερα δύσκολα και θα χρειαστεί χρόνος και πολύ προσπάθεια για να γίνουν εμφανή τα πρώτα αποτελέσματα.

Αποτελεί επομένως πολιτική της Ε.Ε. η αποκατάσταση και διατήρηση οικοτόπων και δημιουργία δικτύου με τη διατήρηση των διαδρόμων που τους συνδέουν και η εφαρμογή πολιτικών στους τομείς των μεταφορών, της γεωργίας και του τουρισμού (Umweltbundesamt, 1997).

3.4. Προστασία των φυσικών πόρων

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα συμμετέχει ενεργά τα τελευταία χρόνια στη χωροταξία καθώς και στη δημιουργία δικτύων επικοινωνίας, ενέργειας και κυκλοφορίας, έτσι ώστε να συμβάλει στην προστασία διεθνών ποταμών, όπως π.χ. ο Δούναβης.

Ένα άλλος τομέας που χρειάζεται επίσης προστασία και διαχείριση είναι και οι δασικές εκτάσεις, οι οποίες αποτελούν πνεύμονα ζωής.

Επίσης, γνωρίζουμε ότι τα δάση, εκτός από χώρους ζωής πολλών ζώων στηρίζουν και την οικονομία πολλών κρατών. Ακόμη, συμβάλλουν στη μείωση του διοξειδίου του άνθρακα, οπότε και αποτελούν λύση για το φαινόμενο του θερμοκηπίου.

Η Ε.Ε. με τις ενέργειές της προσπαθεί να βελτιώσει την ποιότητα των δασών. Έτσι λοιπόν από το 1994 ως το 1997 έγινε αναδάσωση σε 650 000 εκτάρια.

Το 50 μέχρι και 75% των εξόδων αναλαμβάνεται από την Ε.Ε.

Οι ενέργειες της Ε.Ε. για την προστασία των δασών δεν σταματούν εδώ. Έτσι κάθε χρόνο διατίθενται 120 εκατ. ECU για Προγράμματα που αφορούν την προστασία των δασικών εκτάσεων κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες. Το πιλοτικό πρόγραμμα για τη διατήρηση και ορθή διαχείριση του τροπικού δάσους της Βραζιλίας υποστηρίζεται και χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία διαθέτει 57 έκτα. ECU για τη διάσωσή του. Επίσης κατά τη περίοδο 1992 - 1999 η Κοινότητα χρηματοδότησε πολλά Προγράμματα για την υποστήριξη των τροπικών δασών.

Στα πλαίσια της αναπτυξιακής συνεργασίας της Ε.Ε. εντάσσονται όπως ξέρουμε τα αναπτυξιακά Προγράμματα καθώς και διάφορα Προγράμματα για την αντιμετώπιση της ξηρότητας και της απερήμωσης ορισμένων περιοχών, κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Έτσι λοιπόν με τη συμφωνία Lome - 4, η Ε.Ε. έχει δαπανήσει 185 εκατ. ECU για Προγράμματα που προορίζονται για αυτόν τον σκοπό στις 70 περίπου χώρες της Αφρικής, του Ειρηνικού και της Καραϊβικής (Messner, 1996).

Το ένα τρίτο των λιγότερο ευνοϊκών περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελείται από οροσειρές.

Σε αυτές τις περιοχές η μετριοπάθεια θα αποδειχτεί ως το βασικό στοιχείο για τη διατήρηση των ευαίσθητων αυτών οικοσυστημάτων - τόσο στη γεωργία, όσο και στον τουρισμό.

Το 1996 η Κοινότητα επικύρωσε την Συμφωνία, σύμφωνα με την οποία θα προσπαθούσε να εξασφαλίσει την προστασία των περιοχών αυτών.

Επίσης, ο αγροτικός χώρος συγκεντρώνει και αυτός το ενδιαφέρον λόγω των προβλημάτων εγκατάλειψης ή πιέσεων επέκτασης και ανάπτυξης νέων δραστηριοτήτων που υποβαθμίζουν τους φυσικούς πόρους (βιότοποι, έδαφος, δάση και νερά κυρίως), αλλά και την ποιότητα ζωής στην ύπαιθρο. Τα ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο αγροτικός χώρος είναι η ρύπανση ή και απώλεια (διάβρωση και ερημοποίηση) του εδάφους και των υδάτινων πόρων, υποβάθμιση ή και καταστροφή των βιοτόπων, η διάθεση υγρών και στερεών αποβλήτων, οι συγκρούσεις χρήσεων γης και οι κίνδυνοι από την οικιστική ανάπτυξη.

Έχει παρατηρηθεί όμως πως η περικοπή και κατάργηση πολλών επιδοτήσεων μείωσε το ενδιαφέρον για την εντατική καλλιέργεια, καθώς και την υπερβολική χρήση και κατανάλωση χημικών λιπασμάτων.

Αυτά όμως δεν είναι αρκετά για την "επιδιόρθωση" και εξισορρόπηση της μόλυνσης του εδάφους και του νερού στον αγροτικό χώρο.

Μια αειφόρος και βιώσιμη γεωργία απαιτεί και διεκδικεί προστασία του νερού και του εδάφους. Η μεταρρύθμιση της αγροτικής πολιτικής του 1992 προσπάθησε να κατευθύνει τους στόχους της προς αυτήν την κατεύθυνση.

Σίγουρα αυτό αποτελεί και το πρώτο βήμα, χωρίς βέβαια να σημαίνει πως έχει λυθεί το πρόβλημα. Αποδεικνύεται πως είναι δύσκολο να υλοποιηθεί μια θεωρία και να εφαρμοστεί στην πράξη.

Απαιτούνται λοιπόν:

- λιγότερο εντατικές μέθοδοι καλλιέργειας,
- περίοδοι αναζωογόνησης των καλλιεργούμενων εκτάσεων, και
- διοίκηση και διαχείριση του τοπίου

Είναι γνωστό ότι το ένα τέταρτο του συνολικού πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης ζει σε αγροτικές περιοχές.

Χαρακτηριστικό των περιοχών αυτών είναι το χαμηλό εισόδημα τους καθώς και η εξάρτησή τους από την γεωργία.

Πρέπει λοιπόν να δοθεί προτεραιότητα στην υποστήριξη αυτών των περιοχών και να βρεθούν εναλλακτικές πηγές εισοδήματος, έτσι ώστε να δημιουργηθούν και νέες θέσεις εργασίας.

3.5. Μέσα για την εφαρμογή της αειφόρου ανάπτυξης στην Ε.Ε.

3.5.1 Χρηματοδότηση της αειφόρου ανάπτυξης εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Τα Διαρθρωτικά Ταμεία χρησιμοποιούνται για την υποστήριξη μιας ισορροπημένης κοινωνικό – οικονομικής ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι λοιπόν με την βοήθεια ειδικών Προγραμμάτων γίνεται μεταφορά των μέσων από τις εύπορες περιοχές σε φτωχότερες περιοχές.

Μεταξύ της περιόδου 1994 και 1999 διατέθηκαν για αυτόν τον σκοπό από τα διαρθρωτικά Κεφάλαια 152,2 δις. ECU ενώ από άλλα 14,45 δις. ECU επιπλέον.

Πρέπει βέβαια να αναφέρουμε ότι τα Διαρθρωτικά Ταμεία υποστηρίζουν την περιφερειακή ανάπτυξη και ιδιαίτερα την γεωργία και την αλιεία.

Μετά το 2000 τα Διαρθρωτικά Ταμεία θα αποτελούν το ένα τρίτο του Κοινοτικού Προϋπολογισμού (Umweltbundesamt, 1997).

Οι πιο πρόσφατες μεταρρυθμίσεις δίνουν έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος. Ακόμη και στα Προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης είναι απαραίτητη η ενσωμάτωση και της περιβαλλοντικής διάστασης στα μέτρα και στους στόχους τους.

Επίσης κάθε κρατική εξουσία υποχρεώνεται να μετέχει στην διαμόρφωση, επίβλεψη και παρακολούθηση των Προγραμμάτων.

Είναι προφανές ότι μια υψηλή ποιότητα του περιβάλλοντος αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην προσέλκυση επενδύσεων, κυρίως στις φτωχότερες περιφέρειες της Ένωσης, οπότε και είναι απαραίτητη η ενίσχυση και χρηματοδότηση των Προγραμμάτων που προορίζονται για την προστασία και διατήρηση της ισορροπίας του περιβάλλοντος.

Έτσι λοιπόν χρηματοδοτούνται έργα όπως π.χ. για την ανάπτυξη των ακτών, των λιμανιών και των ποταμών όπως επίσης και για την εξυγίανση φθίνουσων βιομηχανιών και περιοχών.

Επίσης, χρηματοδοτούνται Προγράμματα που υποστηρίζουν έρευνες για νέες τεχνολογίες φιλικές ως προς το περιβάλλον, έτσι ώστε να ενισχύονται επιχειρήσεις ιδιαίτερα μικρού και μεσαίου επιπέδου.

Το LIFE ιδρύθηκε το 1992 για να ενισχύσει τα αναπτυξιακά Προγράμματα και να υποστηρίξει Προγράμματα για την προστασία του περιβάλλοντος.

Έτσι κατά τη χρονική περίοδο 1996 – 2000 χρηματοδοτούνται έργα και Προγράμματα για την προστασία των βιοτόπων, την ολοκλήρωση του περιβάλλοντος και της βιομηχανίας, την υποστήριξη των τοπικών πρωτοβουλιών καθώς και μέτρα υπέρ των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου.

Οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης που είναι εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης υποστηρίζονται από τα Προγράμματα PHARE και TACIS. Ποιο συγκεκριμένα το Πρόγραμμα PHARE ενισχύει την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, ενώ το TACIS υποστηρίζει τα νέα ανεξάρτητα κράτη καθώς και την Μογγολία (Breuel, 1999).

Έτσι λοιπόν, εκτός από τεχνική υποστήριξη τα κράτη αυτά λαμβάνουν και μια χρηματοδότηση των θεσμών για προσέλκυση και υποστήριξη των επενδύσεων.

Είναι γνωστό ότι δέκα από τα κράτη αυτά έχουν δηλώσει την επιθυμία τους να ενταχθούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οπότε και προσπαθούν να εναρμονίσουν και να προσαρμόσουν τους περιβαλλοντικούς τους θεσμούς και νόμους με αυτούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Προσπαθούν δηλαδή να ενταχθούν και να υιοθετήσουν τα πρότυπα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στα πλαίσια του Προγράμματος TACIS προωθήθηκε πρόσφατα ένα Πρόγραμμα, σύμφωνα με το οποίο όλα τα Υπουργεία Περιβάλλοντος θα υποχρεούταν να προσλάβουν έναν σύμβουλο για περιβαλλοντικά θέματα. Επίσης από το 1997 εφαρμόζεται ένα σχέδιο για την προώθηση και ανάπτυξη της οικολογικής συνείδησης.

3.5.2 Τεχνολογίες για μια αειφόρο ανάπτυξη

Μετά τη Σύνοδο Κορυφής στο Ρίο το 1992 υιοθετήθηκαν διάφορα Προγράμματα για την διάδοση και προώθηση τεχνολογιών φιλικών ως προς το περιβάλλον.

Το Sprint είναι ένα από αυτά τα Προγράμματα και έχει ως στόχο την εξάπλωση, εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, νέων τεχνολογιών που θα συμβάλουν στην αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των βιομηχανιών.

Επίσης με υποστήριξη της Κοινότητας ιδρύθηκε και το κέντρο πληροφόρησης σχετικά με τεχνολογικά θέματα.

Το κέντρο αυτό εξυπηρετεί και βοηθάει στη διάδοση πληροφοριών σχετικά με εμπορικά δοκιμασμένες και διαθέσιμες τεχνολογίες, λαμβάνοντας υπόψη και συνεξετάζοντας τον βιομηχανικό τομέα που έχει ειδική ανάγκη για καθαρές τεχνολογίες, όπως π.χ. η φαρμακευτική και χημική βιομηχανία.

Στα πλαίσια των Προγραμμάτων PHARE και TACIS εντάσσεται και η προσπάθεια ίδρυσης και διάδοσης του Περιβαλλοντικού Προγράμματος Δράσης για την κεντρική και ανατολική Ευρώπη σε διάφορες γλώσσες αυτής της περιοχής (Breuel, 1999).

Το Πρόγραμμα Δράσης αυτό περιέχει υποδείξεις, οδηγίες και πληροφορίες για κάθε κυβέρνηση ξεχωριστά, έτσι ώστε να γίνει επεξεργασία και να εστιαστεί το ενδιαφέρον στα ξεχωριστά προβλήματα κάθε περιοχής. Με αυτήν την λογική θα είναι δυνατή και η κατεύθυνση των χρηματοδοτήσεων στον τομέα κάθε κράτους που παρατηρείται το μεγαλύτερο πρόβλημα. Τα οφέλη των Προγραμμάτων αυτών είναι όχι μόνο οικολογικής φύσεως, αλλά και οικονομικής.

3.6 Στόχοι και προοπτικές προόδου

Τα τελευταία τριάντα χρόνια η Ευρωπαϊκή Ένωση κατάφερε να δημιουργήσει μια σταθερή και νόμιμη διάρθρωση για την προστασία του περιβάλλοντος και να επαναπροσδιορίσει τον όρο της οικονομικής ανάπτυξης.

Ο στόχος της βέβαια ήταν η υλοποίηση μιας βιώσιμης ανάπτυξης μέσω των περιφερειακών και γενικότερων συνεργασιών.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στηρίζει τις προσπάθειες που γίνονται για την ενίσχυση των θεσμών διεθνών συνεργασιών. Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας εντάσσεται και η δημιουργία ενός δικτύου επικοινωνίας τόσο στις αναπτυσσόμενες, όσο και στις ανεπτυγμένες χώρες.

3.6.1 Στήριξη της αειφόρου ανάπτυξης στις αναπτυσσόμενες χώρες

Η υλοποίηση του στόχου μιας αειφόρου ανάπτυξης απαιτεί τις κατάλληλες διασυνδέσεις μεταξύ των διεθνών περιβαλλοντικών πολιτικών και των οικονομικών πολιτικών στους τομείς της βιομηχανίας, των μεταφορών, της γεωργίας, της ενέργειας και του τουρισμού.

Η ενσωμάτωση των παραπάνω παραγόντων πρέπει να γίνει τόσο σε διεθνές και εθνικό επίπεδο, όσο και σε περιφερειακό.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στηρίζει την προσπάθεια των ιδιωτικών επενδύσεων στις φτωχές περιοχές του πλανήτη μια που με αυτόν τον τρόπο ενισχύεται η παράλληλη διαχείριση του περιβάλλοντος και της οικονομικής ανάπτυξης. Πρέπει όμως να βρεθούν δρόμοι ολοκλήρωσης και ενιαίας θεώρησης των περιβαλλοντικών προβλημάτων με την ανάγκη προσέλκυσης των επενδύσεων και γενικότερα της ανάπτυξης.

Πρέπει επίσης να ενισχυθούν και να εντατικοποιηθούν οι προσπάθειες, έτσι ώστε η βοήθεια και τα κίνητρα ανάπτυξης, ειδικά στις αναπτυσσόμενες χώρες να χρησιμοποιηθούν για την υλοποίηση και πραγμάτωση μιας βιώσιμης ανάπτυξης.

3.6.2 Εμπόριο και περιβάλλον

Το σίγουρο είναι ότι δεν υπάρχει κάποιο αγεφύρωτο χάσμα ανάμεσα στο διεθνές εμπόριο και την προστασία του περιβάλλοντος.

Μπορεί να λεχθεί μάλιστα πως οι στρατηγικές και τα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος μπορούν να εξασφαλίσουν μεγαλύτερη οικονομική αποτελεσματικότητα, δηλ. μπορεί με τις κατάλληλες προϋποθέσεις να υπάρξει μια θετική σχέση μεταξύ των συστημάτων παραγωγής και της διαχείρισης του περιβάλλοντος. Αυτό το έχουν αποδείξει στο παρελθόν πολλές επιτυχημένες επιχειρήσεις.

Η Κοινότητα συνεργάζεται με πολλές βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες.

Σημαντικό ρόλο παίζουν και οι Παγκόσμιοι Οργανισμοί Εμπορίου WTO και ΟΕCD, καθώς και διάφορες περιφερειακές και διμερείς συνεργασίες.

Στόχος της Κοινότητας είναι να υπάρξει μια σύζευξη μεταξύ της περιβαλλοντικής πολιτικής και της πολιτικής του εμπορίου.

Επίσης οι προϋποθέσεις και απαιτήσεις της προστασίας του περιβάλλοντος θα συμπεριλαμβάνονται πλέον και τυπικά στην πολιτική του εμπορίου της Κοινότητας (Breuel, 1999).

Έτσι λοιπόν στις διάφορες εμπορικές συμφωνίες εντάσσονται και μέτρα για τη διαχείριση του περιβάλλοντος και δημιουργούνται νέα μοντέλα ανάπτυξης του εμπορίου στις αναπτυσσόμενες χώρες.

3.6.3 Κοινό μέλημα εντός Ευρωπαϊκής Ένωσης

Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνδέονται μεταξύ τους μέσω μιας κοινής διάρθρωσης. Επίσης, διαθέτουν κοινούς κανονισμούς και μεθόδους για την προώθηση μιας αειφόρου ανάπτυξης.

Ένα απόθεμα σε οικονομικούς πόρους εξυπηρετεί την προώθηση Προγραμμάτων για την βελτίωση της υποδομής στον τομέα του περιβάλλοντος, του διαλόγου καθώς και στην ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών ανάμεσα σε τοπικούς φορείς. Επίσης, βοηθάει και στην ενίσχυση και προώθηση τεχνολογιών φιλικών προς το περιβάλλον.

Οι στόχοι που έχει θέσει το Πέμπτο Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής δράσης θα επισπεύσουν το όραμα μιας αειφόρου ανάπτυξης.

Στο επόμενο κεφάλαιο προσεγγίζεται η εξέλιξη της ελληνικής περιβαλλοντικής πολιτικής υπό το πρίσμα του νέου δόγματος της αειφόρου ανάπτυξης.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

4. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

4.1 Φορείς άσκησης περιβαλλοντικής πολιτικής

Ως γνωστό, στην πλειοψηφία τους οι περισσότερες χώρες ακολουθούν ένα μοντέλο συγκρότησης ενός ιδιαίτερου πολιτικού φορέα αρμόδιου για το περιβάλλον, είτε υπό την μορφή ενός υπουργείου, είτε υπό την μορφή οργάνου δίπλα στην κορυφή της εκτελεστικής εξουσίας.

Σε ορισμένες περιπτώσεις υπάρχει και ένας κεντρικός οργανισμός διοικητικής, τεχνικής και επιστημονικής υποστήριξης.

Τέλος, σε ότι αφορά την περιφερειακή και τοπική διάσταση αυτή εξαρτάται από το βαθμό αποκέντρωσης της χώρας (Λυμπεράκη, 1992).

Στον πίνακα που ακολουθεί μπορούμε να δούμε τους φορείς διαχείρισης και προστασίας του περιβάλλοντος σε διάφορες χώρες:

Πίνακας: Φορείς Διαχείρισης και Προστασίας του Περιβάλλοντος

Αρμόδιοι φορείς	Πολιτικός φορέας	Φορέας σε επίπεδο κεντρικής διοίκησης	Περιφερειακή και κεντρική διοίκηση
Χώρες			
Βέλγιο	Ναι	Όχι	Ισχυρή
Γαλλία	Ναι	Όχι	Μέτρια
Ηνωμ. Βασίλειο	Ναι	Όχι	Ισχυρή
Η.Π.Α.	Όχι	Ναι	Μέτρια
Ιαπωνία	Ναι	Ναι	Μέτρια
Ιταλία	Ναι	Όχι	Ισχυρή
Καναδάς	Ναι	Όχι	Ισχυρή
Γερμανία	Όχι	Ναι	Ισχυρή
Ολλανδία	Ναι	Όχι	Ισχυρή
Σουηδία	Ναι	Ναι	Ισχυρή
Ελλάδα	Ναι	Όχι	Μέτρια

Πηγή: Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Χωροταξία ΙΙΙ

4.2 Αρμόδιοι φορείς περιβάλλοντος στην Ελλάδα

Το Περιβάλλον ως νομική έννοια

Το ελληνικό δίκαιο αγνοούσε μέχρι πρόσφατα την έννοια του περιβάλλοντος. Για πρώτη φορά το Σύνταγμα του 1975 περιέλαβε ειδική διάταξη (το άρθρο 24) που αναφέρεται στην έννοια του περιβάλλοντος, χωρίς όμως να την προσδιορίζει (Σιούτη, 1990).

Η υποχρέωση αυτή θεωρήθηκε σωστά ότι ανήκει στην κρίση και αρμοδιότητα του κοινού νομοθέτη, ο οποίος χρειάστηκε 11 έτη για να προβεί στο νομικό ορισμό της έννοιας του περιβάλλοντος.

Θα πρέπει πάντως να γίνει αποδεκτό ότι είναι δύσκολη η νομική προσέγγιση μιας τέτοιας έννοιας.

Απαιτείται ένας ορισμός εύληπτος και λειτουργικός, στο πλαίσιο της νομικής επιστήμης. Ορίζεται ως περιβάλλον τον οργανικό και ανόργανο περίγυρο, φυσικό ή τεχνητό, που περιβάλλει τον άνθρωπο.

Ο ορισμός αυτός έχει το προνόμιο να αναφέρεται ταυτόχρονα στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, δηλαδή στο περιβάλλον ως χωρική ενότητα αλλά και ως πολυπλοκότητα σχέσεων, αλληλεξαρτήσεων και ανταγωνισμών.

4.2.1 Η ίδρυση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ)

Από την πολλαπλότητα των στοιχείων που υπεισέρχονται στην έννοια του περιβάλλοντος προκύπτει η ανάγκη να αποτελεί κρατική υπόθεση η προστασία και διαχείρισή του (Ανδρικοπούλου, 1995).

Σύμφωνα με το ίδιο το Σύνταγμα το Κράτος ορίζεται ως ο αρμόδιος φορέας προστασίας του περιβάλλοντος.

Έτσι λοιπόν με το άρθρο 31 παρ. 1 του Ν. 1650/86 καθιερώθηκε τεκμήριο γενικής αρμοδιότητας του ΥΠΕΧΩΔΕ για θέματα χωροταξίας και περιβαλλοντικής προστασίας.

Στο ΥΠΕΧΩΔΕ ανήκει η αποκλειστική αρμοδιότητα για τη χάραξη και έκφραση της γενικής πολιτικής σχετικά με τη χωροταξία και την προστασία του περιβάλλοντος.

Στην Ελλάδα ιδρύθηκε για πρώτη φορά ιδιαίτερο Υπουργείο με αντικείμενο το χωροταξικό σχεδιασμό και την προστασία του περιβάλλοντος το 1980 (Ν. 1032/80, ΦΕΚ Α' 57).

Το Υπουργείο αυτό μετατράπηκε στο σημερινό σχήμα το 1985 (Ν. 1558/1985, ΦΕΚ Α' 137) μετά από συγχώνευσή του με το Υπουργείο Δημόσιων Έργων.

Η δημιουργία ξεχωριστού Υπουργείου για την προστασία του περιβάλλοντος αποτέλεσε το κίνητρο για τη δημιουργία ενός νέου αυτόνομου δικαιικού κλάδου, του Δίκαιου του Περιβάλλοντος, που φιλοδοξεί να έχει δικές του αρχές, μεθόδους και στόχους.

4.2.2 Οι ομόκεντροι κύκλοι της διοίκησης του περιβάλλοντος

Ο τομέας της προστασίας του περιβάλλοντος αποτελεί αντικείμενο αρμοδιότητας τόσων υπουργείων, υπηρεσιών και φορέων, όσο κανένας άλλος τομέας της κοινωνικής ζωής.

Θα μπορούσαμε να απεικονίσουμε τη Διοίκηση του Περιβάλλοντος με μια σειρά από ομόκεντρους κύκλους: Στον πρώτο κύκλο – πυρήνα βρίσκεται το ΥΠΕΧΩΔΕ, το οποίο έχει και το πρωταρχικό και συντονιστικό ρόλο.

Στο δεύτερο κύκλο εντάσσονται τα Υπουργεία Γεωργίας, Βιομηχανίας Ενέργειας και Τεχνολογίας, Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Πολιτισμού, Εμπορικής Ναυτιλίας και Μεταφορών. Οι αρμοδιότητες των παραπάνω Υπουργείων αφορούν με άμεσο τρόπο τις παραμέτρους της περιβαλλοντικής προστασίας (Νίκα, 1985).

Ο τρίτος κύκλος περιέχει τα Υπουργεία Οικονομικών, Εργασίας και Εθνικής Άμυνας, των οποίων οι αρμοδιότητες διαδραματίζουν επικουρικό και δευτερεύοντα ρόλο.

4.2.3 Αρμόδιοι φορείς σε θέματα χωροταξίας

Η χωροταξική πολιτική αποβλέπει στην προστασία του περιβάλλοντος, δεδομένου ότι βασικό στόχος αυτής είναι η ισόρροπη διαρρύθμιση του εθνικού χώρου μέσα από τη χρήση των κατάλληλων νομικών μέσων.

Τέτοια είναι σε ένα πρώτο επίπεδο τα Χωροταξικά Σχέδια και σε ένα δεύτερο τα Ρυθμιστικά Σχέδια.

Η μέριμνα για τη σύνταξη, συμπλήρωση, τροποποίηση ή αναθεώρηση αυτών, πλην του Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου που υπάγεται στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, ανήκει στο ΥΠΕΧΩΔΕ, το οποίο έχει και τη γενική αρμοδιότητα για θέματα χωροταξίας.

Το πρωτεύοντα όμως ρόλο στις χωροταξικές επιλογές έχει το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας, που ιδρύθηκε με το Νόμο 360/76 " Περὶ Χωροταξίας και Περιβάλλοντος" (ΦΕΚ Α' 151) και προεδρεύεται από τον Πρωθυπουργό.

Το Συμβούλιο αυτό έχει αποφασιστική αρμοδιότητα και εγκρίνει, χωρίς την παρεμβολή άλλου οργάνου, τα Χωροταξικά Σχέδια, πλην του Εθνικού Χωροταξικού, το οποίο εγκρίνεται από την Βουλή.

Σημαντικό επίσης ρόλο στην παρακολούθηση της εφαρμογής και στη διασφάλιση της πραγματοποίησης του "Ρυθμιστικού Σχεδίου" της Αθήνας διαδραματίζει ο "Όργανισμός Αθήνας" (ΝΠΔΔ), που ιδρύθηκε με το Νόμο 1515/1985 (ΦΕΚ Α'18).

4.2.4 Αρμόδιοι φορείς για θέματα φυσικού περιβάλλοντος

Από το Δ' Κεφάλαιο, άρθρα 18 ως 22, του Ν.1650/86 "Για την προστασία του Περιβάλλοντος" απορρέει ότι η αρμοδιότητα για την προστασία της φύσης και του τοπίου ανήκει από κοινού στα Υπουργεία ΠΕΧΩΔΕ και Γεωργίας, με επιβοηθητική συμμετοχή του ΥΒΕΤ, ή και άλλων, ανάλογα με τη περίπτωση, συναρμόδιων Υπουργείων.

Ειδικότερα τα προεδρικά διατάγματα υπαγωγής περιοχών ή στοιχείων της φύσης στις νομοθετημένες κατηγορίες προστασίας προτείνονται από τους Υπουργούς ΠΕΧΩΔΕ, ΥΒΕΤ και Γεωργίας (Τάχος, 1983).

Το κύριο έργο των πιο πάνω μέτρων προστασίας υλοποιείται από τη Διεύθυνση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του ΥΠΕΧΩΔΕ και τη Διεύθυνση Χωροταξίας και Προστασίας Περιβάλλοντος του Υπουργείου Γεωργίας.

Επίσης στο Υπουργείο Γεωργίας ανήκουν και όλες οι αρμοδιότητες που αφορούν τη διατήρηση και διαχείριση των δασών και των θηραμάτων.

Τέλος στις αρμοδιότητες του ΥΒΕΤ ανήκουν και τα θέματα διαχείρισης και χρήσης των φυσικών πόρων και ιδιαίτερα των ορυκτών υλών και του υδατικού δυναμικού.

4.2.5 Αρμόδιοι φορείς για θέματα ρυπάνσεων / μολύνσεων

Η κύρια ευθύνη στον τομέα αυτό ανήκει στο ΥΠΕΧΩΔΕ και συγκεκριμένα στις Διευθύνσεις Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού και Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης και Θορύβου.

Το Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών παρεμβάλλεται όταν πρόκειται για θέματα ρύπανσης από κινητές πηγές εκπομπής ρύπων.

Επίσης το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, σύμφωνα με το Ν. 743/1977 " Περὶ προστασίας του θαλασσιού περιβάλλοντος" (ΦΕΚ Α' 319), έχει την κύρια ευθύνη για την αντιμετώπιση της θαλάσσιας ρύπανσης.

4.2.6 Αρμόδιοι φορείς για θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς

Η έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς περιλαμβάνει μεμονωμένα μνημεία ή σύνολα μνημείων που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον από ιστορική, παραδοσιακή, αρχιτεκτονική ή αισθητική άποψη.

Η ευθύνη για την προστασία αυτής ανήκει κυρίως στο Υπουργείο Πολιτισμού.

Επικουρική συμμετοχή σε αυτήν έχουν τα Υπουργεία Προεδρίας της Κυβέρνησης και Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Κατά κύριο λόγο η προστασία των μνημείων διέπεται από τις διατάξεις του Ν. 5351 / 1932 "Περὶ αρχαιοτήτων".

Επίσης με προεδρικά διατάγματα που εκδίδονται σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ.1 του Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού (Ν.1577 / 1985, ΦΕΚ Α' 210) ολόκληροι οικισμοί ή τμήματα τους είναι δυνατόν να χαρακτηρίζονται ως παραδοσιακοί λόγω του ιδιαίτερου ιστορικού, λαογραφικού, πολεοδομικού, αισθητικού ή αρχιτεκτονικού χαρακτήρα (Τάχος, 1983).

4.2.7 Περιφερειακές υπηρεσίες

Οι υπηρεσίες όλων των Υπουργείων διακρίνονται σε κεντρικές και περιφερειακές. Οι δεύτερες κατατάσσονται σε δύο βαθμίδες.

Στην πρώτη βαθμίδα ανήκουν οι 13 Περιφέρειες, στις οποίες με το Π.Δ. 404 / 1989 (ΦΕΚ Α' 173) συστάθηκε ιδιαίτερη Διεύθυνση Χωροταξίας και Περιβάλλοντος με κύριους στόχους την εξειδίκευση των κατευθυντήριων γραμμών της χωροταξικής πολιτικής σε επίπεδο περιφέρειας, τη διαμόρφωση προτάσεων για τη διαφύλαξη ευαίσθητων φυσικών περιοχών και την αντιμετώπιση των διαφόρων παραμέτρων των ρυπάνσεων, που προσλαμβάνουν διανομαρχιακό χαρακτήρα.

Στη δεύτερη βαθμίδα ανήκουν οι 51 Νομαρχίες όλης της χώρας, οι οποίες περιλαμβάνουν τις αποκεντρωμένες υπηρεσίες των εμπλεκόμενων σε θέματα περιβάλλοντος Υπουργείων.

Οι πιο βασικές είναι οι Διευθύνσεις Δασών και Βιομηχανίας, καθώς και το Τμήμα Πολεοδομίας και Πολεοδομικών Εφαρμογών.

Για την πλήρωση της σημαντικής έλλειψης που υπήρχε, λόγω της απουσίας εξειδικευμένης διοικητικής μονάδας σε νομαρχιακό επίπεδο με αρμοδιότητα επί περιβαλλοντικών θεμάτων, δημιουργήθηκε ειδικό Γραφείο Περιβάλλοντος σε κάθε Νομαρχία (Ρέμελη, 1989).

Στις αρμοδιότητες αυτού υπάγονται κυρίως η εκτέλεση προγραμμάτων δειγματοληψίας και αξιολόγησης ρύπων, η έγκριση των Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων και ο έλεγχος της τήρησης των περιβαλλοντικών όρων.

4.2.8 Άλλοι αρμόδιοι φορείς

Σε αυτούς εντάσσονται οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και αρκετά αυτοδιοικούμενα νομικά πρόσωπα (ΝΠΔΔ και ΝΠΙΔ) που εποπτεύονται όμως, ως προς τη νομιμότητα των πράξεων τους, από τα προαναφερόμενα Υπουργεία.

Οι σημαντικότερες αρμοδιότητες των ΟΤΑ που ασκούνται στην πράξη ανάγονται, σύμφωνα με το Δημοτικό και Κοινοτικό Κώδικα (Π.Δ. 323 / 1989 – ΦΕΚ Α' 46), στα ζητήματα της ύδρευσης, της αποχέτευσης και της αποκομιδής των απορριμμάτων.

Στα αυτοδιοικούμενα νομικά πρόσωπα αξίζει να αναφερθούν οι παρακάτω φορείς:

- Οι Οργανισμοί Αθήνας και Θεσσαλονίκης με αρμοδιότητα την εξασφάλιση της υλοποίησης των ρυθμιστικών σχεδίων.
- Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού με αρμοδιότητα την προστασία περιοχών ιδιαίτερης πολιτιστικής αξίας και φυσικού κάλλους.
- Η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού με αρμοδιότητα την αντιμετώπιση των ρυπάνσεων από σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος.
- Η Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης με αρμοδιότητα την ίδρυση μονάδων βιολογικού καθαρισμού σε βιομηχανικές περιοχές.

Τέλος, στα αρμόδια ερευνητικά κέντρα ή ινστιτούτα μπορούμε να εντάξουμε το Εθνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών, την Ελληνική Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας, το Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών, το Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, το Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών και το Μπενάκειο Ινστιτούτο Φυτοπαθολογίας.

Πίνακας κρατικών φορέων με τις αντίστοιχες βασικές αρμοδιότητες τους:

Φορείς	Αντικείμενο αρμοδιότητας
1. ΥΠΕΧΩΔΕ	Εκπόνηση χωροταξικού σχεδιασμού, προστασία της φύσης και του περιβάλλοντος, καταπολέμηση ρυπάνσεων/μολύνσεων
2. Υπ. Γεωργίας	Διαχείριση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, διατήρηση βιογενετικών αποθεμάτων
3. ΥΒΕΤ	Καταπολέμηση των βιομηχανικών ρυπάνσεων, διαχείριση των φυσικών πόρων
4. Υπ. Εμπορικής Ναυτιλίας	Προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος
5. Υπ. Υγείας, Πρόνοιας και Κοιν. Ασφαλίσεων	Προστασία της υγείας από κάθε είδους ρυπάνσεων / μολύνσεις
6. Υπ. Μεταφορών	Καταπολέμηση της ρύπανσης από κινητές πηγές (αυτοκίνητα)
7. Υπ. Πολιτισμού	Προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς
8. Υπ. Οικονομικών	Διαχείριση της δημόσιας περιουσίας
9. Υπ. Εργασίας	Υγιεινή του εργασιακού περιβάλλοντος
10. Υπ. Εθνικής Άμυνας	Αξιολόγηση των κλιματολογικών – μετεωρολογικών δεδομένων για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

Πηγή: Νίκα, Δ., Η νομική προβληματική της προστασίας του περιβάλλοντος

4.3 Καθορισμός θεσμικού πλαισίου για την προστασία του περιβάλλοντος στην Ελλάδα

Ένα από τα βασικότερα ζητήματα που αφορούν την πολιτική όλων των ευρωπαϊκών κρατών είναι ο σχεδιασμός και η ρύθμιση του χώρου καθώς και η προστασία του περιβάλλοντος.

Στην Ελλάδα η σπουδαιότητα του σχεδιασμού για την ανάπτυξη, το χώρο και γενικότερα το περιβάλλον συνειδητοποιήθηκε με κάποια καθυστέρηση.

Παρόλο που στη χώρα μας υπήρχαν από πολύ νωρίς αξιόλογοι θεσμοί για την χωροταξία και το περιβάλλον η διαδικασία άσκησης του χωροταξικού και περιβαλλοντικού σχεδιασμού συναντά ακόμη και τώρα πολλές δυσκολίες. Η νομοθεσία για τον χωρικό και περιβαλλοντικό σχεδιασμό αποτελεί σίγουρα ένα κομβικό σημείο αναφοράς, όμως σίγουρα δεν αποτελεί παρά μία αναγκαία συνθήκη, σημαντική ίσως αλλά όχι πάντα επαρκή.

Τα θεσμικά μέσα αποτελούν λοιπόν μέρος του όλου συστήματος του χωροταξικού και περιβαλλοντικού σχεδιασμού, το οποίο περιλαμβάνει εκτός από το θεσμικό και το προγραμματικό επίπεδο.

Μετά από την επισκόπηση του θεσμικού πλαισίου σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος στον ελλαδικό χώρο, διαπιστώνουμε ότι οδηγούμαστε σε μια ταξινόμηση των θεσμών σε δύο κατηγορίες.

Έτσι λοιπόν από τη μια έχουμε τους βασικούς θεσμούς για το περιβάλλον και το χωροταξικό σχεδιασμό, με τις όποιες περιβαλλοντικές διαστάσεις τους. Ο αρμόδιος φορέας που είναι υπεύθυνος για την εφαρμογή των διατάξεων αυτών είναι το ΥΠΕΧΩΔΕ.

Από την άλλη έχουμε όλες τις άλλες νομοθετικές ρυθμίσεις που έχουν έντονη χωροταξική, περιβαλλοντική διάσταση ή άμεσες επιπτώσεις στο περιβάλλον, όπως π.χ. η νομοθεσία για την προστασία των δασών.

Η αρμοδιότητα εφαρμογής της νομοθεσίας αυτής βρίσκεται στα "τομεακά" ή "κλαδικά" υπουργεία. Συχνά όμως παρατηρούνται εμπλοκές, αντιφάσεις και άλλες τριβές νομικού ή διοικητικού χαρακτήρα, τόσο ανάμεσα στο ΥΠΕΧΩΔΕ και τα "τομεακά" υπουργεία, όσο και ανάμεσα των τελευταίων.

4.3.1 Βασικοί θεσμοί για το περιβάλλον και το χωροταξικό σχεδιασμό

Νόμος 360/76 περί χωροταξίας και περιβάλλοντος

Ο νόμος αυτός υπήρξε μια σημαντική πρόοδος και έδωσε ώθηση στη διαμόρφωση ενός θετικού κλίματος γύρω από τα ζητήματα του περιβάλλοντος.

Έτσι λοιπόν ένα θετικό στοιχείο του νόμου αυτού υπήρξε η ιδέα της δημιουργίας ενός διυπουργικού (δηλαδή διατομεακού) οργάνου για τον οριζόντιο συντονισμό.

Ως προς τη περιβαλλοντική του διάσταση ο νόμος αυτός ορίζει για πρώτη φορά τις έννοιες του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος καθώς και την προστασία του περιβάλλοντος, που αποτελεί και το βασικό στόχο του χωροταξικού σχεδίου.

Εξάλλου η φροντίδα για το περιβάλλον αποτελεί το κύριο μέλημα του νόμου, ισότιμο και ισάξιο με τη χωροταξία.

Νόμος 1337/83 για επέκταση πολεοδομικών σχεδίων κλπ.

Στο άρθρο 29 του νόμου αυτού γίνεται η θέσπιση της Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ).

Η θέσπιση της ζώνης αυτής είχε ιδιαίτερη σημασία γιατί έτσι με τον τρόπο αυτό προστατευόταν ο "εκτός σχεδίου" εξωοικιστικός αγροτικός χώρος που αποτελεί αντικείμενο της χωροταξίας και όχι της πολεοδομίας.

Επίσης με το νόμο αυτό καθορίζονταν όχι μόνο οι όροι δόμησης, αλλά και ρυθμίζονταν και οι χρήσεις γης.

Παρόλο που οι ΖΟΕ ορίζονται γύρω από πόλεις και οικισμούς, με την παράγραφο 2 του άρθρου 29 δίνεται η δυνατότητα καθορισμού ΖΟΕ και σε περιοχές ειδικής προστασίας, όπως ακτές, όχθες ποταμών και λιμνών κλπ.

Η δυνατότητα αυτή μετέτρεψε τη ΖΟΕ σε εργαλείο προστασίας του περιβάλλοντος και γενικότερα περιβαλλοντικής πολιτικής.

Νόμος 1515/85 και 1561/85 για το ΡΣΑ και το ΡΣΘ αντιστοίχως

Το σημαντικότερο σημείο που πρέπει να τονίσουμε στους νόμους αυτούς είναι ότι γίνεται μια προσπάθεια σύζευξης του χωροταξικού με τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό, δηλαδή γίνεται αποδεκτή η ανάγκη συνδυασμού των χωρικών και α-χωρικών (τομεακών) παραγόντων που αποσκοπούν σε ένα ολοκληρωμένο σχεδιασμό.

Νόμος 1650/86 για την προστασία του περιβάλλοντος

Ο νόμος αυτός αποτελεί το βασικότερο νομοθέτημα για το περιβάλλον και έχει σκοπό να "θεραπεύσει" την πολυδιάσπαση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και τη σύγχυση των αρμοδιοτήτων, να καλύψει νέους τομείς, να προωθήσει τον "οριζόντιο" συντονισμό στο κέντρο και να ενθαρρύνει την αποκέντρωση.

Ο νόμος αποτελείται από επτά κεφάλαια και 33 άρθρα, όπου υπάρχουν οι κυριότερες διατάξεις;

- σχετικά με τις διοικητικές διαδικασίες (Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων) για πρόληψη περιβαλλοντικών βλαβών από κάθε είδους δραστηριότητες,
- σχετικά με τα είδη περιβάλλοντος που αποτελούν αντικείμενα προστασίας, και
- σχετικά με την αστική ευθύνη και τις ποινικές και διοικητικές κυρώσεις για την επιβολή του νόμου.

Ο νόμος αυτός παρότι αποτελούσε ένα άρτιο νομοθέτημα δεν μπόρεσε να εφαρμοστεί στην πράξη. Σε αυτό συνέβαλε η έλλειψη μιας γενικότερης μεταρρύθμισης που έπρεπε να συνοδεύει μια τέτοια θεσμική πρωτοβουλία. Αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα την αναδιάρθρωση των τοπικών αρχών καθώς και την ενοποίηση των περιβαλλοντικών ευθυνών σε κυβερνητικό επίπεδο. Επίσης αρνητική επίπτωση είχε και το γεγονός ότι ούτε ο προβλεπόμενος από τον ίδιο νόμο Ενιαίος Φορέας Περιβάλλοντος (ΕΦΟΠ) δεν υλοποιήθηκε.

4.3.2 Κριτική του ελληνικού θεσμικού πλαισίου για την προστασία του περιβάλλοντος

Εξετάζοντας προσεκτικά το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο του περιβάλλοντος διαπιστώνουμε πως υπάρχουν σοβαρές αδυναμίες οργανωτικού χαρακτήρα σε ορισμένα κρίσιμα σημεία. Έτσι λοιπόν πιο συγκεκριμένα έχουμε:

- Δεν υπάρχει λογική και ουσιαστική συσχέτιση και "συνεργασία" των θεσμικών εργαλείων περιβαλλοντικής και χωροταξικής πολιτικής τουλάχιστον στο βαθμό που θα έπρεπε. Αντίθετα, υπάρχει μια έλλειψη συντονισμού μεταξύ των οργάνων της διοίκησης και μάλιστα των κορυφαίων, τόσο οριζοντίως όσο και καθέτως, ενώ ταυτόχρονα παρατηρείται μια σύγχυση και αλληλοκάλυψη αρμοδιοτήτων. Είναι επομένως αναγκαία η ύπαρξη μιας στοιχειώδης συνεννόησης του ΥΠΕΧΩΔΕ και των υπόλοιπων αρμόδιων υπουργείων.
- Δεν υπάρχει σύστημα υποστήριξης των θεσμών από διοικητική και οργανωτική άποψη. Λείπουν δηλαδή, οι μηχανισμοί υλοποίησης και εφαρμογής των επιλογών της νομοθεσίας τόσο σε κεντρικό όσο και σε περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο. Ιδιαίτερα στα τελευταία επίπεδα υπάρχουν μεγάλα κενά και αδυναμίες που καθιστούν ανέφικτη την εφαρμογή όχι μόνο των θεσμών αλλά και των σχεδίων και μελετών που αυτοί προβλέπουν. Το κύριο ζήτημα στο σχεδιασμό δεν είναι η παραγωγή σχεδίων και μελετών όσο η δημιουργία των προϋποθέσεων εφαρμογής τους τόσο με τεχνικούς όσο και με κοινωνικούς και πολιτικούς όρους. Έτσι λοιπόν είναι ανάγκη να προδιαγραφούν με σαφήνεια και ακρίβεια όλοι εκείνοι οι φορείς, τα όργανα, οι διαδικασίες και οι μηχανισμοί που πρέπει να υπάρχουν, ώστε οι μελέτες και τα σχέδια να έχουν ένα πρακτικό αντίκρισμα στη βελτίωση της ζωής του απλού πολίτη. Το πρόβλημα της εφαρμογής ειδικά για ένα συνδυασμένο περιβαλλοντικό και χωροταξικό σχεδιασμό πρέπει να ιδωθεί σε συνάρτηση τριών παραγόντων: Τα επίπεδα σχεδιασμού, τις αρμοδιότητες οργάνων και τις εδαφικές περιοχές.
- Δεν υπάρχει σύστημα για την επεξεργασία των στόχων και κατευθύνσεων. Είναι επομένως απαραίτητη η συγκρότηση ενός

μηχανισμού παραγωγής πολιτικής ή εξειδίκευσης των κατευθύνσεων γενικότερων πολιτικών επιλογών που τίθενται σε ανώτατο κυβερνητικό επίπεδο για τη χωροταξία και το περιβάλλον. Η διαδικασία αυτή πρέπει να γίνεται σε συνάρτηση και με τα τεκταινόμενα στην Ευρωπαϊκή Ένωση ώστε να υπάρχει έγκαιρη αναπροσαρμογή των στρατηγικών στόχων και επιδιώξεων. Για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός υπάρχει ανάγκη δημιουργίας σημαντικής τεχνογνωστικής υποδομής.

Συμπερασματικά, χωρίς τις παραπάνω στρατηγικές επιδιώξεις, δεν είναι εφικτός ένας ριζικός εκσυγχρονισμός του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου του χωρικού και περιβαλλοντικού σχεδιασμού και το πέρασμα από μια περίοδο αποσπασματικών προσπαθειών σε μια περίοδο ολοκληρωμένης, συστηματικής και μεθοδικής δράσης με σοβαρές προοπτικές για μια αλλαγή προς το καλύτερο της σημερινής πραγματικότητας του χώρου και του περιβάλλοντος.

4.4 Η ελληνική πραγματικότητα – σύγκρισή της με άλλες χώρες

Θέλοντας να συγκρίνουμε την ελληνική πραγματικότητα με αυτή των άλλων χωρών, όσον αφορά την περιβαλλοντική της δραστηριότητα, πρέπει να εστιάσουμε την προσοχή μας σε δύο βασικά σημεία:

Πρώτον, πρέπει να επισημάνουμε και να τονίσουμε τη χρονική υστέρηση μιας δεκαετίας περίπου μεταξύ των διοικητικών και θεσμικών αλλαγών στις χώρες της δυτικής Ευρώπης και στην Ελλάδα.

Επίσης, το δεύτερο σημείο είναι η σαφής έως και προκλητική διάσταση ανάμεσα στην θεωρία και την πρακτική των θεσμών και των άλλων ρυθμίσεων, δηλαδή ανάμεσα στη νομοθεσία και την εφαρμογή της.

Γνωρίζουμε επίσης πως στην Ελλάδα η υποστήριξη του θεσμικού πλαισίου προστασίας του περιβάλλοντος από κατάλληλες διοικητικές δομές ήταν πάντα ελλιπής.

Έτσι, παρόλο που με το νόμο 360/76 το περιβάλλον αποτελεί βασικό στόχο του χωροταξικού σχεδιασμού εξακολουθεί να υπολειτουργεί το όλο διοικητικό σύστημα.

Βασικό επίσης πρόβλημα αποτελεί και η έλλειψη συντονισμού των δημόσιων φορέων, τόσο στο επίπεδο προώθησης της νομοθεσίας, όσο και στο επίπεδο προγραμμάτων δράσης.

Βασικό βήμα αποτελεί βέβαια η σύσταση του Υπουργείου Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος με το νόμο 1032/80. Έτσι η ίδρυση του τότε ΥΧΟΠ (σήμερα ΥΠΕΧΩΔΕ) είχε ιδιαίτερη σημασία και αποτέλεσε τον κινητήριο μοχλό στην προώθηση κάποιων οργανωτικών δράσεων υπέρ του περιβάλλοντος.

Ο ελληνικός νόμος – πλαίσιο για το περιβάλλον (Ν. 1650/86) ψηφίστηκε το 1986 με σημαντική καθυστέρηση σε σχέση με τις άλλες χώρες.

Ο νόμος – πλαίσιο αυτός μπορούμε να πούμε ότι υπήρξε ένα άρτιο νομοθέτημα και αυτό λόγω της συσσωρευμένης εμπειρίας από τους νόμους των άλλων χωρών που είχαν προηγηθεί.

Παρόλα αυτά όμως ο νόμος αυτός παρέμεινε ανεφάρμοστος και αυτό λόγω της έλλειψης των κατάλληλων διοικητικών δομών στήριξης, τόσο αυτών που προβλέπει ο ίδιος ο νόμος, όσο και εκείνων που προβλέπει το θεσμικό πλαίσιο για την γενικότερη διοικητική αναδιάρθρωση της χώρας (Ν. 1622/86) και άλλοι νόμοι.

ο νόμος 1650/86 προέβλεπε τη δημιουργία ενός ενιαίου φορέα περιβάλλοντος (Ε.Φ.Ο.Π.) που θα λειτουργούσε κάτω από την εποπτεία του ΥΠΕΧΩΔΕ και θα χρησίμευε για την επιστημονική, τεχνική και διοικητική στήριξη της εφαρμογής της νομοθεσίας.

Η απουσία πολιτικής βούλησης για τη δημιουργία του Ε.Φ.Ο.Π. αποτέλεσε το κυριότερο πρόβλημα.

Ως προς την γενικότερη διοικητική αναδιάρθρωση, που ήταν αναγκαία, κυρίως του συστήματος της περιφερειακής και τοπικής διοίκησης τα κυριότερα προβλήματα αποτέλεσαν ο κατακερματισμός των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ καθώς και η έλλειψη δευτοροβάθμιας αυτοδιοίκησης.

Όπως διαπιστώνουμε με τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης που διαθέτει η χώρα μας είναι αδύνατη η εφαρμογή οποιασδήποτε

περιβαλλοντικής πολιτικής στην περιφέρεια της χώρας, πόσο μάλιστα όταν απουσιάζουν και οι αντίστοιχες δομές σε επίπεδα κεντρικής διοίκησης.

Όσον αφορά τώρα την εφαρμογή της Agenda 21 για την επίτευξη μιας αειφόρου και βιώσιμης ανάπτυξης, η Τ.Α. αδυναμεί να εκτελέσει τα καθήκοντά της. Πολύ αργότερα η ΚΕΔΚΕ παίρνει την πρωτοβουλία να στηρίξει οργανωτικά τα προγράμματα Local Agenda 21, σε δύο Δήμους της Αθήνας, στο Χαλάνδρι και στο Μαρούσι, με την βοήθεια του ICLEI.

Συμπερασματικά λοιπόν μπορούμε να πούμε πως ακόμα και η ύπαρξη μιας νομοθεσίας δεν μπορεί να εξασφαλίσει τη σωστή προώθηση και εφαρμογή της.

Οι ελλείψεις που εξακολουθούν να υπάρχουν στην Ελλάδα και είναι αναγκαία η κάλυψή τους είναι:

- Η ανάγκη συντονισμού και συνεργασίας των διαφόρων αρμόδιων φορέων.
- Η ανάγκη δημιουργίας συστήματος διοικητικών και οργανωτικών διευθετήσεων για τον έλεγχο, την παρακολούθηση, την εφαρμογή και την υλοποίηση της περιβαλλοντικής πολιτικής.
- Η ανάγκη ύπαρξης μηχανισμών παραγωγής πολιτικής με τη δημιουργία τεχνογνωστικής υποδομής (επιστημονικά και ερευνητικά κέντρα).

4.5 Τοπική Αυτοδιοίκηση και προστασία του περιβάλλοντος – Local Agenda21

4.5.1 Η εμπλοκή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Το περιβάλλον και η ανάπτυξη, στην σύγχρονη βέβαια εκδοχή της δηλαδή, βιώσιμη, ανθεκτική ανάπτυξη, αποτελούν τις τελευταίες δεκαετίες ένα σημαντικό πρόβλημα και απασχολούν τόσο τον επιστημονικό όσο και τον πολιτικό τομέα.

Έτσι λοιπόν η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί τον κυρίαρχο στόχο πολλών κοινωνικών οργανώσεων καθώς και πολλών δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, και αυτό γιατί η φροντίδα για το περιβάλλον αποτελεί την άλλη

όψη της αναπτυξιακής διαδικασίας, δηλαδή αποτελεί την ποιοτική διάσταση της ανάπτυξης.

Διαπιστώνουμε ότι το περιβάλλον δεν είναι απλώς ένα κομμάτι της ανάπτυξης, αλλά αποτελεί μια κυρίαρχη διάσταση που διαπερνά οριζόντια την αναπτυξιακή διαδικασία.

Η σύνδεση λοιπόν και η ενοποίηση των εννοιών περιβάλλον και ανάπτυξη πρέπει να γίνεται συνειδητά, δηλαδή με σχέδιο και πρόγραμμα.

Γι' αυτό σήμερα ο σχεδιασμός και ο προγραμματισμός της ανάπτυξης αποτελούν κυρίαρχο θέμα.

Απαραίτητη όμως προϋπόθεση του σχεδιασμού και του προγραμματισμού, ως αναπόσπαστα μέρη της πολιτικής διαδικασίας, είναι η ύπαρξη συγκεκριμένων φορέων.

Η Τοπική και Περιφερειακή Αυτοδιοίκηση λοιπόν αποτελούν το βασικότερο πολιτικό φορέα και πρέπει να λειτουργούν πρώτα τοπικά και περιφερειακά. Γι' αυτό και οι γεωγραφικές, χωρικές και εδαφικές διαστάσεις της έχουν ιδιαίτερη σημασία.

Συμπεραίνουμε πως ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρέπει να εξεταστεί από τρεις οπτικές γωνίες:

- Από την πλευρά της αναπτυξιακής και περιβαλλοντικής ιδεολογίας και φιλοσοφίας που προσδιορίζει τις βασικές αρχές, τους στόχους αλλά και τα πλαίσια δράσης της Τ.Α. στο πεδίο αυτό.
- Από την πλευρά της δημιουργίας των κατάλληλων θεσμικών εργαλείων και μηχανισμών που σήμερα παρουσιάζονται ως ελλείμματα ή και αιτήματα της Τ.Α. και απαιτούν μια γενικότερη συνεργική αντιμετώπιση από όλους τους παράγοντες που εμπλέκονται στη διαχείριση του περιβάλλοντος.
- Από την πλευρά μιας σειράς ουσιαστικών θεμάτων και προβλημάτων περιβαλλοντικών και αναπτυξιακών, που πρέπει να ιδωθούν κάτω από μια νέα γωνία με βάση τα δεδομένα της σύγχρονης τεχνολογίας και των υπό διαμόρφωση νέων κοινωνικών πρακτικών και συμπεριφορών. (Μπεριάτος, 1998).

Η Τ.Α. πρέπει λοιπόν να παίζει ενεργό και ουσιαστικό ρόλο και να διεκδικεί μια ισότιμη θέση στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων και των αποφάσεων. Επίσης θεωρείται σημαντική η επιλογή του κατάλληλου επιπέδου διοίκησης και φορέων που κάθε φορά εμπλέκονται στο πρόβλημα που πρέπει να επιλυθεί και φυσικά ξεκινώντας πάντα από το κατώτερο επίπεδο. Δηλαδή οι αποφάσεις πρέπει να παίρνονται κοντά στους πολίτες, όπως ορίζει και η συνθήκη του Μάαστριχτ.

Οι πρωτοβουλίες της Τ.Α. αναφέρονται και στην Agenda 21, όπου γράφονται κατά λέξη τα ακόλουθα:

Επειδή πολλά από τα προβλήματα και τις λύσεις τους, που αναφέρονται στο πρόγραμμα Agenda 21, έχουν τις ρίζες τους στις τοπικές δραστηριότητες, η συμμετοχή και συνεργασία της Τ.Α. θα είναι ένας αποφασιστικός παράγοντας για την επίτευξη των στόχων του προγράμματος. Οι τοπικές αρχές κατασκευάζουν, λειτουργούν και συντηρούν οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές υποδομές, προωθούν διαδικασίες σχεδιασμού, καταρτίζουν τοπικές περιβαλλοντικές πολιτικές και ρυθμίσεις και βοηθούν στην εφαρμογή εθνικών περιβαλλοντικών πολιτικών. Οι τοπικές αρχές, ως το επίπεδο διοίκησης που βρίσκεται πιο κοντά στον πολίτη, παίζουν ένα ζωτικό ρόλο στην εκπαίδευση και κινητοποίηση του κοινού για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Τίθεται δηλαδή σε όλη την έκταση του το ζήτημα της συμμετοχής της Αυτοδιοίκησης σε όλες τις φάσεις και τα επίπεδα του περιβαλλοντικού και αναπτυξιακού σχεδιασμού, δηλαδή στη σύλληψη και λήψη των αποφάσεων, στην εφαρμογή, εκτέλεση και υλοποίηση τους, στην παρακολούθηση του αποτελέσματος των δράσεων. (Μπεριάτος, 1998).

Στον ελλαδικό χώρο όμως, παρά τις προσπάθειες που γίνονται, εντοπίζονται σοβαρά προβλήματα στην Κεντρική διοίκηση του ελληνικού κράτους, δηλαδή την αρνητική στάση της στην παραχώρηση εξουσίας και αρμοδιοτήτων. Επίσης εντοπίζονται σοβαρά προβλήματα και αδυναμίες στη διάρθρωση της ίδιας της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων προϋποθέτει όργανα που να μπορούν να εξασκούν βασικές λειτουργίες.

Η έλλειψη και η ανάγκη κατάλληλων μηχανισμών φαίνεται πρακτικά στην εφαρμογή των Κοινοτικών Προγραμμάτων, τόσο των περιβαλλοντικών όσο και των αναπτυξιακών, είτε του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, είτε της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας.

Για την αναβάθμιση του ρόλου της Τ.Α. στον ελλαδικό χώρο πρέπει να δοθεί έμφαση στα εξής σημεία:

- Δημιουργία συστήματος διακίνησης και διαχείρισης της πληροφορίας, δηλαδή υπάρχει ανάγκη ενημέρωσης και πληροφόρησης των ίδιων των ΟΤΑ μέσα από διάφορα κανάλια. Ένα από αυτά είναι η συμμετοχή και η συμμετοχή σε διεθνή δίκτυα συνεργασίας, τα οποία χρησιμεύουν για ανταλλαγή εμπειριών και τεχνογνωσίας πάνω σε διάφορα θέματα και χρησιμοποιούνται από την Ε.Ε. με αντίστοιχα προγράμματα όπως προβλέπεται από το άρθρο 10 του κανονισμού του ΕΤΠΑ.
- Ανάγκη δημιουργίας ενός συστήματος τεκμηρίωσης για τον γεωγραφικό χώρο ευθύνης και παρέμβασης του ίδιου του ΟΤΑ. Χωρίς την ικανοποιητική γνώση του χώρου αυτού με σύγχρονες μεθόδους και τεχνικές είναι αδύνατη η χάραξη στρατηγικής για την τοπική ανάπτυξη.
- Ανάγκη περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και ενεργοποίησης του ανθρώπινου παράγοντα μέσα από ένα πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. (Μπεριάτος, 1998).

4.5.2 Η Local Agenda 21 και ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 1972 – 1992 οι ρόλοι του κράτους και της αυτοδιοίκησης μεταβλήθηκαν σημαντικά. Έτσι λοιπόν κατά την πρώτη δεκαετία, δηλαδή 1972 – 1992 ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ήταν περιορισμένος, οπότε και οι διάφορες συμμετοχικές διαδικασίες υπολειπούνταν και προφανώς δεν είχαν και τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

Πιο συγκεκριμένα, οι μελέτες φυσικού σχεδιασμού είχαν εντελώς τεχνοκρατικό χαρακτήρα, ενώ η εφαρμογή τους υπήρξε περιορισμένη.

Είχαμε δηλαδή παραγωγή μελετών δίχως να υλοποιούνται οι προτάσεις που υπήρχαν σε αυτές.

Το σημαντικό σημείο καμπής αυτής της κατάστασης επιτεύχθηκε με το νέο οικιστικό νόμο, ο οποίος προέβλεπε μια σειρά από συμμετοχικές διαδικασίες, οι οποίες για πρώτη φορά θα συμπεριλαμβανότανε στην ελληνική νομοθεσία.

Η βασικότερη ήταν η διάταξη του άρθρου 30 (Ν 1337/83) περί σύστασης μιας πολεοδομικής επιτροπής γειτονιάς, η οποία θα μπορούσε να εκφράσει τη γνώμη της στις τοπικές αρχές και στην οποία θα συμμετείχε μια επιτροπή εκλεγμένη από τους κατοίκους της πολεοδομικής ενότητας.

Γενικότερα μπορούμε να πούμε ότι έγινε μια καλή προσπάθεια και το σημαντικότερο ήταν η άμεση συμμετοχή του απλού πολίτη.

Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίστηκαν ευνοϊκές συνθήκες διαφάνειας. Επίσης ο απλός πολίτης ευαισθητοποιήθηκε και ενεργοποιήθηκε σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον.

Όμως παρά ορισμένα θετικά αποτελέσματα που επέφερε η όλη διαδικασία, το αρνητικό ήταν ότι δεν υπήρχε πλήρης αξιοποίηση του θεσμού. Επίσης όλα τα εμπλεκόμενα μέρη δεν ήταν σωστά προετοιμασμένα και υπήρχε ανεπάρκεια σε προσωπικό καθώς και στην οργάνωση των δήμων, με αποτέλεσμα οι επιτροπές γειτονιάς να φορτωθούν όλη την οργανωτική προετοιμασία των συναντήσεων με τους κατοίκους και τους τοπικούς φορείς. Αποτέλεσμα αυτών ήταν να κουραστούν γρήγορα οπότε και ατόνησε η όλη προσπάθεια τους.

Παρόλα αυτά όμως οι διαδικασίες αυτές κοινωνικού διαλόγου αποτέλεσαν την πρώτη εφαρμογή της Local Agenda 21, πριν ακόμη και από τη δημιουργία της ίδιας αυτής έννοιας.

Παρόμοια παραδείγματα συμμετοχής του κοινού και των τοπικών φορέων συναντήσαμε και στις Ειδικές Χωροταξικές Μελέτες που αφορούν την περιβαλλοντική προστασία της υπαίθρου, καθώς και στα Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα, τα οποία έθιγαν ως προς το περιεχόμενο τους όλο το φάσμα των θεμάτων της τοπικής ανάπτυξης που περιλαμβάνονται στην Local Agenda 21.

Η κοινωνική συμμετοχή και η συνεργασία των φορέων που αποτελούν την ουσία και το ζητούμενο της Local Agenda 21 είχαν ήδη τεθεί πολύ πιο πριν από την επίσημη διακήρυξη και ξεκίνημα του προγράμματος το 1992 στη γνωστή συνδιάσκεψη στο Ρίο.

4.5.3. Η Local Agenda 21 και η εφαρμογή της στον ελλαδικό χώρο

Στο Κεφάλαιο 28 της Agenda 21 αναφέρονται λεπτομερώς οι δραστηριότητες και πρωτοβουλίες που πρέπει να αναλάβουν οι τοπικοί φορείς για την εφαρμογή της Ατζέντα σε τοπικό επίπεδο.

Δηλαδή για την εφαρμογή της σε μικρότερη κλίμακα.

Το σημαντικότερο σημείο της Local Agenda όπως γνωρίζουμε είναι ότι προτρέπει ένα "άνοιγμα" της τοπικής κοινωνίας στο διάλογο και στη κοινή διαπραγμάτευση.

Έτσι λοιπόν, εκτός της κοινωνικής συμμετοχής απαιτείται και η συνεργασία και η σύμπραξη των τοπικών φορέων μεταξύ τους, ώστε να υπάρξουν οι κατάλληλες συνεργιακές δράσεις για την προώθηση της τοπικής ανάπτυξης.

Για την καλύτερη εφαρμογή της Local Agenda 21 είχε τεθεί και ένα χρονοδιάγραμμα, σύμφωνα με το οποίο ως το 1994 θα έπρεπε να είχε αναπτυχθεί υψηλός βαθμός συνεργασίας μεταξύ των τοπικών φορέων, ενώ μέχρι το 1996 οι τοπικές αυτοδιοικήσεις σε κάθε χώρα θα έπρεπε να έχουν φθάσει σε μια συναίνεση για το σχέδιο δράσης στην περιοχή τους.

Στην Ελλάδα δυστυχώς δεν είχαμε κάποια ικανοποιητική εξέλιξη της Local Agenda 21 και αυτό γιατί η έλλειψη συντονισμού της τοπικής αυτοδιοίκησης στάθηκε σοβαρό εμπόδιο στην πραγματοποίηση του προγράμματος.

Σύμφωνα με μια έκθεση του ICLEI, μέχρι το Νοέμβριο του 1996, 1812 προγράμματα Local Agenda 21 ήταν σε εξέλιξη σε 64 χώρες – μέλη του ΟΗΕ. Από αυτά τα 1119 ή 62% γίνονταν στις 15 χώρες της Ε.Ε.

Στην Ελλάδα, παρά το γεγονός ότι από το 1994 ως το 1997 συντάχθηκαν και υποβλήθηκαν οι εθνικές εκθέσεις προς την Επιτροπή Βιώσιμης

Ανάπτυξης του ΟΗΕ , η προώθηση των προγραμμάτων αφέθηκε στην πρωτοβουλία των φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης .

Όμως η έλλειψη πληροφόρησης και η αδυναμία των ελληνικών αυτοδιοικήσεων στάθηκε σημαντικό εμπόδιο στην κατάρτιση τέτοιων προγραμμάτων.

Από το άλλο μέρος η Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων (ΚΕΔΚΕ) καθώς και οι τοπικές ενώσεις (ΤΕΔΚ) για τους ίδιους λόγους, δεν κάνουν εγκαίρως τις απαραίτητες επιτελικές ενέργειες για την στήριξη των μελών τους ώστε να προχωρήσουν οι σχετικές διαδικασίες.

Έτσι προς το τέλος της πενταετίας που είχε τεθεί ως χρονικό πλαίσιο από το ΟΗΕ η ΚΕΔΚΕ παίρνει την πρωτοβουλία να στηρίξει οργανωτικά τα προγράμματα Local Agenda 21 σε δύο δήμους της μητροπολιτικής περιοχής της Αθήνας (Χαλάνδρι και Μαρούσι) με τη συνεργασία του ICLEI.

Η προσπάθεια γίνεται στο πλαίσιο του προγράμματος LIFE που αποτελεί την κύρια πηγή χρηματοδότησης του σχεδίου.

Η εθνική συμμετοχή καλύπτεται από το ΥΠΕΧΩΔΕ. (Μπεριάτος, 1998).

Πρέπει όμως να επισημάνουμε πως στο σημείο αυτό δεν έσφαλαν μόνο οι ΟΤΑ, αλλά σίγουρα και τα αρμόδια Υπουργεία Περιβάλλοντος και Εσωτερικών, τα οποία θα έπρεπε να βοηθήσουν περισσότερο την Τοπική Αυτοδιοίκηση καθώς και την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ AGENDA 21
ΣΤΗ ΒΑΥΑΡΙΑ: "BAYERN – AGENDA 21"**

5. ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ AGENDA 21 ΣΤΗ ΒΑΥΑΡΙΑ: “BAYERN – AGENDA 21”

5.1 Γενικά

Μετά τη Σύνοδος Κορυφής στο Ρίο το 1992 και την γνωστοποίηση του Προγράμματος Δράσης Ατζέντα 21, θεωρήθηκε σκόπιμη και η ενεργός συμμετοχή του γερμανικού κρατιδίου της Βαυαρίας.

Είναι γνωστό ότι για την εφαρμογή της Ατζέντας 21 είναι αναγκαία η συνειδητή αλλαγή τρόπου ζωής και κριτηρίων ανάπτυξης.

Η εφαρμογή της όμως μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο όταν ένα μεγάλο ποσοστό της κοινωνίας, δηλαδή των πολιτών, συμμετάσχει ενεργώς.

Αναγκαία προϋπόθεση είναι ο διάλογος όλων των κοινωνικών ομάδων, έτσι ώστε να βρεθούν οι καλύτεροι δυνατοί τρόποι επίλυσης των προβλημάτων και να εξεταστούν οι επιπτώσεις και οι αλλαγές που θα επιφέρει η επίλυση αυτή στις διάφορες κοινωνικές ομάδες.

Στόχος λοιπόν της Βαυαρίας είναι η επίτευξη του διαλόγου καθώς και η κατάλληλη πληροφόρηση και καθοδήγηση, έτσι ώστε να βρεθεί μια ισορροπία ανάμεσα στα συμφέροντα των διαφόρων κοινωνικών στρωμάτων.

Η υπευθυνότητα σε αυτό το σημείο παίζει καθοριστικό ρόλο στο να βρεθεί μια ισότιμη λύση. Λόγος για υπευθυνότητα γίνεται όμως μόνο όταν βρεθούν λύσεις που να ικανοποιούν τόσο τα ατομικά όσο και τα κοινωνικά μας συμφέροντα, αλλά και τα συμφέροντα των επόμενων γενεών.

Επίσης κοινή ευθύνη και ευαισθητοποίηση απέναντι στα παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα σημαίνει οπωσδήποτε και παγκόσμια αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών (Renn, 1996).

Είναι γεγονός πως για την επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων είναι αναγκαία η κοινή συνεννόηση μεταξύ ίσων συνεταίρων, οι οποίοι έχουν κοινούς στόχους όπως και κοινές υποχρεώσεις.

Η δημιουργία της Bayern Agenda 21 είναι ένα βήμα στην κατεύθυνση της υλοποίησης του Σχεδίου Δράσης Ατζέντα 21.

Τα Περιφερειακά και Κοινοτικά Σχέδια έχουν την ευχέρεια να χειρίζονται καλύτερα τα κοινωνικοοικονομικά, πολιτικά και πολιτιστικά δεδομένα και έτσι

να μπορούν πιο άνετα να συμβάλουν στην υλοποίηση μιας αειφόρου ανάπτυξης.

Επίσης, στη Γερμανία η περιφερειακή δράση έχει καλύτερες προσβάσεις στους διάφορους θεσμούς και φορείς. Έτσι, μπορούν να πραγματοποιηθούν κάποιες χρήσιμες και αναγκαίες συνεργασίες πολύ πιο αποτελεσματικά.

Αναγκαία όμως προϋπόθεση είναι η σύνδεση της περιφερειακής δράσης με εθνικά, ευρωπαϊκά και σφαιρικά προβλήματα. Επίσης, πρέπει τα συμπεράσματα που προκύπτουν μέσα από την περιφερειακή δράση να γενικεύονται έτσι ώστε να εφαρμόζονται και σε ανώτερα επίπεδα.

Ακόμη είναι γενικά αποδεκτό ότι οι πόλεις βρίσκονται κοντά στους πολίτες και στα καθημερινά τους προβλήματα και για αυτό το λόγο θα παίξουν ένα καθοριστικό ρόλο στην εφαρμογή της Ατζέντα 21.

Οι αποφάσεις είναι αναγκαίο να παίρνονται από τα αποκεντρωμένα επίπεδα και μόνο όταν αυτά υστερούν ή δεν είναι αρμόδια για το συγκεκριμένο θέμα η επίλυση του θέματος να μεταβιβάζεται σε κάποιο ανώτερο επίπεδο δράσης, στη βάση της αρχής της επικουρικότητας.

5.2. Κατάσταση της προστασίας του περιβάλλοντος στη Γερμανία

Η περιβαλλοντική πολιτική των 25 τελευταίων ετών έχει κατατάξει την Γερμανία στις προοδευτικές, από αυτή τη σκοπιά, χώρες.

Σε ορισμένους τομείς έχει αναλάβει έναν ρόλο πρωταγωνιστικό και έχει υιοθέτηση θέσεις που διεθνώς θεωρούνται πρωτοποριακές.

Η περιβαλλοντική της πολιτική αποσκοπεί στην ουσιαστική βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος.

Στα παλιά ομοσπονδιακά κρατίδια, κυρίως, σημειώθηκαν στην δεκαετία του 1980 κάποια αποφασιστικά βήματα όπως π.χ. το Διάταγμα για τις πυρκαγιές, ο νέος Τεχνικός Κανονισμός για την καθαρότητα του ατμοσφαιρικού αέρα, η εισαγωγή των καταλυτικών κινητήρων στα οχήματα, κλπ.

Με αυστηρούς περιορισμούς, που ανταποκρίνονται στις τάσεις της τεχνικής, επιχειρείται στους διάφορους τομείς του περιβάλλοντος μια σύζευξη των

πραγματικών αναγκών της οικονομίας, από την μια μεριά, με τις ανάγκες του περιβάλλοντος από την άλλη (Breuel, 1999).

Ιδιαίτερα στους τομείς του καθαρισμού της ατμόσφαιρας, της διαχείρισης των αποβλήτων και της προστασίας των υδάτινων πόρων, η κατάσταση έχει βελτιωθεί αισθητά.

Όπως διαπιστώνει η σχετική έκθεση του ΟΟΣΑ, που δημοσιεύθηκε το 1993 και εξετάζει την κατάσταση του περιβάλλοντος και της περιβαλλοντικής πολιτικής στην Γερμανία, σε σύγκριση με τις άλλες χώρες – μέλη του, η Γερμανία κατέχει τα πρωτεία στον τομέα της μείωσης του εκλυόμενου διοξειδίου του θείου καθώς και στον τομέα του βιολογικού καθαρισμού.

Η πρόοδος στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος είναι πάνω απ' όλα αποτέλεσμα των περιορισμών που επιβλήθηκαν στην οικονομία καθώς και στην οικιακή κατανάλωση (Umweltbundesamt, 1997).

Δεν θα πρέπει όμως να παραβλεφθεί ο υψηλός βαθμός περιβαλλοντικής συνειδητοποίησης των πολιτών και των οικονομικών ομάδων που οδήγησε στην ευρεία αποδοχή των μέτρων της περιβαλλοντικής πολιτικής.

Δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις σοβαρών συγκρούσεων συμφερόντων που προέκυψαν και αυτό δυσκόλεψε σίγουρα τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η εύρεση συμβιβαστικών λύσεων ήταν απαραίτητη.

Τα αποτελέσματα, ωστόσο δείχνουν, πως αυτές οι τόσο δύσκολες λύσεις ήταν πιο πρακτικές από εκείνες, που θα μπορούσαν να δοθούν εύκολα σε βάρος των συμφερόντων σημαντικών οικονομικών ομάδων.

Η εντυπωσιακή βελτίωση της κατάστασης του περιβάλλοντος ήταν ιδιαίτερα επιτυχής σε κάποιους τομείς λόγω της μείωσης των βλαβερών εκπομπών.

Η εξέλιξη της γερμανικής περιβαλλοντικής πολιτικής συμβαδίζει με το στόχο μιας σύμμετρης ανάπτυξης, κυρίως με την υιοθέτηση μιας διαδικασίας παραγωγής προϊόντων φιλικών προς το περιβάλλον.

Η ολοκληρωμένη προστασία του περιβάλλοντος και η πορεία προς μια σύμμετρα αναπτυγμένη οικονομικά κοινωνία θα πρέπει να σταθεροποιηθεί και να εξελιχθεί περισσότερο στο μέλλον.

5.3 Η πολιτική για την αειφόρο ανάπτυξη σε Ομοσπονδιακό επίπεδο

Η επεξεργασία της εθνικής περιβαλλοντικής πολιτικής έχει επιτευχθεί με μια σειρά συμβάσεων και μέσω της υιοθέτησης των προτάσεων της Ατζέντας 21, για τον χειρισμό των σχετικών θεμάτων.

Κάθε κρατίδιο της Γερμανίας θα πρέπει να καθορίσει το ίδιο τον δρόμο που θα ακολουθήσει προς την κατεύθυνση της αειφόρου ανάπτυξης.

Στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας τις τελευταίες δεκαετίες, μέσω των περιορισμών που έχει θέσει η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση και οι τοπικές Κυβερνήσεις έχει επιτευχθεί ένας υψηλός βαθμός περιβαλλοντικής συνειδητοποίησης των πολιτών.

Η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση κατανοεί τον καθορισμό των πλαισίων της αειφόρου ανάπτυξης ως πρωταρχικό της καθήκον.

Η ενσωμάτωση της προστασίας του περιβάλλοντος σε όλους τους τομείς της πολιτικής και της οικονομικής ζωής είναι ως εκ τούτου πρωταρχικό χρέος (Bundesumweltministerium, 1992).

Η αρχή της αειφορείας εισήχθη στη Γερμανία το 1984 ως συνταγματική επιταγή (κατευθυντήρια οδηγία για την προστασία του περιβάλλοντος – Άρθρο 20A).

Αυτό σημαίνει ότι η εξασφάλιση και διατήρηση των φυσικών πόρων δεν αποτελεί μόνο θέμα της περιβαλλοντικής πολιτικής, αλλά κοινό σημείο όλων των κρατικών χειρισμών και ενεργειών.

Χαρακτηριστικό της γερμανικής περιβαλλοντικής πολιτικής αποτελεί η αναγωγή των επιστημονικών, κοινωνικών και οικολογικών στοιχείων, σε έναν κεντρικό άξονα.

Σε μια πρώτη της αντίδραση στις αποφάσεις της Ατζέντας 21 και του 5^ο Προγράμματος Δράσης της Ε.Ε. η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση συνέταξε ειδική αναφορά με τίτλο "Περιβάλλον 1994 – Πολιτική για μια αειφόρο ανάπτυξη", ενώ το 1996 δημοσίευσε έγγραφο με προτάσεις για συζήτηση υπό τον τίτλο "Βήματα προς μια αειφόρο ανάπτυξη".

Στα δύο αυτά κείμενα έδειξε πως αντιλαμβάνεται τις αποφάσεις του Ρίο και την εφαρμογή τους στην εθνική πολιτική. Συνολικά οι κυβερνητικές θέσεις παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά τον Ιούνιο του 1997.

Η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση είχε ήδη ετοιμάσει τον τόμο από τον Φεβρουάριο ενόψει της έκτακτης Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ στην Νέα Υόρκη και είχε ήδη επεξεργαστεί έναν πρώτο απολογισμό της προόδου που είχε πραγματοποιηθεί στην Γερμανία.

Ιδιαίτερα σημαντικό σημείο αποτελούν οι στρατηγικές που υιοθετούν διάφοροι τομείς της πολιτικής, όπως η οικονομία, οι μεταφορές κ.λ.π.

Η οικονομική και πολιτική σημασία του όρου "αιφόρου ανάπτυξης", έγκειται κυρίως στο ότι ιδρύεται στην αμοιβαία συμφωνία των διαφόρων παραγόντων για την από κοινού αντιμετώπιση των προβλημάτων του περιβάλλοντος.

Αυτό ισχύει τόσο στο επίπεδο της Ομοσπονδίας, όσο και των Ομόσπονδων Κρατιδίων και εκφράζεται σε περιφερειακό και Κοινοτικό επίπεδο, έτσι ώστε η αιφόρος ανάπτυξη, αν και τάσσεται σε συγκεκριμένα πλαίσια, διατηρεί μεγάλο βαθμό πολυμορφίας.

Αποτέλεσμα αυτού είναι η ανάληψη διαφόρων πρωτοβουλιών από το κάθε Ομόσπονδο Κρατίδιο (Bauerisches Staatsministerium, 1999).

Οι γερμανικές μη κυβερνητικές οργανώσεις, στα πλαίσια των διαδικασιών που αποφασίσθηκαν στο Ρίο, έχουν ιδρύσει "το φόρουμ για το περιβάλλον και την ανάπτυξη".

Παρόμοια όργανα έχει ιδρύσει και το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Περιβάλλοντος, το οποίο συνεργάζεται με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις στα σχετικά θέματα.

Η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση δίνει ιδιαίτερη σημασία στη συνεργασία και στη συμμετοχή των μη κυβερνητικών ομάδων στις διαδικασίες του Ρίο.

Κατά την προετοιμασία της Συνδιάσκεψης "Περιβάλλον και Ανάπτυξη", στο Ρίο, ο Καγκελάριος Κολ συνεκάλεσε το 1991 μια Ειδική Εθνική Επιτροπή.

Η Επιτροπή αυτή εξακολουθεί να υφίσταται ως βήμα διαλόγου από τους χώρους της πολιτικής, της οικονομίας και της ευρύτερης κοινωνίας.

Τα 1994 μετονομάστηκε σε "Εθνική Επιτροπή για την αιφόρο ανάπτυξη".

Το σημαντικότερο καθήκον αυτής της Επιτροπής είναι η διατύπωση προτάσεων εκ μέρους αντιπροσωπευτικών ομάδων για την εισαγωγή στην Γερμανία της αιφόρου ανάπτυξης, την σταθεροποίηση και τον συντονισμό της.

5.4 Η πολιτική της Βαυαρίας για μια αειφόρο ανάπτυξη

5.4.1 Πρότυπα και αρχές για μια περιβαλλοντική πολιτική με μελλοντική προοπτική

Η Βαυαρία στρέφεται προς μια πολιτική, η οποία θα έχει ως πρότυπο την αειφόρο ανάπτυξη και υποστηρίζει ότι η πολιτεία έχει την ευθύνη στο να ευαισθητοποιήσει και να στρέψει το ενδιαφέρον των πολιτών στην προστασία του περιβάλλοντος.

Είναι γνωστό πως οι φυσικοί πόροι του πλανήτη μας δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν χωρίς φραγμούς και μέτρα. Το κράτος καλείται να φροντίσει τη σωστή διαχείριση των φυσικών πόρων, έτσι ώστε να είναι δυνατή η κάλυψη των δικών μας αναγκών αλλά ταυτόχρονα να μην διακυβεύονται οι ανάγκες των μελλοντικών γενεών.

Πρέπει να τεθούν φραγμοί και απαγορεύσεις και να παρθούν κατάλληλα μέτρα προστασίας.

Από την άλλη όμως πρέπει να δημιουργηθεί και το κατάλληλο υπόβαθρο για την ανάπτυξη της οικονομίας κάτω από αυτές τις συνθήκες.

Η πολιτική της Βαυαρίας στρέφεται προς τη δημιουργία οικονομικών κινήτρων για την προώθηση της περιβαλλοντικής δράσης. Το ζητούμενο είναι να εξελιχθεί οικολογικά η κοινωνική οικονομία της αγοράς (Kastenholtz, 1996).

Σίγουρα όλα τα παραπάνω είναι πολύ δύσκολο να εφαρμοστούν και πρέπει να διέπονται από τρεις βασικές αρχές:

- αρχή της δημιουργίας
- αρχή της πρόνοιας
- αρχή της συνεργασίας.

Αειφόρος ανάπτυξη

Η βιώσιμη ή αειφόρος ανάπτυξη είναι γνωστό πως αποτελεί το πρότυπο κάθε αναπτυξιακής και περιβαλλοντικής πολιτικής.

Τα κύρια σημεία και οικολογικά κριτήρια της αειφόρου ανάπτυξης είναι συνοπτικά τα εξής:

- Η εκμετάλλευση των πρώτων υλών πρέπει να γίνεται με μέτρο έτσι ώστε να μη λείψουν στις επόμενες γενιές.
- Η απελευθέρωση βλαπτικών ουσιών δεν πρέπει να ξεπερνά την προσαρμοστικότητα καθώς και την ικανότητα απορρόφησης και επεξεργασίας του περιβάλλοντος.

Το ποθητό αποτέλεσμα της αειφόρου ανάπτυξης είναι η συνειδητοποίηση ότι η οικολογική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη πρέπει να συνδεάζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να μην αποκλείει η μία την ανάπτυξη της άλλης.

Εάν θέλουμε λοιπόν να εξασφαλίσουμε την ανάπτυξη, τότε πρέπει να θεωρήσουμε τα τρία αυτά συστατικά (δηλ. οικολογία, οικονομία και κοινωνική ασφάλεια) ως μία οντότητα (Eisenberg, 1997).

Το πρότυπο της βιώσιμης ανάπτυξης είναι ένα σχέδιο, το οποίο επιχειρεί να εκπληρώσει τις οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες του ανθρώπου, αλλά ταυτόχρονα να εξασφαλίσει μακροπρόθεσμα όλους τους φυσικούς πόρους.

Έτσι λοιπόν η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να αποτελεί κύρια συνιστώσα κάθε αναπτυξιακής διαδικασίας.

Επίσης η αειφόρος ανάπτυξη απαιτεί τη συνεξέταση των οικολογικών, οικονομικών καθώς και των κοινωνικό – πολιτιστικών παραγόντων σε εθνικό επίπεδο αλλά ταυτόχρονα και σε παγκόσμιο.

Ο δρόμος όμως για την αειφορία πρέπει να προσδιοριστεί από κάθε κοινωνία ξεχωριστά, μια που εξαρτάται από τα αντίστοιχα γεωγραφικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δεδομένα κάθε περιοχής. Είναι προφανές ότι τα δεδομένα αυτά είναι διαφορετικά στις ανεπτυγμένες περιοχές από ότι στις αναπτυσσόμενες. Προκύπτει λοιπόν ότι και οι ανάγκες κάθε περιοχής είναι διαφορετικές, οπότε και απαιτείται ένα συγκεκριμένο τρόπο αντιμετώπισης και επίλυσης των προβλημάτων (Schmihein, 1992).

Εξετάζοντας την ως τώρα πορεία της εξέλιξης διαφαίνεται ότι μακροπρόθεσμα θα έχει διάρκεια και διαχρονικότητα μόνο το μοντέλο

οικονομίας, το οποίο θα χειρίζεται με μεγάλη προσοχή και υπευθυνότητα τους φυσικούς πόρους.

Ακόμη και σε δύσκολες οικονομικές φάσεις η περιβαλλοντική αυτή πολιτική δεν πρέπει να αλλάζει θέσεις και πεποιθήσεις.

Αναγκαία προϋπόθεση είναι οι δικτυωμένες στρατηγικές δράσεις, οι οποίες θα επιφέρουν οικονομική αποδοτικότητα, κοινωνική αποδοχή και τέλος πολιτική δύναμη επιβολής (Renn, 1996).

Έτσι λοιπόν η αειφόρος ανάπτυξη θα επιφέρει μια μεγάλη αλλαγή και στροφή στα ως τώρα δεδομένα της οικονομίας και της κοινωνίας. Επίσης θα πρέπει να αντιμετωπισθεί ως μία "μέθοδος" καθώς και ως έναν "νέο τρόπο σκέψης", παρά ως μόνο ένα πρόγραμμα που πρέπει απλώς να πραγματοποιηθεί.

Μόνο κατ' αυτόν τον τρόπο είναι δυνατόν να επιλυθούν τα σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα.

5.4.2 Πραγματοποίηση της Agenda 21 – Η εφαρμογή της στην Βαυαρία

Μετά τη Σύνοδος Κορυφής στο Ρίο το 1992 και το Πρόγραμμα Δράσης Agenda 21, που σφράγισε την συνάντηση αυτή, η αειφόρος ή βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί και αναγνωρίζεται πλέον ως η βασική αρχή κάθε περιβαλλοντικής πολιτικής και αναπτυξιακής δράσης σε όλο τον κόσμο.

Έτσι μετά τη Σύνοδος Κορυφής στο Ρίο άρχισαν σε πολλές χώρες να εμφανίζονται οι πρώτοι ουσιαστικοί προβληματισμοί και να γίνονται συζητήσεις πάνω στο θέμα αυτό.

Στη Γερμανία συγκεκριμένα προσδιορίζονται οι τομείς στους οποίους πρέπει να γίνουν ουσιαστικές αλλαγές καθώς και τα μέτρα, τα οποία είναι αναγκαίο να παρθούν, έτσι ώστε να αντιμετωπισθούν τα προβλήματα.

Σημαντικό όμως είναι το γεγονός ότι η Βαυαρία υπήρξε ανέκαθεν ευαισθητοποιημένη γύρω από τα περιβαλλοντικά θέματα και έτσι για πρώτη φορά το 1974 η Βουλή της Βαυαρίας ζήτησε από την Κρατική Κυβέρνηση

την πραγματοποίηση ενός Περιβαλλοντικού Προγράμματος με συγκεκριμένο στόχο και αποδέκτη την Βαυαρία.

Βέβαια το Πρόγραμμα αυτό υλοποιήθηκε το 1990 με αρκετές όμως ελλείψεις (Umweltbundesamt, 1997).

Έτσι λοιπόν η Agenda 21 αποτέλεσε κατά κάποιο τρόπο την αφορμή, έτσι ώστε να συνεχιστεί το Πρόγραμμα περιβάλλοντος του 1990.

Στην πραγματικότητα έγινε μια σύνθεση του Περιβαλλοντικού Προγράμματος και της Ατζέντας 21, έτσι ώστε να υλοποιηθεί μια σφαιρική και ολοκληρωμένη προσέγγιση του προβλήματος.

Πιο συγκεκριμένα επιχειρήθηκε:

- να γίνει ένας ισολογισμός και να εκτιμηθεί η περιβαλλοντική κατάσταση της Βαυαρίας, καθώς και η πολιτική που εφαρμόζεται και να συγκριθεί με την αντίστοιχη πολιτική που προτείνει η Ατζέντα 21.
- Να αποτελέσει βάση για συζήτηση και προβληματισμό για το μέλλον, καθώς και ένα είδος πλατφόρμας.

Στόχος της Βαυαρικής Ατζέντας είναι να οδηγήσει προς μια συνειδητοποιημένη "διαχείριση" του περιβάλλοντος. Σίγουρα θα χρειαστεί αρκετός χρόνος, έτσι ώστε να αλλάξουν τα πρότυπα συμπεριφοράς και να ανοίξει ο δρόμος για την βιώσιμη ανάπτυξη.

Τέλος η βαυαρική Ατζέντα θέλει να συμβάλει και να δημιουργήσει μια τάση καθώς και μία ροπή ενάντια στην "κακομεταχείριση" του περιβάλλοντος.

5.4.2.1 Στόχοι

Για την πραγματοποίηση μιας αιφόρου ανάπτυξης είναι αναγκαία η ακριβής οριοθέτηση των στόχων, που θα προσδιορίζουν τις απαιτούμενες ενέργειες, έτσι ώστε να εξασφαλιστούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη και των επόμενων γενεών.

Στο επίκεντρο των στόχων βρίσκεται η διασύνδεση μεταξύ φύσης, κοινωνίας και οικονομίας.

Αναγκαία προϋπόθεση είναι επίσης ο συμβιβασμός μεταξύ περιβάλλοντος και ανάπτυξης, καθώς και μεταξύ οικονομίας και οικολογίας. Πρέπει να βρεθούν φόρμες και μοντέλα οικονομικής ανάπτυξης, ικανά να δημιουργήσουν τις κατάλληλες προϋποθέσεις για μια βιώσιμη ανάπτυξη.

Η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να αποτελεί υποχρέωση του Συντάγματος σε όλους τους τομείς της πολιτικής (Rennings, 1994).

Δεν πρέπει να υπάρξει οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη σε βάρος της φύσης.

Έτσι λοιπόν, η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να αποτελεί κύριο στόχο της Κυβέρνησης.

Οι επί μέρους βασικοί στόχοι της "Bayern Agenda 21" είναι:

A) Οικονομικοί Ανάπτυξη συμβατή με το περιβάλλον

Ο συμβιβασμός και η ισορροπία μεταξύ οικονομίας και οικολογίας είναι ένας από τους κυριότερους στόχους της περιβαλλοντικής πολιτικής.

Στόχος λοιπόν της βαυαρικής Κυβέρνησης είναι η ανάπτυξη της Βαυαρίας και η καθιέρωσή της μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσα όμως από κανονισμούς και όρους οι οποίοι θα είναι συμβατοί με μια βιώσιμη ανάπτυξη.

Για να επιτύχει αυτό θα πρέπει η παραγωγική διαδικασία καθώς και η δομή και διάρθρωση της κατανάλωσης να στραφούν και να υιοθετήσουν όρους συμβατούς με την αειφορία.

Παράλληλα όμως πρέπει να δοθεί έμφαση και στην ανταγωνιστικότητα και αποδοτικότητα της οικονομίας. Προτεραιότητα έχει λοιπόν μια ποιοτική ανάπτυξη.

Έτσι λοιπόν με αυτή τη λογική η βαυαρική Κυβέρνηση προσπαθεί με διάφορα κίνητρα να προσελκύσει και να στρέψει διάφορες επιχειρήσεις προς μια κατεύθυνση, η οποία θα σέβεται το περιβάλλον (Umweltbundesamt, 1997).

B) Διαχείριση της ενέργειας ώστε να είναι συμβατή με το περιβάλλον

Και στον τομέα της διαχείρισης της ενέργειας πρέπει να υιοθετηθεί μια κατάλληλη πολιτική και στρατηγική.

Έτσι λοιπόν οι κύριοι στόχοι και τα μέτρα που πρέπει να παρθούν στον τομέα αυτό είναι:

- οικονομία στη διαχείριση και εκμετάλλευση της ενέργειας,
- διεκδίκηση και απαίτηση νέων τεχνολογιών για την αξιοποίηση των ανανεώσιμων μορφών ενέργειας,
- ικανοποίηση των αναγκών σε ότι αφορά την ενέργεια με μεθόδους όσο το δυνατόν λιγότερο βλαπτικούς για το περιβάλλον όπως π.χ. η πυρηνική ενέργεια,
- υπεύθυνη αξιοποίηση και τεχνολογική εξέλιξη της πυρηνικής ενέργειας,
- προσανατολισμός στους στόχους της κοινωνικής οικονομίας.

Γ) Προστασία από διάφορα χημικά προϊόντα και ουσίες

Σύμφωνα με την αρχή της πρόνοιας η βαυαρική Κυβέρνηση προσπαθεί να μειώσει όσο το δυνατόν περισσότερο όλες τις χημικές ουσίες που είναι βλαπτικές για τον άνθρωπο και το περιβάλλον.

Δ) Τεχνολογία της γενετικής

Η συνεισφορά της γενετικής τεχνολογίας για μια βιώσιμη ανάπτυξη πρέπει να εντατικοποιηθεί.

Ο καταναλωτής θα πρέπει να αποφασίζει μόνος του εάν θέλει να αγοράσει τρόφιμα τα οποία παρασκευάζονται με τη βοήθεια της γενετικής.

Ε) Αποφυγή και αξιοποίηση των απορριμμάτων

Σκοπός της Κυβέρνησης είναι η ελαχιστοποίηση των απορριμμάτων καθώς και η εξέλιξη και ευρύτερη εφαρμογή της ανακύκλωσης.

ΣΤ) Διαμόρφωση της κυκλοφορίας

Η επιβάρυνση του περιβάλλοντος από την κυκλοφορία πρέπει να ελαττωθεί δραστικά. Έτσι λοιπόν η βουλευτική Κυβέρνηση στρέφεται σε κατάλληλες επενδύσεις και προσπαθεί να δώσει ώθηση και έναυσμα στη χρησιμοποίηση των Δημοσίων Μέσων Μεταφοράς, καθώς και την ευρεία χρησιμοποίηση των Τραμ και Τρόλεϊ.

Ζ) Κατανάλωση με οικολογική συνείδηση

Οι πολίτες πρέπει να ευαισθητοποιηθούν και να αναπτύξουν μια οικολογική συνείδηση. Έτσι λοιπόν είναι αναγκαίο να υιοθετήσουν μια συμπεριφορά υπεύθυνη και ευσυνείδητη και να την εφαρμόσουν στην καθημερινή τους ζωή. Αυτό θα επιταχιστεί με την κατάλληλη εκπαίδευση και πληροφόρηση.

5.4.2.2 Επιλογή καθοριστικών πεδίων δράσεων

Η Αντζέντα 21 του Ρίο παρέχει για όλους τους σημαντικούς τομείς της περιβαλλοντικής και αναπτυξιακής πολιτικής κατάλληλες προτάσεις δράσης σε όλα τα κράτη, έτσι ώστε να αποφευχθεί μια παραιτέρω χειροτέρευση της περιβαλλοντικής κατάστασης.

Το πρόγραμμα δράσης της Αντζέντα 21 στρέφεται και κατευθύνεται τόσο στις ανεπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Βέβαια στις χώρες του βορρά, που είναι κυρίως βιομηχανοποιημένες περιοχές υπάρχει διαφορετικό κέντρο βάρους από ότι στις αναπτυσσόμενες περιοχές (Breuel, 1999).

Έτσι λοιπόν, ενώ στις οικονομικά υποανάπτυκτες χώρες κυρίαρχη σημασία έχει η καταπολέμηση της φτώχειας, η εκπαίδευση, η υγεία και οι εγκαταστάσεις υγιεινής, στο βορρά πρέπει να παρθούν μέτρα και να επιλυθούν προβλήματα που αφορούν την ενέργεια, την κυκλοφορία, την οικονομία καθώς και την αγροτική πολιτική.

Η εφαρμογή της Ατζέντα 21 στη Βαυαρία αποτελεί το πρώτο βήμα για την προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος, καθώς και την αναβάθμιση του βιοτικού επιπέδου του ανθρώπου.

Απαραίτητη όμως προϋπόθεση είναι η επικοινωνία και συνεργασία ανάμεσα στους υπεύθυνους φορείς.

Διαφορετικά δεν θα είναι δυνατόν να προχωρήσει και να υλοποιηθεί η όλη προσπάθεια.

5.4.2.3 Εγκαθίδρυση νέων θεσμών

Στη Διακήρυξη του Υπουργείου Προεδρίας της Βαυαρίας, με τίτλο "Περιβαλλοντική πρωτοβουλία Βαυαρίας", που εκδόθηκε στις 19/7/95, η τοπική κυβέρνηση υιοθετεί την πρόταση του Ρίο και προσπαθεί να κάνει τα πρώτα βήματα προς την αειφόρο ανάπτυξη.

A) Βαυαρικό Περιβαλλοντικό Σύμφωνο

Το Βαυαρικό Περιβαλλοντικό Σύμφωνο της 23/10/95, "Ελεύθερη Συμφωνία μεταξύ της Βαυαρικής Οικονομίας και της βαυαρικής Κυβέρνησης προς την κατεύθυνση μιας ενισχυμένης περιβαλλοντικής προστασίας", είναι αποτέλεσμα της νέας πολιτικής που ακολούθησε η τοπική Κυβέρνηση.

Το Βαυαρικό Περιβαλλοντικό Σύμφωνο θεσπίζει ένα είδος αλληλοδέσμευσης κράτους και οικονομίας.

Προϊόν αυτής της νέας συνεργασίας είναι η νέα περιβαλλοντική πολιτική.

Με την υπογραφή του Βαυαρικού Περιβαλλοντικού Συμφώνου γίνεται ένα σημαντικό βήμα προς τη κατεύθυνση μιας ενεργούς συνεργασίας μεταξύ κράτους και οικονομίας (Bauerisches Staatsministerium, 1999).

Η αντίληψη της αειφόρου ανάπτυξης επιβάλλει στα κράτη την υιοθέτηση μοντέλων ήπιας παραγωγής και κατανάλωσης, (Ag. 21,4).

Η επιβολή ήπιας παραγωγής και καταναλωτικών συνηθειών στη βάση της ελεύθερης συμφωνίας, καθιστά αναγκαία τη διάδοση σχετικών πληροφοριών.

Το Βαυαρικό Υπουργείο Ανάπτυξης της Υπαίθρου, για το σκοπό αυτό έδωσε σε συνεργασία με οικονομικούς κύκλους μια μελέτη με τίτλο "Περιβαλλοντικές οδηγίες", αποσκοπώντας στη διάδοση των βασικών αρχών της αειφόρου, σύμμετρης ανάπτυξης καθώς και στη γνωστοποίηση των κυριότερων περιβαλλοντικών προβλημάτων.

B) Περιβαλλοντικό Φόρουμ Βαυαρίας

Η Ατζέντα 21 του Ρίο χαρακτηρίζει ως ένα από τους πιο βασικούς παράγοντες για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης την ανοικτή και ανεμπόδιστη συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων (Αγ. 21,23).

Επομένως, η ανάπτυξη θα πρέπει να αναληφθεί από κοινού με τους πολίτες και τις σημαντικές ομάδες και όχι εναντίον τους.

Η Βαυαρία, για να εφαρμόσει τα παραπάνω, ίδρυσε στις 8/1/96 το "Περιβαλλοντικό Φόρουμ Βαυαρίας".

Πρόεδρος του Φόρουμ είναι ο Υπουργός Ανάπτυξης Υπαίθρου και Περιβαλλοντικών Θεμάτων.

Το Φόρουμ λειτουργεί σε δύο επίπεδα: Στη Συνέλευση των μελών και στις ομάδες εργασίας.

Στη συνέλευση των μελών του Φόρουμ συμμετέχουν αυτή τη στιγμή 81 ανώτερα στελέχη του κρατιδίου, της τοπικής αυτοδιοίκησης, της επιστήμης, των συνδικάτων, των βιοτεχνιών, της εκκλησίας και των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας.

Στο κέντρο του διαλόγου βρίσκονται κυρίως τα απαραίτητα βήματα που θα πρέπει να γίνουν προς την κατεύθυνση της ήπιας ανάπτυξης.

Ιδιαίτερο θέμα συζήτησης αποτέλεσε η θέση της τοπικής κυβέρνησης απέναντι στη Ατζέντα 21 και η σύνταξη της αντίστοιχης Βαυαρικής Ατζέντας.

Σε επίπεδο εργασίας, το Περιβαλλοντικό Φόρουμ, έχει ιδρύσει τις εξής υποομάδες:

- Περιβάλλον και γεωργία
- Περιβάλλον και τοπική αυτοδιοίκηση
- Περιβάλλον και παιδεία

- Περιβάλλον και ελεύθερος χρόνος
- Περιβάλλον και υγεία
- Προστασία της φύσης

Οι ομάδες αυτές διαιρούνται σε άλλες μικρότερες, έτσι ώστε να είναι πιο λειτουργικές (De Haan, 1996).

Μετά την επιτυχία που σημείωσε η συνεργασία του Περιβαλλοντικού Συμφώνου με την Οικονομία, προβλέπεται σύντομα η ίδρυση και άλλων παρόμοιων οργάνων.

Στον κύκλο εργασίας "Περιβάλλον και Γεωργία" που ετοιμάζεται η σύναψη ενός νέου περιβαλλοντικού συμφώνου μεταξύ της τοπικής κυβέρνησης και της Ένωσης Αγροτών, το οποίο θα ασχοληθεί με θέματα Γεωργίας, Κτηνοτροφίας και Περιβάλλοντος, όπως προβλέπει η σχετική υπουργική απόφαση της 13/1/97.

5.4.2.4 Κονδύλια για το περιβάλλον

Στενά συνδεδεμένη με τη νέα βαυαρική περιβαλλοντική πολιτική είναι φυσικά η εξεύρεση των απαραίτητων κονδυλίων που απαιτούνται για μια σταθερή και φιλική προς το περιβάλλον ανάπτυξη.

Η τοπική κυβέρνηση επενδύει 545 εκατομμύρια μάρκα, που προέρχονται από την πώληση κρατικών επιχειρήσεων σε ιδιώτες, στην προστασία του περιβάλλοντος.

Η Τοπική υπηρεσία περιβάλλοντος προβλέπεται ότι θα απορροφήσει 145 εκατ. Μάρκα που θα διατεθούν για την ανέγερση της βαυαρικής Ακαδημίας, για την προστασία της φύσης και της γεωργίας. Επίσης μέρος του ποσού αυτού θα διατεθεί για την επέκταση του Εθνικού Πάρκου του Βαυαρικού Δρυμού καθώς και στην έρευνα για τη βιόσφαιρα του ποταμού Ροδανού.

Το συνολικό ποσό των κονδυλίων που θα αφιερωθούν στο περιβάλλον ανέρχεται στα 340 εκατ. δολάρια.

Το κονδύλιο "Αποκατάσταση και εξυγίανση" φτάνει τα 100 εκατ μάρκα. Οι τόκοι του θα διατεθούν στο Βαυαρικό Περιβαλλοντικό Σύμφωνο για την εξυπηρέτηση των σκοπών του (Bauerisches Staatsministerium, 1999).

Οι τόκοι ενός άλλου ποσού θα διατεθούν για τη προστασία της βαυαρικής φύσης και θα εξασφαλιστεί με τον τρόπο αυτό η διατήρηση σημαντικών οικοτόπων της περιοχής.

Ένα τρίτο ποσό, που φτάνει τα 140 εκατ. μάρκα θα διατεθεί για την εκπόνηση πιλοτικών σχεδίων αειφόρου ανάπτυξης, κυρίως στους τομείς της τεχνολογίας, της παιδείας και της λήψης μέτρων για την εφαρμογή και υλοποίηση των αποφάσεων.

Οι ομάδες εργασίας του Φόρουμ οφείλουν να επεξεργαστούν τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος.

Η τοπική κυβέρνηση τονίζει τον θετικό ρόλο του Φόρουμ σε ότι αφορά τους πολιτικούς χειρισμούς.

Από το 1997 μέχρι το 1999 προτάθηκαν σχέδια για τα ακόλουθα σημαντικά θέματα:

- Αλλεργία και περιβάλλον
- Μοριακή ιατρική
- Βιοτεχνολογία γονιδίων και περιβαλλοντική προστασία
- Συνεργασία κράτους και τοπικής αυτοδιοίκησης
- Βαυαρικό Σύμφωνο Περιβάλλοντος
- Περιβαλλοντική παιδεία.

5.4.3 Ατζέντα 21 και τοπική αυτοδιοίκηση στη Βαυαρία

Οι Δήμοι και οι Κοινότητες αναλαμβάνουν να διαδραματίσουν ένα κρίσιμο ρόλο στην πορεία της αειφόρου ανάπτυξης.

Η τοπική αυτοδιοίκηση ρυθμίζει και αποφασίζει για θέματα οικονομικής, κοινωνικής και οικολογικής υποδομής, σε τοπικό επίπεδο.

Αποφασίζουν για την τοπική περιβαλλοντική πολιτική και παράλληλα συμμετέχουν στην επεξεργασία της πολιτικής του Ομόσπονδου Κρατιδίου, του γερμανικού κράτους και γενικά της Ε.Ε.

Διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών.

Επίσης, συμβάλλουν στη γενικότερη εξέλιξη με τις προτάσεις για την παραγωγή περισσότερο φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων.

Συνεπώς η Ατζέντα 21 επιβάλλει στους Δήμους και τις Κοινότητες τη συμμόρφωση με τις προτάσεις της και την συμμετοχή τους στην πορεία προς μια αειφόρο ανάπτυξη.

Το κεφάλαιο 28 της Ατζέντας 21 περιλαμβάνει θέματα που αναφέρονται στις απαραίτητες πρωτοβουλίες που θα πρέπει να αναλάβουν οι Δήμοι και οι Κοινότητες και τους επιβάλλει την ανάπτυξη Προγραμμάτων Δράσης για το περιβάλλον.

Δεν υπάρχει συγκεκριμένη νομική υποχρέωση για την κατάρτιση κάποιας τοπικής Ατζέντας 21. Η τυχόν σύνταξη παρομοίων κειμένων αφήνεται στην ελεύθερη βούληση των οργάνων της τοπικής αυτο/σης.

Η διαδικασία κατάρτισης "Τοπικών Ατζέντων" έχει ωστόσο πάρει σημαντικές διαστάσεις στη Γερμανία.

Περισσότερες από 200 περιοχές έχουν ήδη ξεκινήσει τις διαδικασίες στα πλαίσια κάποιας δικής τους Ατζέντας 21 (Umweltbundesamt, 1997).

Το βαυαρικό Υπουργείο Ανάπτυξης εξέδωσε το εγχειρίδιο "Οι περιβαλλοντικά συνειδητοποιημένες περιοχές – πλαίσιο για μια αειφόρο ανάπτυξη". Έτσι, οι περιοχές ενθαρρύνονται να συντάξουν τα δικά τους Προγράμματα Περιβαλλοντικής Δράσης και να αναλάβουν πρωτοβουλίες προς την κατεύθυνση μιας αειφόρου ανάπτυξης.

Με τον καθορισμό των σκοπών και των στόχων των Προγραμμάτων αυτών καλούνται οι Δήμοι και οι Κοινότητες της Βαυαρίας να αναπτύξουν ένα διάλογο με τους πολίτες, τις τοπικές και περιφερειακές οργανώσεις καθώς και με τον οικονομικό τομέα για την κατάρτιση τοπικών Ατζέντων 21.

5.5 Οι βάσεις ενός περιβαλλοντικού δικαίου

5.5.1 Γενικές θεμελιώδης αρχές

Η προστασία του περιβάλλοντος απαιτεί τη θέσπιση βασικών αρχών.

Μια αυτοτελής νομοθεσία για το περιβάλλον είναι απαραίτητη για την επιτυχία των δραστηριοτήτων που αποβλέπουν στην εξασφάλισή του.

Είναι το ίδιο σημαντικό όσο και η ανάληψη των ευθυνών τους από τους ίδιους τους πολίτες. Στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας αυτό το δίκαιο του περιβάλλοντος διαπνέει όλα τα δικαιικά επίπεδα και κάθε έκφανση του γενικότερου ομοσπονδιακού δικαίου. Αυτό ισχύει για την λήψη μέτρων μέσω εγκυκλίων και οδηγιών και μέσω του ποινικού δικαίου. Το δίκαιο του περιβάλλοντος ακολούθησε μια αργή εξέλιξη μέχρι να φτάσει στην σημερινή του μορφή και αποτελεί έκφραση της πνευματικής, πολιτιστικής, τεχνολογικής και κοινωνικής μας εξέλιξης.

Είναι αποτέλεσμα της εξατομίκευσης και της συνειδητοποίησης του καθενός και του συνόλου (Renn, 1996).

Η διατύπωση κανόνων προήλθε κυρίως με την τροποποίηση των ήδη ισχύοντων καθώς και με τη σύνταξη νέων νομοθετημάτων, σύμφωνα με τις γενικές αρχές και αντιλήψεις της κοινωνίας. Για την τυποποίηση του περιβαλλοντικού δικαίου θα πρέπει η νομοθετική εξουσία να συμφωνήσει ότι χρειάζεται "μια διαδικασία βαθιάς τομής". Το πόσο σημαντικό είναι αυτό αν λάβουμε υπόψη μας τη σχέση του περιβάλλοντος με τις υπόλοιπες απαιτήσεις της σημερινής κοινωνίας.

Το περιβαλλοντικό δίκαιο καλείται να εκπληρώσει διάφορες λειτουργίες, όπως:

- Κατά πρώτο λόγο υπηρετεί το κοινό συμφέρον και έχει καθήκον να ρυθμίζει τη "χρησιμοποίηση" του περιβάλλοντος και την προστασία του, καθώς και το κοινό συμφέρον κατά το καλύτερο δυνατό. Έτσι η λειτουργία του περιβαλλοντικού δικαίου αποκτά ιδιαίτερη σημασία σε εκείνους τους τομείς, στους οποίους τα συμφέροντα των κοινωνικών ομάδων συγκρούονται μεταξύ τους.
- Το δίκαιο του περιβάλλοντος θα πρέπει να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες για τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος με τρόπο σύμφωνο με τη ισχύουσα ευρύτερη νομοθεσία.

5.5.2 Συνταγματικό δίκαιο

Σύνταγμα

Με την ευρεία τροποποίηση του Συντάγματος στις 27/10/94, το Δίκαιο του περιβάλλοντος ορίζεται στο άρθρο 20Α ως ένα από τους νομοθετικούς στόχους του κράτους.

Η προστασία του περιβάλλοντος λοιπόν αποκτά την ίδια βαρύτητα με την οικονομική ανάπτυξη.

Ο χαρακτηρισμός της προστασίας του περιβάλλοντος ως κρατικού στόχου δεν ορίζει καμιά συγκεκριμένη υποχρέωση, αλλά προβλέπει τη δημιουργία ενός ιδιαίτερου κλάδου του Εθνικού Δικαίου.

Το άρθρο 20Α του Γερμανικού Συντάγματος θέτει τις βασικές αρχές για την ανάπτυξη ενός ιδιαίτερου κλάδου του δικαίου που θα αντιμετωπίζει κατά τρόπο συνολικό τα προβλήματα του περιβάλλοντος και θα ρυθμίζει τον τρόπο λήψης αποφάσεων για το περιβάλλον από τα κρατικά όργανα.

Συνταγματικές διατάξεις της Βαυαρίας

Το 1984, το άρθρο 141 του Βαυαρικού Συντάγματος αναγνώρισε την προστασία του περιβάλλοντος ως έναν από τους στόχους του κράτους.

Με αυτήν την συνταγματική αναγνώριση προκύπτει για τη Βαυαρία η υποχρέωση ψήφισης ιδιαίτερου νόμου.

Μέχρι στιγμής έχουν κατατεθεί περισσότερες από 40 προτάσεις τροποποίησης των νόμων, διαταγμάτων και πράξεων της διοίκησης, με τις οποίες η βαυαρική τοπική κυβέρνηση διαχειρίζεται τα θέματα του περιβάλλοντος (Breuel, 1999).

Παρόλα αυτά ελάχιστα έχουν γίνει προς την κατεύθυνση της ενοποίησης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

Η νομοθεσία για το περιβάλλον στη Βαυαρία θα πρέπει να εναρμονίζεται με την Ομοσπονδιακή Γερμανία, αλλά και με την νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σχέσεις με την Ομοσπονδία

Οι νομοθετικές αρμοδιότητες των Ομόσπονδων Κρατιδίων ορίζονται στο άρθρο 70 του Ομοσπονδιακού Συντάγματος.

Σύμφωνα με τις υφιστάμενες συνταγματικές ρυθμίσεις τα Ομόσπονδα Κρατίδια ακολουθούν δική τους πολιτική και εφαρμόζουν δική τους νομοθεσία στους τομείς της διαχείρισης της ατομικής ενέργειας, της διαχείρισης των αποβλήτων, της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και του καθαρισμού των υδάτινων αποθεμάτων.

Στους τομείς της προστασίας της φύσης και του φυσικού χώρου, της χωροταξίας και της πολεοδομίας η Ομοσπονδία θέτει μόνο κάποιες γενικές αρχές.

Η λήψη συγκεκριμένων νομοθετικών μέτρων είναι έργο και καθήκον των τοπικών κυβερνήσεων και νομοθετών (B. Staatsministerium, 1999).

Χαρακτηριστικός είναι ο τρόπος ρύθμισης των θεμάτων της ατομικής ενέργειας από τις τοπικές αρχές των κρατιδίων:

Το Ομοσπονδιακό Σύνταγμα επιτρέπει στα κρατίδια να ρυθμίζουν τα θέματα αυτά κατά βούληση και για το Ομοσπονδιακό Κράτος επιφυλάσσει το ρόλο του απλού ελεγκτή. Το ίδιο ισχύει και για τα θέματα του περιβάλλοντος. Τα Ομόσπονδα κρατίδια αποφασίζουν, η Ομοσπονδία ελέγχει.

Σχέσεις με την Ε.Ε.

Με τη θέση σε ισχύ της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης την 1/7/87, αυξήθηκαν οι απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος.

Διευρύνεται η έννοια των εθνικών δικαίων που θα πρέπει να εναρμοστούν με τα ισχύοντα στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής αγοράς.

Αυτό ισχύει και για το Δίκαιο του περιβάλλοντος. Ο ρόλος ωστόσο της νομοθεσίας των κρατών μελών δεν συρρικνώνεται, απλά υποχρεώνεται να συμμορφωθεί με τα Ευρωπαϊκά πλαίσια.

5.5.3 Κώδικας Περιβαλλοντικής Νομοθεσίας

Το Βαυαρικό Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα του 1990 θέτει ως γενικό στόχο του την περαιτέρω ανάπτυξη του περιβαλλοντικού δικαίου.

Αυτή η ανάπτυξη νοείται καταρχήν σαν μια εναρμόνιση των όσων ισχύουν στους διάφορους τομείς. Μέσα από αυτή τη εναρμόνιση αναμένεται να προκύψει ένας ολοκληρωμένος Κώδικας Περιβαλλοντικής Νομοθεσίας.

5.5.3.1 Ποινικές Διατάξεις και αναγκαστικά Διατάγματα

Σημασία των Ποινικών Διατάξεων

Η αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος επιβάλλει την θέσπιση αποτελεσματικών ποινικών διατάξεων και την ψήφιση των σχετικών αναγκαστικών Διαταγμάτων.

Το ποινικό δίκαιο αποτελεί βασικό όργανο για την προστασία του περιβάλλοντος, τόσο κατασταλτικά όσο και προληπτικά.

Λήψη μέτρων στον τομέα της ποινικής δίωξης

Σε όλες τις Εισαγγελίες της Βαυαρίας έχουν ιδρυθεί ιδιαίτερα γραφεία δίωξης εγκλημάτων κατά του περιβάλλοντος.

Το 1987 – 88 μια ομάδα περιβαλλοντικών Εισαγγελέων υπό την αιγίδα του Υπ. Δικαιοσύνης της Βαυαρίας και σε συνεργασία με το Υπ. Εσωτερικών, ασχολήθηκαν με δικονομικά θέματα.

Συνέταξαν μια ειδική μελέτη που διανεμήθηκε σε όλα τα γραφεία των περιβαλλοντικών Εισαγγελέων και στα αστυνομικά τμήματα, με την οποία ρυθμίζονται τα θέματα της άσκησης της ποινικής δίωξης.

Οι ρυθμίσεις αυτές εξακολουθούν να ισχύουν (B. Staatsministerium).

Χρηματικές ποινές

Το 1987 στη Συνδιάσκεψη των Υπουργών Περιβάλλοντος των Κρατιδίων της Γερμανίας καθορίστηκε ένας κατάλογος των χρηματικών ποινών που θα επιβάλλονται στα αδικήματα κατά του περιβάλλοντος.

Ο κατάλογος αυτός υποβλήθηκε στις τοπικές κυβερνήσεις χωρίς να έχει δεσμευτικό χαρακτήρα.

Την 1/10/91 η Βαυαρική Κυβέρνηση έθεσε σε ισχύ έναν Κώδικα Περιβαλλοντικών Αδικημάτων και χρηματικών ποινών, βασιζόμενη στον κατάλογο του 1987 (B. Staatsministerium, 1999).

Οι χρηματικές ποινές κλιμακώνονται από 5 ως 100 χιλιάδες μάρκα και αποσκοπούν στην εξασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος.

Οι ποινές επιβάλλονται με την ελεύθερη κρίση των αρμόδιων οργάνων.

Χρηματικές ποινές επιβάλλονται κυρίως στις περιπτώσεις παράνομης απόρριψης αποβλήτων και εκπομπής βλαβερών ουσιών.

5.5.3.2 Ποινική ευθύνη

Ποινική ευθύνη προβλέπεται για τα σοβαρότερα αδικήματα και κυρίως για εκείνα που θέτουν σε κίνδυνο την ζωή και την υγεία των ανθρώπων.

Βασικές αρχές του ιδιωτικού περιβαλλοντικού δικαίου

Το ιδιωτικό δίκαιο ορίζει ότι η ευθύνη παράγεται από την παράνομη πράξη του δράστη, η οποία προκαλεί βλάβη στο περιβάλλον και στον συνάνθρωπο.

Η ευθύνη αυτή είναι ιδιαίτερα σοβαρή όταν με την παράνομη πράξη θίγονται δικαιώματα του παθόντος π.χ. ζωή, υγεία.

Ιδιαίτερες δυσκολίες υπάρχουν στην απόδειξη της υπαιτιότητας του δράστη καθώς και στη σύνδεση αιτίου – αιτιατού μεταξύ της παράνομης πράξης και της βλάβης που υπέστη ο παθών.

Με το Νόμο Περιβαλλοντικής Ευθύνης του 1990 ορίζεται ιδιαίτερη ευθύνη για τους δράστες απόρριψης επικίνδυνων ουσιών στα υδατικά αποθέματα.

Προστατευόμενο αγαθό δεν θεωρείται μόνο η ζωή, η υγεία και η περιουσία του παθόντος, αλλά και η βλάβη που προκύπτει για το σύνολο των πολιτών.

Τα αστικά δικαστήρια μπορούν να επιβάλλουν στον υπαίτιο την αποκατάσταση της ζημιάς με δικά του έξοδα.

Όρια αστικής ευθύνης

Οι ρυθμίσεις του Αστικού Δικαίου προστατεύουν τα ατομικά δικαιώματα από τις ενέργειες μεμονωμένων ατόμων παρά τις γενικές αρχές που ισχύουν ωστόσο δεν προστατεύονται ο αέρας, το νερό και το χώμα ως κοινά αγαθά όλων των ανθρώπων.

Τα δικαστήρια δεν μπορούν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά, στα πλαίσια της ισχύουσας νομοθεσίας, αν δεν εξατομικευτούν τόσο οι παθόντες όσο και οι δράστες.

Έντονη λοιπόν παρουσιάζεται η αναγκαιότητα νέων μηχανισμών που θα καλύψουν τα κενά και θα οδηγήσουν στην αποτελεσματικότερη προστασία του περιβάλλοντος και των δικαιωμάτων όλης της ανθρωπότητας.

Η Επιτροπή της Ε.Ε. εξέδωσε το 1993 την Πράσινη Βίβλο για την προστασία από τις περιβαλλοντικές καταστροφές και ξεκίνησε μια ευρύτερη συζήτηση για τις δυνατές ρυθμίσεις, σε διεθνές επίπεδο με στόχο τη βελτίωση της προστασίας του περιβάλλοντος, μέσω της θεμελίωσης συγκεκριμένων ευθυνών.

Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στον καθορισμό των δραστών. Οπωσδήποτε υπάρχουν πολλές δυσκολίες και η λύση των σχετικών θεμάτων δεν θα είναι εύκολη. Ιδιαίτερα προβλήματα δημιουργούνται για τη υπαιτιότητα διαφόρων δημοσίων και ιδιωτικών οικονομικών τομέων, π.χ. τομείς μεταφορών και θέρμανσης.

5.6 Οργάνωση της προστασίας του περιβάλλοντος στη Βαυαρία

Με την απόφαση που έλαβε στις 8/12/1970, το Τοπικό Κοινοβούλιο της Βαυαρίας, ρύθμισε τα θέματα της λειτουργίας ορισμένων οικονομικών τομέων σε σχέση με την ανάπτυξη της υπαίθρου και το περιβάλλον.

Η απόφαση αυτή είναι η πρώτη του είδους σε όλη την Ευρώπη.

Είναι πρώτη φορά που τα θέματα του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης της υπαίθρου αντιμετωπίζονται συνδυασμένα (De Haan, 1996).

Η απόφαση αυτή είναι η πρώτη που εισάγει οικολογικά κριτήρια στην πολιτική της ανάπτυξης.

Όρια για την ευθύνη του περιβάλλοντος στο αστικό δίκαιο

Το αστικό δίκαιο προστατεύει βασικά τα δικαιώματα μεμονωμένων ατόμων, όχι όμως τον αέρα, το νερό και το έδαφος ως κοινόχρηστα αγαθά.

Το αστικό σύστημα ευθύνης δεν είναι κατάλληλο για την αποζημίωση συνολικών ζημιών, όπως αυτές που μπορούν να δημιουργηθούν από επεμβάσεις στην οικολογική ισορροπία.

Επίσης, τέθηκαν όρια στο αστικό δίκαιο στην αποζημίωση ζημιών εξ αποστάσεως , οι οποίες δεν μπορούν να αποδοθούν σε ατομικούς υπαίτιους, λόγω της τοπικής απόστασης των πηγών.

Για την κατίσχυση αυτών των ζημιών, όπως π.χ. των ζημιών σε δάση, πρέπει να βρεθούν νέοι μηχανισμοί πέρα από το υπάρχον αστικό δίκαιο ευθύνης.

Η Επιτροπή της Ε.Ε. παρουσίασε το 1993 τη Πράσινη Βίβλο για την αποκατάσταση των ζημιών στο περιβάλλον και ξεκίνησε μια εκτενή συζήτηση για τις ενδεχόμενες ρυθμίσεις σε διεθνές επίπεδο, έτσι ώστε να βελτιωθεί η νομική προστασία περί ευθύνης για το περιβάλλον.

Με την απόφαση της 8/12/1970 για τη δημιουργία ενός δικού της τομέα υποθέσεων για την ανάπτυξη της χώρας και τα ζητήματα του περιβάλλοντος, η Βουλή της Βαυαρίας ανέλαβε τις πολιτικές συνέπειες της περιβαλλοντικής απειλής καθώς και την ευθύνη του συντονισμού για έργα που απαιτούν εδαφικές εκτάσεις.

Το Βαυαρικό Υπουργείο Ανάπτυξης ήταν τότε πρωτοπόρο στην Ευρώπη με αυτήν του την πρωτοβουλία.

Συνδέοντας την ανάπτυξη της χώρας με τα ζητήματα του περιβάλλοντος αναγνώρισε ότι, αφενός ένα υγιές περιβάλλον αποτελεί την ουσιαστική προϋπόθεση για οποιαδήποτε ανάπτυξη και αφετέρου η καλύτερη και πιο οικονομική προστασία του περιβάλλοντος συνίσταται στην εναρμόνιση όλων των χρήσεων που απαιτούν χώρο και επομένως περιβάλλον.

Το Υπουργείο Ανάπτυξης της Βαυαρίας είναι υπεύθυνο για τα εξής θέματα που έχουν σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος:

- Η προστασία για τη ρύπανση, με εξαίρεση την προστασία από τους θορύβους της κυκλοφορίας
- Οικονομία των απορριμμάτων
- Προστασία από τους κινδύνους της πυρηνικής ενέργειας
- Προστασία της φύσης και του τοπίου
- Οικονομία των υδάτων
- Πρόνοια για το περιβάλλον, δηλαδή προνοητική διαπίστωση των ζημιών και των κινδύνων για τη φύση, το έδαφος, το νερό και τον αέρα.

Και τα άλλα Υπουργία έχουν εν μέρει αρμοδιότητες που αφορούν την πολιτική του περιβάλλοντος, όπως π.χ. το Βαυαρικό Υπουργείο Εσωτερικών για τους θορύβους της κυκλοφορίας, σχετικά με την οδική κυκλοφορία και τη χωροταξία.

Στην εκπλήρωση των καθηκόντων του, το Βαυαρικό Υπουργείο Ανάπτυξης έχει επαγγελματική υποστήριξη από τις εξής τρεις αρχές:

- Το Βαυαρικό Γραφείο για την Προστασία του Περιβάλλοντος
- Το Βαυαρικό Γραφείο για την Οικονομία των Υδάτων
- Το Βαυαρικό Γεωλογικό Γραφείο

Αυτές οι αρχές επεξεργάζονται επιστημονικές και επαγγελματικές βάσεις με πρακτικό προσανατολισμό για την εκπλήρωση των καθηκόντων του Υπουργείου.

Εκτός από αυτά τα γραφεία υπάρχει και η Βαυαρική Ακαδημία για την προστασία της φύσης και τη φροντίδα του τοπίου.

Οι Κυβερνήσεις διαθέτουν ένα ειδικό τμήμα για τα καθήκοντα του Βαυαρικού Υπουργείου για την ανάπτυξη της χώρας και τα ζητήματα του περιβάλλοντος. Οι Κυβερνήσεις είναι σε αυτόν τον τομέα ανώτατες αρχές χωροταξίας, ακόμα και ανώτατες αρχές προστασίας της φύσης, εκτελέσεως και επιτηρήσεως στους τομείς των απορριμμάτων, της προστασίας από τη ρύπανση και των υδάτων (Breuel, 1999).

Για τα κρατικά καθήκοντα της οικονομίας των υδάτων διοργανώθηκαν τα 23 γραφεία υδάτων καθώς και το γραφείο των φραγμάτων. Επίσης υπάρχουν και τα μικρότερα τεχνικά γραφεία των αρχών της τοπικής αυτοδιοίκησης.

5.7 Όργανα για την υποστήριξη μιας αειφόρου ανάπτυξης

Διαδικασίες αποφάσεως με το σκοπό μιας σταθερής ανάπτυξης πρέπει να διαμορφωθούν με τέτοιο τρόπο, ώστε να λαμβάνουν τα κοινωνικό – οικονομικά ζητήματα και τα ζητήματα της πολιτικής του περιβάλλοντος εξ ίσου υπόψη. Το κοινό πρέπει να έχει εκτεταμένη συμμετοχή σε αυτές.

5.7.1 Η χωροταξία και ο προγραμματισμός του χώρου

Ο προγραμματισμός του χώρου και των επί μέρους περιοχών συνεισφέρουν σημαντικά, με τον συντονισμό των χωροταξικών σχεδίων και μέτρων που εξασκούν, στην προληπτική προστασία του περιβάλλοντος και επομένως και στη σταθερή ανάπτυξη της χώρας.

Οι συναγωνιζόμενες απαιτήσεις σε χώρο και περιβάλλον που προβάλλουν, π.χ. ο εποικισμός, η γεωργία, η δασοκομία, η αναψυχή, η κυκλοφορία και τα απορρίμματα, εναρμονίζονται μεταξύ τους καθώς και με τα συμφέροντα

της φύσης και του τοπίου, για να αποφευχθούν όσο το δυνατό ενδεχόμενες ζημιές στο περιβάλλον.

Ο προγραμματισμός της Γερμανίας και των περιοχών έλαβαν ήδη υπόψη τους τις απαιτήσεις της Συνδιάσκεψης του Ρίο, για μια ολοκληρωμένη ενοποίηση των στόχων του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης στη λήψη των αποφάσεων (Ag. 21,8).

Το ουσιαστικό καθήκον του προγραμματισμού στις δεκαετίες που πέρασαν, ήταν πάνω από όλα μια ισορροπημένη στο χώρο ανάπτυξη των εγκαταστάσεων. Επίσης, η επέκταση της δημόσιας και ιδιωτικής υποδομής προφυλάσσοντας συγχρόνως τη φυσική πολυμορφία και την ομορφιά της Βαυαρίας (Kastenholtz, 1996).

Δίνεται μεγάλη έμφαση στα οικολογικά συμφέροντα εντός της ανάπτυξης του χώρου. Ιδιαίτερη σημασία από αυτή την άποψη έχουν οι εξής προτεραιότητες:

- Να περιοριστούν στο απαραίτητο η χρήση ελεύθερων επιφανειών
- Να διατηρηθούν οικολογικά πολύτιμες περιοχές και να απελευθερωθούν νέες επιφάνειες για την προστασία της φύσης και την φροντίδα του τοπίου
- Να διατηρηθεί η ικανότητα των εδαφών να λειτουργούν
- Να βελτιωθεί η υγειονομική κατάσταση του αέρα
- Να διατηρηθούν τα ύδατα καθαρά.

Κατά την πραγματοποίηση αυτών των στόχων επετεύχθησαν τα πρώτα θετικά αποτελέσματα. Έτσι, π.χ. το 1993 στη Βαυαρία οι πρόσθετες επιφάνειες που απαιτήθηκαν για εγκαταστάσεις και κυκλοφορία ήταν περίπου 25% λιγότερες από ότι στην αρχή της δεκαετίας του '80.

Η χωροταξική αρχή της πρόνοιας για το περιβάλλον ενισχύθηκε, τόσο στο κλασικό μοντέλο της χωροταξίας, όσο και στους νέους δρόμους για την ανάπτυξη της χώρας.

5.7.2 Το κλασικό χωροταξικό μοντέλο

Το πρόγραμμα για την ανάπτυξη της χώρας: Βαυαρία

Στο πρόγραμμα ανάπτυξης της Βαυαρίας του 1994 δόθηκε μεγαλύτερο βάρος στην οικολογία ως "αρχή άνευ εξαιρέσεων" για την εξασφάλιση των φυσικών βάσεων της ζωής, τόσο στον πρόλογο όσο και στα γενικά και ειδικά κεφάλαια.

Η ιδιαίτερη σημασία που πρέπει να δοθεί στην προστασία του περιβάλλοντος για τη διατήρηση μιας αέραςιας ατμόσφαιρας ζωής βρίσκει εδώ την έκφρασή της.

Τα ειδικά κεφάλαια για το περιβάλλον επεκτάθηκαν με καινούργιους στόχους και με νέες εννοιολογικές πρωτοβουλίες.

Στα συμφέροντα της προστασίας της φύσης και του περιβάλλοντος ως "αρχή άνευ εξαιρέσεων" δόθηκε μεγαλύτερο βάρος στους τομείς της γεωργίας, δασοκομίας, αναψυχής, συγκοινωνίας καθώς και στην οικονομία των υδάτων.

Το μέρος για τις Άλπεις ως τοπίο αναψυχής, αποδείχθηκε ότι ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματικό. Έτσι για τις τρεις ζώνες της περιοχής που καθορίστηκαν εκεί, ισχύουν διαφορετικοί περιορισμοί στη χρησιμοποίηση.

Ειδικά προγράμματα και σχέδια

Ειδικά προγράμματα και σχέδια είναι, σύμφωνα με το άρθρο 15 του βαυαρικού νόμου, προγραμματικά και εννοιολογικά όργανα που επιτρέπουν την συμπληρωματική καθοδήγηση έργων ανάπτυξης.

Έτσι λοιπόν έχουμε τα σχέδια για τη λειτουργία των δασών, που απεικονίζουν τις αναψυκτικές, τις προστατευτικές και τις ιδιαίτερες λειτουργίες του δάσους.

Περιφερειακός προγραμματισμός

Οι σχετικές τοποθετήσεις και εντολές του προγράμματος ανάπτυξης της Βαυαρίας προς την τοπική αυτοδιοίκηση, πραγματοποιούνται ήδη σε όλες τις 18 περιφέρειες με τη σύνταξη των περιφερειακών προγραμμάτων.

Με πολλούς στόχους που εξασφαλίζουν το περιβάλλον, τα περιφερειακά προγράμματα περιέχουν τις κατάλληλες υποχρεωτικές γενικές προτάσεις για τη χωροταξική πρόνοια του περιβάλλοντος (Eisenberg, 1997).

Σε αυτά τα προγράμματα περιλαμβάνονται οι εξής καθορισμοί:

- Περιφερειακών χώρων ειδικής χρήσεως, όπου δίνεται ιδιαίτερο βάρος στα συμφέροντα της προστασίας της φύσης και τη φροντίδα για το τοπίο.
- Δασικές περιοχές που βάση της θέσης τους, της έκτασής τους και της σημασίας τους για το κλίμα, την οικονομία των υδάτων ή την διατήρηση της καθαριότητας του αέρα, πρέπει να ορισθούν ως "προστατευμένη ζώνη". Στα περιφερειακά σχέδια καθορίστηκαν έτσι περίπου 210.000 εκτάρια.
- Περιοχές προστασίας από τους θορύβους κοντά στα αεροδρόμια, προς αποφυγή της ανεπιθύμητης ηχορύπανσης.
- Περιοχές με προτεραιότητες στον τομέα της οικονομίας των υδάτων, όπου με κατάλληλα προστατευτικά μέτρα η ύπαρξη του πόσιμου νερού πρέπει να προστατευτεί από απαιτήσεις για άλλους σκοπούς.
- Προτεραιότητες και επιφυλάξεις σε ορισμένες περιοχές για την εξασφάλιση και την ρύθμιση της εκμετάλλευσης των θησαυρών του εδάφους. Με αυτές θέλουν να επιτύχουν την προστασία οικονομικά σημαντικών πρώτων υλών.
- Περιφερειακές ζώνες πρασίνου για την εξασφάλιση των ελεύθερων χώρων και την σταθεροποίηση των φυσικών πηγών.
- Σύνταξη σχεδίων για την προστασία των όχθων των λιμνών σε περιοχές όπου οι λίμνες φορτίζονται από τον τουρισμό και την ψυχαγωγία.

5.8 Αειφόρος ανάπτυξη ως διατομική διαδικασία

5.8.1 Αειφόρος ανάπτυξη μέσω του σχεδιασμού και του συντονισμού

Ο προγραμματισμός και ο σχεδιασμός πρέπει να στρέφουν το ενδιαφέρον τους προς μια οικονομική, περιβαλλοντική καθώς και σε μία κοινωνική διάσταση και ανάπτυξη του χώρου.

Ένα ιδιαίτερο όφελος της Συνδιάσκεψης του 1992 στο Ρίο ήταν ότι το κέντρο βάρους δεν περιοριζόταν μόνο στη συντήρηση και ασφάλεια των φυσικών βασικών μέσων ζωής, αλλά επεκτεινόταν και στη θέση μιας μακροπρόθεσμης ανάπτυξης. Επίσης δεν τονίστηκε μόνο η οικολογική διάσταση αλλά και η οικονομική και κοινωνική διάσταση μιας αειφόρου ανάπτυξης.

5.8.2 Πολυδιάσταση της αειφόρου ανάπτυξης

Αειφόρος ανάπτυξη από την άποψη της οικολογικής διάστασης σημαίνει πως τα βασικά μέσα ζωής να τα χρησιμοποιούμε ή να τα εκμεταλλευόμαστε τόσο μόνο, έτσι ώστε να μην κινδυνεύουν τα απαραίτητα αποθέματα ή η ικανότητα της αναγέννησής των.

Η απαίτηση για αειφορία πρέπει πρώτα απ' όλα να ανταποκρίνεται στις ειδικές ανάγκες της προστασίας του περιβάλλοντος.

Αυτές είναι π.χ.:

- Οι όλο και λιγοστεύουσες φυσικές πηγές και η αύξηση της επιβάρυνσης ή αλλιώς εξάντληση της ικανότητας απορρόφησης ("φέρουσα ικανότητα") των επιβλαβών ουσιών από το περιβάλλον.
- Οι συνέπειες από τις επιβαρύνσεις του περιβάλλοντος ειδικά στον τομέα της υγείας.

Η εφαρμογή μιας αειφόρου ανάπτυξης επιδρά επίσης θετικά στις μακροπρόθεσμες οικονομικές προοπτικές κάθε τόπου εξαιτίας:

- Της ιδιαίτερης σημασίας των αποκαλούμενων ήπιων (απαλών) τοπικών συντελεστών, οι οποίοι είναι κυρίως οι άθικτοι περιβαλλοντικοί όροι για επιχειρησιακές επενδυτικές αποφάσεις.
- Η αυξανόμενη βαρύτητα που δίνεται στην ποιότητα ζωής
- Οι αναπτυξιακές και οι ευκαιρίες απασχόλησης των εταιριών που ασχολούνται με την προώθηση και ανάπτυξη μιας τεχνολογίας φιλικής ως προς το περιβάλλον.
- Η διαπίστωση πως μόνο μια προσεκτική διαχείριση των πόρων μπορεί να επιφέρει και να αποτελέσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις που είναι αναγκαίες για μια διαχρονική ανάπτυξη.

Πέρα όμως από την οικονομική διάσταση η αειφορία, όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, έχει και μια κοινωνική διάσταση. Έτσι λοιπόν:

- δίνει τη δυνατότητα στον άμεσα ενδιαφερόμενο πληθυσμό να συμμετέχει στην ανάπτυξη του χώρου ζωής του, και συμβάλλει στην ανάπτυξη της κάθε χώρας βασιζόμενη και στην κοινωνική δικαιοσύνη.

Η Ανζέντα 21 θέτει την αναγκαιότητα της συνύπαρξης και των τριών διαστάσεων της ανάπτυξης και τονίζει με αυτόν τον τρόπο την πολυδιάστασή της (Gettkannt, 1993).

Τα οικολογικά συμφέροντα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και να προσαρμόζονται στις οικονομικές ανάγκες (διατήρηση του διεθνούς ανταγωνισμού κ.τ.λ).

Έτσι λοιπόν η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να δίνει, ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες, μια διαφορετική βαρύτητα στα συμφέροντα της φύσης και του τοπίου.

5.9 Συντονισμός της χωροταξίας και του σχεδιασμού

Αναλόγως της πολυδιάστασης της αειφόρου ανάπτυξης, πολυδιάστατος πρέπει να είναι και ο σχεδιασμός. Επίσης γίνεται σαφής ότι η πραγματοποίηση των αναπτυξιακών μέτρων πρέπει να εναρμονίζεται με την προστασία της φύσης και του τοπίου.

Η Αντζέντα 21 δίνει λοιπόν μεγάλη έμφαση στη διάρθρωση μιας κατάλληλης δομής πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού.

Το μοντέλο το οποίο προωθεί και αντιπροσωπεύει η Αντζέντα 21 υποστηρίζει μια ανάπτυξη βασισμένη στη αποκέντρωση, όπου οι πρωτοβουλίες ελέγχονται και καθοδηγούνται εκ των κάτωθεν.

Οι θέσεις αυτές ανταποκρίνονται στις επιθυμίες της Βαυαρικής πολιτικής.

Η επίμονη πραγματοποίηση αυτού του πρότυπου ανάπτυξης συνέβαλε:

- στη δημιουργία μιας φιλικής ως προς το περιβάλλον και ισορροπημένης δομής του χώρου στη Βαυαρία, και
- στην προώθηση της Βαυαρικής οικονομίας.

Σε αυτό συνέβαλε η πολιτική ανάπτυξης της χώρας, της οποίας η επίμονη εφαρμογή των βασικών στόχων συνέβαλε ώστε να:

- δημιουργηθούν ισότιμες συνθήκες ζωής και εργασίας, και
- να συντονιστούν αποτελεσματικά οι επενδύσεις προς όφελος των αδύναμων αγροτικών περιοχών.

Η σημερινή υποδομή σε ιδρύματα (όπως π.χ. πανεπιστήμια, σχολεία μέσης εκπαίδευσης, νοσοκομεία κ.τ.λ.), καθώς και η οικονομική υποδομή (όπως π.χ. πυκνό δίκτυο εφοδιασμού ενέργειας), όπως και η δημιουργία θέσεων εργασίας ειδικά στον αγροτικό χώρο είναι έκφραση αυτής της πολιτικής.

Με τη βοήθεια αυτών των μέτρων μπόρεσε να εξασφαλιστεί η αποκέντρωση και να στηριχθεί με αυτόν τον τρόπο ο αγροτικός χώρος.

Η πολιτική αυτή γίνεται αποδεκτή σε μεγάλο βαθμό και από τους κατοίκους και αυτό διαφαίνεται από το γεγονός ότι αναστράφηκαν τα ρεύματα της μετανάστευσης εντός της Βαυαρίας προς όφελος των αγροτικών περιοχών.

Η οικολογία κατείχε σε όλη αυτή τη διαδικασία σχεδιασμού μια πρωταρχική θέση στη Βαυαρία. Επίσης, πρέπει να αναφερθεί πως η βαυαρική πολιτική έδινε σε πολλές περιπτώσεις προτεραιότητα στην οικολογία έναντι της οικονομικής ανάπτυξης.

Ενόψει λοιπόν της ισορροπημένης και αποκεντρωτικής δομής του χώρου και του οικισμού, η Βαυαρία παρουσιάζει καλές συνθήκες για μια ανάπτυξη βασισμένη στην ανθεκτικότητα και διαχρονικότητα.

5.10 Μελλοντικές προκλήσεις

Στην πορεία για μια αειφόρο ανάπτυξη προκύπτουν για την Βαυαρία καινούργιες προκλήσεις και κίνδυνοι που πρέπει να αντιμετωπισθούν.

Αναφέρουμε ενδεικτικά τα εξής:

- Οι ως τώρα ισορροπημένες δομές χώρου και οικισμού απειλούνται εν μέρει. Ιδιαίτερα η παγκοσμιοποίηση της αγοράς, ο μεγάλος οικονομικός ανταγωνισμός καθώς και ο αυξημένος χωροταξικός ανταγωνισμός οδηγούν σε μια τάση προς τα μεγάλα αστικά κέντρα.
- Η τάση για υπεραστικισμό συνεχώς αυξάνεται. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να αυξηθούν οι εκτάσεις οικισμού και έτσι να δημιουργηθούν και να αυξηθούν οι αρνητικές επιδράσεις των οικολογικών λειτουργιών.
- Ένας ανομοιόμορφος καταμερισμός της εργασίας οδηγεί σταδιακά σε μια αύξηση της κυκλοφορίας και συνεπώς και σε αύξηση των οικολογικών επιβαρύνσεων (π.χ. επιβάρυνση με ρυπαντικές ουσίες, ρύπανση από θορύβους κ.τ.λ.)
- Ακόμα και σε αγροτικές περιοχές εμφανίζεται το πρόβλημα των διάσπαρτων σπιτιών. Η αύξηση της οικοδόμησης πάνω από το επιτρεπτό όριο, ειδικά σε μη κεντρικά μέρη δυσκολεύει τον εφοδιασμό των κατοίκων. Επίσης οδηγεί σε επιβάρυνση της οδικής κυκλοφορίας

που έχει σαν αποτέλεσμα τη δυσμενή λειτουργία της δημόσιας τοπικής συγκοινωνίας.

- Τέλος η σύγχρονη τεχνολογία στον τομέα της επικοινωνίας δεν έχει εκμεταλλευτεί επαρκώς.

Από τα παραπάνω διαφαίνεται η αύξηση της κυκλοφορίας στο μέλλον και κατ' επέκταση και η αύξηση των προβλημάτων που συνεπάγονται από αυτό.

5.11 Αειφόρος ανάπτυξη – μελλοντικός στόχος της χωροταξίας και του σχεδιασμού της Βαυαρίας

Η βαυαρική Κυβέρνηση έθεσε ως στόχο της την πραγματοποίηση της αειφόρου ανάπτυξης.

Έτσι με την νέα διάταξη του νόμου της χωροταξίας το 1998 καθορίζεται ως πρωταρχικός στόχος η υλοποίηση μιας "αειφόρου χωροταξίας".

Με βάση λοιπόν τα παραπάνω μια αειφόρος ανάπτυξη του χώρου εκπληρώνεται όταν οι κοινωνικές και οικονομικές απαιτήσεις εναρμονίζονται με τις οικολογικές λειτουργίες του χώρου και επιφέρουν μια ισορροπημένη τάξη στην ευρύτερη περιοχή (Umweltbundesamt, 1997).

Το Πρόγραμμα ανάπτυξης της Βαυαρίας LEP (Landesentwicklungsprogramm) του 1994 υιοθέτησε τους στόχους της Ατζέντας 21.

Κύριο μέλημα ήταν η επιδίωξη και στήριξη της αποκέντρωσης, έτσι ώστε να προστατεύεται και να εξασφαλίζεται η ισορροπημένη δομή του χώρου.

Μια τέτοια δομή προσφέρει ίσες συνθήκες και ευκαιρίες ζωής και εργασίας και αποτελεί το βασικό βήμα προς την κατεύθυνση μιας περιφερειακής ανάπτυξης.

Με βάση λοιπόν την παραπάνω δομή η περιφέρεια παίζει ενεργητικό ρόλο στην οικονομία της χώρας καθώς εξασφαλίζεται μια μακροπρόθεσμη δυναμική ανάπτυξης της περιφέρειας.

Έτσι λοιπόν το Πρόγραμμα LEP κινήθηκε με βάση την "θεωρία των κεντρικών τόπων" συμπληρωμένο με τους αναπτυξιακούς άξονες.

Το σχέδιο αυτό στοχεύει στην ισόνομη κατανομή του πληθυσμού και προσπαθεί να καλύψει όλες τις περιοχές με τα αναγκαία ιδρύματα υποδομής, όπως παιδικούς σταθμούς, σχολεία νοσοκομεία κ.τ.λ.

Επίσης γίνεται προσπάθεια να ενταχθούν και να συγκεντρωθούν τα ιδρύματα αυτά σε ένα δίκτυο πόλεων, οι οποίες να είναι συνδεδεμένες μεταξύ τους.

Κύριος άξονας του σχεδίου αυτού είναι η καλή κατανομή των χρήσεων γης.

Το σχέδιο αυτό των κεντρικών τόπων αποτελεί απαραίτητη βάση για την προληπτική προστασία του περιβάλλοντος. Εάν εφαρμοστεί με επιμονή έχουμε τα εξής θετικά αποτελέσματα:

- προστατεύει το τοπίο από το διαμελισμό του,
- μειώνει την κυκλοφοριακή κίνηση μέσω μιας καλύτερης ταξινόμησης των κατοικιών, της εργασίας και της αναψυχής,
- εξασφαλίζει την οικονομική διαχείριση της γης, και
- επιτρέπει τη διατήρηση των ελεύθερων χώρων

Το σχέδιο αυτό των κεντρικών τόπων συμπληρώνεται με τους άξονες ανάπτυξης και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην υποδομή εφοδιασμού και διάθεσης, όπως δρόμοι, αγωγοί ενέργειας, αγωγοί αποχέτευσης και ύδρευσης.

Οι άξονες στοχεύουν αφ' ενός σε μια καλή αξιοποίηση και εφοδιασμού των κεντρικών τόπων και των πόλων έλξης με την κατάλληλη υποδομή. Αφ' ετέρου λαμβάνεται υπόψη η προληπτική προστασία του περιβάλλοντος και αυτό γιατί σε πυκνοδομημένους χώρους κρατούνται ελεύθερες σημαντικές εκτάσεις εξισορρόπησης. Επίσης στον αγροτικό χώρο αποφεύγεται ο αυθαίρετος και αταξικός διαμελισμός των εκτάσεων καθώς και η άσκοπη κατανομή των χρήσεων γης.

Ένα άλλο σημαντικό σημείο της περιφερειακής πολιτικής και του σχεδιασμού είναι η εξασφάλιση του ανταγωνισμού, σε οικονομικό επίπεδο, της Βαυαρίας και των διαμερισμάτων της.

Έτσι λοιπόν η σημερινή κατάσταση αλλαγής, ειδικά στον οικονομικό τομέα απαιτεί τις εξής θέσεις και αρχές;

Συνεργασία και δικτύωση

Για να είναι δυνατή η πραγματοποίηση του LEP απαιτείται καλή συνεργασία και κατάλληλη δικτύωση του χωροταξικού προγραμματισμού. Η Βαυαρία για να είναι ανταγωνίσιμη αλλά ταυτόχρονα να εφαρμόζει την αρχή της αποκέντρωσης θα πρέπει να:

- προστατεύει δοκιμασμένες αποκεντρωτικές δομές, και να
- δικτυώσει τα διαμερίσματα της χώρας με τέτοιο τρόπο ώστε να σχηματίζουν ανταγωνιστικές τοπικές μονάδες, δίχως να χρειάζεται να υπομένουν τα μειονεκτήματα των πυκνοδομημένων κέντρων.

Κατάλληλη προϋπόθεση για τη δικτύωση ενιαίων τοπικών μονάδων είναι η ύπαρξη συστημάτων μεταφοράς και συγκοινωνίας, καινούργιες τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας, συνεργασία στον τομέα έρευνα και κατάρτιση όπως και η διάθεση εκτάσεων για την εγκατάσταση βιομηχανιών και βιοτεχνών (Eisenberg, 1997).

Είναι φανερό πως οι τοπικές και περιφερειακές εγωιστικές θέσεις πρέπει να αποφευχθούν προς όφελος των κοινών στρατηγικών μέτρων.

Ένα καλό παράδειγμα αποτελούν οι συνεργασίες και τα δικτυακά έργα τα οποία ήδη λειτουργούν, όπως η συνεργασία των πόλεων Muenchen – Augsburg – Ingolstadt (MAI), ή των πόλεων Landshut – Rosenheim – Salzburg (LAROSA).

Περιφερειακό μάρκετινγκ

Η ποιότητα της βαυαρικής περιφέρειας πρέπει να είναι ανταγωνίσιμη έτσι ώστε να αποτελεί πόλο έλξης για διάφορες επιχειρήσεις και επενδύσεις.

Καθοριστικό ρόλο για την επίτευξη του παραπάνω στόχου παίζει η υψηλή περιβαλλοντική ποιότητα καθώς και η πολυμορφία και ελκυστικότητα των

βαυαρικών τοπίων. Όλα αυτά αποτελούν ένα σημαντικό τοπικό πλεονέκτημα, το οποίο μπορεί να είναι καθοριστικό όσον αφορά τον ανταγωνισμό και την προσέλκυση των επενδύσεων και επιχειρήσεων.

Η Βαυαρία επιδιώκει να συνεχίσει και στο μέλλον το περιφερειακό μάρκετινγκ και θα δώσει πρωταρχικό ρόλο στην οικολογία σαν οικονομικό τοπικό παράγοντα και επομένως ως συγκριτικό πλεονέκτημα.

Η πραγματοποίηση μιας "αιεφόρου χωροταξίας" μέσω διαμερισματικών λύσεων

Σύμφωνα με τα νέα πρότυπα του χωροταξικού σχεδιασμού η οικολογική προσέγγιση παίρνει όλο και περισσότερες διαστάσεις. Έτσι λοιπόν δίδεται προτεραιότητα στην οικολογία όταν είναι εμφανής η μακροπρόθεσμη απειλή των βασικών μέσων ζωής.

Επίσης δίδεται έμφαση:

- στον περιφερειακό σχεδιασμό,
- στη διαμερισματική πραγματογνωμοσύνη, και
- στα διασυνοριακά σχέδια ανάπτυξης.

Περιφερειακός σχεδιασμός

Με την αλλαγή του νόμου σχεδιασμού της χώρας, ο οποίος ισχύει από το 1997, οι στόχοι του περιφερειακού σχεδιασμού επικεντρώνονται στα εξής σημεία:

- ανάπτυξη ελεύθερων χώρων,
- ανάπτυξη οικισμών,
- ανάπτυξη υποδομής.

Παράλληλα με τον περιφερειακό σχεδιασμό έχουμε και τον λεγόμενο σχεδιασμό ανάπτυξης τοπίου, ο οποίος στηρίζεται στις λεπτομερείς απογραφές της υπάρχουσας κατάστασης και έχει ως αντικείμενο την ανάπτυξη του φυσικού δυναμικού τοπίου μιας περιοχής.

Διαμερισματική πραγματογνωμοσύνη και διασυνοριακά σχέδια ανάπτυξης

Τα διασυνοριακά σχέδια ανάπτυξης πρέπει να βασίζονται σε μεθόδους και να κινούνται βάση μιας συγκεκριμένης διαδικασίας. Η οικιστική ανάπτυξη καθώς και οι εγκαταστάσεις υποδομής πρέπει να εναρμονίζονται και να λαμβάνουν υπόψη τους την ανθεκτικότητα του περιβάλλοντος.

5.12 Πολεοδομικός Σχεδιασμός

5.12.1 Μείωση της χρήσης των εκτάσεων

Μία βασική αρχή της πολεοδομίας είναι η οικονομική διαχείριση της γης. Έτσι η οικοδόμηση επιτρέπει μια καλύτερη ταξινόμηση στις κεντρικές (βασικές) εγκαταστάσεις και στις στάσεις των δημόσιων μέσων μεταφοράς.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της κυκλοφοριακής συμφόρησης και της οικολογικής επιβάρυνσης καθώς και την εξοικονόμηση ενέργειας.

Έτσι λοιπόν ο σχεδιασμός οφείλει να προσανατολίζεται προς μια αποτελεσματική εκμετάλλευση του δυναμικού των εκτάσεων.

Ο νόμος υποχρεώνει τους δήμους να δίνουν μεγάλη έμφαση στην προστασία και ορθή εκμετάλλευση της γης όταν συντάσσουν πολεοδομικά σχέδια (Breuel, 1999).

Οι δήμοι προσπαθούν να εφαρμόσουν το αίτημα της εξοικονόμησης εκτάσεων μέσω:

- μιας σωστής ταξινόμησης των χρήσεων γης
- περαιτέρω ανάπτυξης των υπάρχοντων οικισμών και επάλειψης των οικοδομικών κενών,
- επαναδραστηριοποίησης των πολεοδομικά ανεκμετάλλευστων οικοπέδων, ειδικά τις κλειστές βιοτεχνίες κ.τ.λ.,
- πολεοδομικής συμπύκνωσης ειδικά σε σημεία των στάσεων των μέσων μαζικής μεταφοράς,
- δημιουργίας και δραστηριοποίησης ελεύθερων χώρων κοντά σε περιοχές κατοικίας για τον ελεύθερο χρόνο και αναψυχή.

Η Βαυαρία ενισχύει τους δήμους με κρατικές επιδοτήσεις στον τομέα του σχεδιασμού. Επιδοτούνται πρότυπα σχέδια και διεξάγονται διαγωνισμοί για εξοικονόμηση εκτάσεων, ιδίως στις περιοχές οικισμών. Αυτό έχει και ως αποτέλεσμα την περαιτέρω ανάπτυξη των οικισμών αυτών. Οι επιδοτήσεις χρησιμοποιούνται και για την έρευνα στον τομέα της πολεοδομίας π.χ. για τις σχέσεις μεταξύ εκμετάλλευσης εκτάσεων και κόστους καθώς και την αξιοποίηση εξοικονόμησης εκτάσεων.

5.12.2 Σχεδιασμός για την προστασία του εδάφους και των υπόγειων ρευμάτων

Η κάλυψη και εκμετάλλευση της γης έχει μελλοντικές επιπτώσεις και ειδικά στο τοπικό κλίμα, στο υπόγειο υδάτινο ισοζύγιο καθώς επίσης και στις συνθήκες ζωής των ζώων και των φυτών.

Το Υπουργείο Εσωτερικών της Βαυαρίας στοχεύει στη αειφόρο διαχείριση των υδάτινων και εδαφικών πόρων και για το λόγο αυτό απαιτεί να εμπεριέχεται η συγκεκριμένη περιβαλλοντική συνιστώσα και στον πολεοδομικό σχεδιασμό.

5.12.3 Σχεδιασμός για την προστασία από την ηχορύπανση

Η προστασία από την ηχορύπανση συνιστά σημαντικό στόχο του πολεοδομικού σχεδιασμού και προσβλέπει στην καλύτερευση του επιπέδου ζωής στους δήμους,

Στον τοπικό σχεδιασμό πρέπει να επιδιώκεται προληπτική προστασία από την ηχορύπανση. Αυτό πρέπει να γίνεται ήδη από την ταξινόμηση των οικοπέδων και την σχεδίαση των δρόμων. Αλλά και σε ήδη κατοικημένες περιοχές μπορεί να επιτευχθεί μέσω κατάλληλων μέτρων η καλύτερευση των υπαρχόντων συνθηκών.

Ενδεικτικά πρέπει να αναφέρουμε ότι ο πολεοδομικός νόμος της Βαυαρίας στην παράγραφο 1 αναφέρει και επισημαίνει την αναγκαιότητα ενός σωστού σχεδιασμού που θα εξασφαλίζει ένα ανθρώπινο περιβάλλον. Επίσης πρέπει

να λαμβάνονται υπόψη και οι γενικές απαιτήσεις υγιεινών συνθηκών οικισμού και εργασίας.

Οι απαιτήσεις για την προστασία από την ηχορύπανση δεν μπορούν να εξεταστούν απομονωμένες, αλλά απαιτείται συντονισμός με άλλα συμφέροντα του τοπικού σχεδιασμού.

Όταν λαμβάνεται υπόψη έγκαιρα η προστασία από την ηχορύπανση αποφεύγονται συχνά επιπλέον δαπάνες, όπως η κατασκευή αναχωμάτων και τειχών για την προστασία ηχορύπανσης.

5.13 Δήμοι και περιβάλλον

Οι δήμοι με την συμμετοχή των πολιτών, πρέπει να επεξεργάζονται και να πραγματοποιούν ολοκληρωτικά και προληπτικά προγράμματα για την αειφόρο ανάπτυξη των οικονομικών, κοινωνικών και οικολογικών υποδομών.

5.13.1 Η προστασία του περιβάλλοντος ως δημοτική υποχρέωση

Σημαντικό μέρος της δημοτικής αυτοδιαχείριση αποτελεί ο σχεδιασμός, ο οποίος επιβάλλεται από το Σύνταγμα. Οι δήμοι έχουν όμως και μια ειδική ευθύνη για το περιβάλλον και αυτό γιατί σύμφωνα με το Βαυαρικό Σύνταγμα, στα πρωταρχικά καθήκοντα του Κράτους, των δήμων και των Οργανισμών του Δημοσίου Δικαίου ανήκει και η προστασία του εδάφους, των υδάτων και της ατμόσφαιρας σαν φυσικά βασικά μέσα ζωής. Επίσης ευθύνονται για την επιδιόρθωση υπάρχοντων ζημιών καθώς και για την σωστή διαχείριση της ενέργειας (Umweltbundesamt, 1997).

Ο δημοτικός πολεοδομικός σχεδιασμός πρέπει όχι μόνο να εγγυάται μια πολεοδομική ανάπτυξη και μια εκμετάλλευση της γης προς όφελος του γενικού συνόλου, αλλά και να βοηθάει στο να εξασφαλίζεται ένα ανθρώπινο περιβάλλον και να προστατεύονται τα βασικά φυσικά μέσα ζωής.

Η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί βασικό μέλημα της δημοτικής πολιτικής εδώ και πολύ καιρό. Έτσι λοιπόν οι δήμοι και οι νομοί της Βαυαρίας ανέπτυξαν με παραδειγματικό τρόπο κάποιες δικές τους

πρωτοβουλίες σε όλα τα πεδία δράσης, όπως π.χ. στην εγκατάσταση περιβαλλοντικών υπηρεσιών, την κατάρτιση σχεδιασμών τοπίων στα πλαίσια ενός πολεοδομικού σχεδιασμού, την προώθηση της σύνδεσης δύναμης – ενέργειας και την εκμετάλλευση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, την κατάρτιση ενεργειακών σχεδίων, την προώθηση του βιολογικού καθαρισμού των λυμάτων καθώς και την προστασία των υπόγειων υδάτων, ορίζοντας προστατευμένες υδάτινες περιοχές.

5.13.2 Πολιτική για μια αειφόρο ανάπτυξη και εφαρμογή της σε δημοτική κλίμακα

Η Βαυαρική Κυβέρνηση στηρίζει τους δήμους της και τους προτρέπει στο να συμβάλουν και αυτοί στη αειφόρο ανάπτυξη και να την εφαρμόσουν σε τοπικό επίπεδο.

Οι κύριοι άξονες, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, μιας αειφόρου ανάπτυξης είναι οι εξής:

- Η χρήση ανανεώσιμων φυσικών πόρων δεν πρέπει να ξεπερνούν τη διάρκεια ανανέωσης τους.
- Η απελευθέρωση των βλαβερών ουσιών δεν πρέπει να ξεπερνάει την ικανότητα του αυτοκαθαρισμού της φύσης.

Για την σωστή εφαρμογή αυτών των κανόνων, σε μικρή κλίμακα, πρέπει να δοθεί βάση στα εξής σημεία εκκίνησης:

- Περισσότερο προσεκτική και αποτελεσματική χρήση των υδάτων, των πρώτων υλών και της ενέργειας, καθώς επίσης αποφυγή της εκπομπής βλαβερών ουσιών.
- Οργάνωση και μεταρρύθμιση της κυκλοφορίας ανάμεσα στους δήμους και τα περίχωρά τους.

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημάνουμε ότι δεν πρόκειται για μια προσπάθεια για να δημιουργηθούν και να αναπτυχθούν αυτόνομοι δήμοι, διότι σίγουρα αυτό δεν είναι εφικτό. Απλά γίνεται μια προσπάθεια να ελαχιστοποιηθεί όσο το δυνατόν περισσότερο η επιβάρυνση του περιβάλλοντος από τις διαδικασίες ανταλλαγής και επικοινωνίας ανάμεσα στους δήμους και τα περίχωρά τους (Renn, 1996).

- Προσεκτική μελέτη και κατανομή των χρήσεων γης

Με την κατάλληλη κατάταξη των χρήσεων γης τίθενται τα θεμέλια για την ανάπτυξη οικισμών, οι οποίοι δεν θα επιβαρύνουν το περιβάλλον.

Έτσι λοιπόν πρέπει να κατανέμεται σωστά στο χώρο η κατοικία, ο χώρος εργασίας καθώς και οι χώροι αναψυχής. Μόνο μια καλά μελετημένη κατάταξη των χρήσεων γης μπορεί να εγγυηθεί την σωστή ανάπτυξη και λειτουργικότητα ενός οικισμού.

Κάθε πολιτική που έχει ως στόχο την αειφορία και εκλαμβάνει την προστασία του περιβάλλοντος ως μια ουσιαστική συνιστώσα, πρέπει να προσανατολιστεί προς τις εξής κατευθύνσεις:

- Μια αειφόρος πολιτική είναι μια ενιαία και καθολική πολιτική και για την εφαρμογή της δεν απαιτούνται νέα όργανα. Το μόνο που χρειάζεται είναι η κατάλληλη χρησιμοποίηση των είδη υπαρχόντων οργάνων.
- Μια αειφόρος πολιτική είναι μια πολιτική πρόνοιας και μέριμνας.
- Μια αειφόρος πολιτική, σε τοπικό επίπεδο, εγκαλεί και επιστρατεύει επιλεγμένους αντιπρόσωπους, κοινοτικούς υπάλληλους, όλους τους τομείς της διοίκησης καθώς και όλους τους υπεύθυνους φορείς.
- Η αειφόρος ανάπτυξη απαιτεί συνέπειας. Δεν μπορεί να επιβληθεί και να πραγματοποιείται παρά μόνο με κοινή ευθύνη και προσπάθεια. Έτσι λοιπόν η ενεργός εμπλοκή όλων των υπεύθυνων φορέων είναι απαραίτητη.

Κάθε Δήμος ή Κοινότητα έχει διαφορετική διάρθρωση και δομή και παρουσιάζει διαφορετικές προϋπόθεσεις. Συνήθως το υπαλληλικό της

προσωπικό και τα οικονομικά της μέσα είναι περιορισμένα. Γι' αυτό το λόγο πρέπει να βρεθούν ξεχωριστές λύσεις και να εντοπιστεί το κέντρο βάρους για κάθε Δήμο ή Κοινότητα.

Έτσι λοιπόν δεν μπορεί να υπάρξει ένα εγχειρίδιο που να δίνει συγκεκριμένες λύσεις για όλες τις περιπτώσεις.

Η Αντζέντα 21 προτρέπει τις τοπικές κοινωνίες να κινητοποιηθούν και να προβούν σε διάλογο με τους πολίτες, έτσι ώστε να οργανώσουν μια Αντζέντα που να εφαρμόζεται σε τοπικό επίπεδο.

Η Bayern – Agenda 21, που εφαρμόζεται στη Βαυαρία, αποτελεί πρότυπο εφαρμογής της Local – Agenda. Σημαντική, εάν όχι καθοριστική είναι η συμμετοχή των πολιτών στην όλη διαδικασία. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό πως η κατάλληλη ενημέρωση και εκπαίδευση των πολιτών είναι αναγκαίο μέλημα κάθε κράτους, έτσι ώστε να είναι δυνατή και εφικτή η εφαρμογή των Περιβαλλοντικών Προγραμμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η βιωσιμότητα είναι ο υπέρτατος οικολογικός στόχος που είναι αλληλένδετος με μια δημοκρατική προοπτική.

Ως γνωστόν ο στόχος της βιωσιμότητας είναι η ανάπτυξη να μην οδηγεί σε οριστική απώλεια χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος που είναι συνδεδεμένα με την μορφή της ζωής που τώρα γνωρίζουμε (Δερμιτσάκης, 1989).

Στόχος είναι "η ανάπτυξη να καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να εκθέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύπτουν τις δικές τους ανάγκες" (Έκθεση Bruntland 1987).

Οι περισσότερες ευρωπαϊκές πόλεις υιοθέτησαν διάφορες μεθόδους που στοχεύουν στην προστασία του περιβάλλοντος.

Πάντως, δεν μπορεί να εφαρμοστεί ένα ενιαίο σύνολο δράσεων σε όλες τις ευρωπαϊκές πόλεις, επίσης δεν μπορεί να εφαρμοστεί και ένα ενιαίο σύνολο δράσεων σε όλα τα επίπεδα (Αραβαντινός, 1997).

Τα προβλήματα περιβάλλοντος εξαρτώνται, μεταξύ άλλων, από τη διάρθρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Οι πολιτιστικές διαφορές επιδρούν επίσης στη διαμόρφωση της θεώρησης των αστικών προβλημάτων από τον πληθυσμό, ενώ η διοικητική βάση που επιτρέπει την εφαρμογή των μέτρων ποικίλει από το ένα κράτος στο άλλο, σύμφωνα με το βαθμό αποκέντρωσης των αρμοδιοτήτων και των ευθυνών.

Η επίτευξη λοιπόν της βιώσιμης ανάπτυξης προϋποθέτει την ύπαρξη σύγχρονων οργανωτικών και διοικητικών δομών, ικανά να αναπτύξουν συνεργασίες σε όλα τα επίπεδα οργάνωσης μιας περιοχής.

Στο σημείο αυτό γίνεται εμφανής η σπουδαιότητα και η αναγκαιότητα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην επίτευξη των περιβαλλοντικών προβλημάτων και στην εφαρμογή μιας αειφόρου ανάπτυξης.

Λόγω του ότι η Τ.Α. έχει άμεση επαφή με τον πολίτη και τα καθημερινά προβλήματα του τόπου μπορεί να αναπτύξει ευνοϊκές προϋποθέσεις για την επίτευξη της βιωσιμότητας.

Ο ρόλος λοιπόν της Τ.Α. θεωρείται ότι πρέπει να είναι ουσιαστικός και καθοριστικός.

Στόχος της εργασίας αυτής είναι η θεώρηση και εξέταση των προσπαθειών της εφαρμογής της Agenda 21 στα διάφορα επίπεδα, δηλαδή σε ευρωπαϊκό, εθνικό καθώς και περιφερειακό επίπεδο.

Ως γνωστόν, ένα βασικό θέμα που προκύπτει από την υιοθέτηση της προσέγγισης προς μια πολιτική βιώσιμης ανάπτυξης είναι ο καθορισμός της κατάλληλης χωρικής κλίμακας για την επίτευξη των στόχων καθώς και το επιχειρησιακό επίπεδο στο οποίο ανάγεται η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης. Έτσι πολλά περιβαλλοντικά προβλήματα που έχουν παγκόσμιο ή ευρύτερο χαρακτήρα προέρχονται από τοπικές δράσεις και το αντίθετο πολλά τοπικά περιβαλλοντικά προβλήματα είναι αποτελέσματα ευρύτερων τάσεων ή προβλημάτων.

Η δράση σε μεγάλη κλίμακα (π.χ. σε επίπεδο Ε.Ε.) έχει την επιχειρησιακή δυσχέρεια ότι απαιτεί ταυτόχρονη δράση σε όλα τα σημεία.

Αντίθετα, η δράση σε τοπικό επίπεδο έχει τον περιορισμό της κλίμακας δράσης (Schmihelein, 1992).

Στην προοπτική αυτή έχει θεωρηθεί ότι το θέμα της πολιτικής βιώσιμης ανάπτυξης ίσως θα πρέπει να αντιμετωπισθεί σε ένα μέσο επίπεδο, δηλαδή σ' αυτό της περιφέρειας.

Με τον τρόπο αυτό η σύγκλιση φυσικού σχεδιασμού και πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης θα είναι ίσως πιο αποτελεσματική.

Παρόλα αυτά όμως σε ορισμένους τομείς, λόγω της σφαιρικότητας των προβλημάτων, πολλά περιβαλλοντικά προβλήματα πρέπει να εξεταστούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Ο χωροταξικός σχεδιασμός υπήρξε ανέκαθεν ένα μεγάλο δυναμικό μέσο συμφιλίωσης των συμφερόντων της οικονομικής ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος.

Είναι γεγονός ότι τα κράτη μέλη έφθασαν σε διαφορετικά στάδια στην επεξεργασία των πολιτικών του περιβάλλοντος και των μηχανισμών σχεδιασμού, όμως πρέπει να δράσουν με τέτοιο τρόπο ώστε οι πολιτικές να οδηγήσουν σε μια αρμονική ανάπτυξη.

Εξετάζοντας τώρα αναλυτικότερα την εφαρμογή της Agenda 21 στο χώρο της Ε.Ε. διαπιστώνουμε πως έχει γίνει μια σημαντική προσπάθεια για την επίτευξη της βιωσιμότητας.

Η Ε.Ε. αναμφισβήτητα βρίσκεται σήμερα σε ένα καθοριστικό σημείο σε ότι αφορά το περιβάλλον και την πολιτική περιβάλλοντος.

Το νέο της πρόγραμμα αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο για τα επόμενα χρόνια ως προς την αειφόρο ανάπτυξη. Το πρόγραμμα αυτό δεν απευθύνεται μόνο σε ειδικούς, αλλά έχει ως στόχο τη δημιουργία ενός ευρύτερου πλαισίου διαλόγου, στον οποίο θα πρέπει να συμμετέχουν όλοι οι ενδιαφερόμενοι και αρμόδιοι φορείς.

Κύριος σκοπός είναι η αναστροφή των σημερινών ανησυχητικών τάσεων που οδηγούν στην καταστροφή του περιβάλλοντος και υποθηκεύουν το μέλλον της ανθρωπότητας, όχι μόνο στην Ευρώπη, αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο.

Εδώ, θα πρέπει να τονισθεί ο ρόλος της Ε.Ε. στη διεθνή σκηνή κυρίως σε ότι αφορά προβλήματα που ξεφεύγουν από τα στενά τοπικά πλαίσια.

Η συμβολή λοιπόν της Ε.Ε. στην εφαρμογή και προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης είναι θετική.

Παρόλα αυτά όμως χρειάζεται περισσότερη προσπάθεια έτσι ώστε να επιτευχθούν πλήρως όλοι οι στόχοι της Agenda 21.

Έτσι, λοιπόν θεωρείται αναγκαία η δραστηριοποίηση της Ε.Ε. στην προώθηση της έρευνας στον τομέα της ανάπτυξης των τεχνολογιών που θα υποστηρίξουν τη συγκρότηση και λειτουργία των Διευρωπαϊκών Δικτύων.

Επίσης, απαιτείται από την Ε.Ε. η ενίσχυση της συγκρότησης Δικτύων Πόλεων, οι οποίες ως κόμβοι των Διευρωπαϊκών Δικτύων θα συνεργάζονται και θα ανταλλάσσουν εμπειρίες από δοκιμαστικές εφαρμογές κοινών προγραμμάτων προς την κατεύθυνση της διαμόρφωσης ενός ενιαίου πολιτικού χώρου και ενός βιώσιμου περιβάλλοντος (Επιτροπή των Ε. Κοινοτήτων, 1993).

Εξετάζοντας στη συνέχεια την προσπάθεια εφαρμογής της Agenda 21 στον ελλαδικό χώρο διαπιστώνουμε πως η ύπαρξη μιας πλειάδας θεσμών που ασχολούνται με περιβαλλοντικά θέματα έχει επιφέρει υπέρμετρη διοικητική πολυδιάσπαση των σχετικών αρμοδιοτήτων.

Από το ένα μέρος συναντώνται επικαλύψεις αρμοδιοτήτων και ανταγωνισμοί μεταξύ των αρμόδιων φορέων και από το άλλο δεν είναι πάντοτε σαφής η

οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων ανάμεσα στις διάφορες βαθμίδες της διοικητικής ιεραρχίας.

Το φαινόμενο αυτό δημιουργεί προβλήματα στη λειτουργικότητα και αποτελεσματικότητα της διοικητικής δράσης. Στην κατάσταση αυτή θα πρέπει να προσθέσουμε τα περιορισμένα μέσα που έχει η Διοίκηση (υλικά και ανθρώπινο δυναμικό), τη συχνή μεταβολή των διοικητικών αρμοδιοτήτων και τη δύσκολη πρόσβαση των πολιτών στους διοικητικούς μηχανισμούς.

Η αντιμετώπιση των αδυναμιών αυτών προϋποθέτει την εξάλειψη του ενδημικού για την Ελλάδα φαινομένου της πολυνομίας, τη συγχώνευση φορέων, τη θεσμοθέτηση διυπουργικών συντονιστικών οργάνων συνεργασίας και τη δημιουργία μιας συνεκτικής και σύγχρονης περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

Είναι λοιπόν ανάγκη να γίνει μια νέα προσαρμογή όλων των εμπλεκόμενων σε μια στρατηγική που θα σέβεται τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, δηλαδή θα πρέπει να γίνουν ριζικές αλλαγές τόσο σε πολιτικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο συμπεριφοράς και νοοτροπίας.

Τέλος, εξετάζοντας μια περιφέρεια – πρότυπο στην εφαρμογή της Agenda 21, δηλαδή τη Βαυαρία, διαπιστώνουμε πως τα θετικά αποτελέσματα της περιφέρειας αυτής οφείλονται στην προώθηση και συμβολή της Τ.Α.

Ως γνωστόν, η Τ.Α. είναι πιο ευέλικτη και πολύ πιο κοντά στον πολίτη, ώστε να τον ενεργοποιεί αποτελεσματικότερα για να συμμετέχει στη λήψη των αποφάσεων σχετικά με τα περιβαλλοντικά προβλήματα.

Επίσης, πολύ σημαντική θεωρείται και η σύσφιξη της συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων επιπέδων διοίκησης καθώς και η ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

Πολύ σημαντικό θεωρείται και το γεγονός της κατάλληλης εκπαίδευσης και διαμόρφωσης μιας νοοτροπίας που θα σέβεται το περιβάλλον.

Γενικότερα λοιπόν διαπιστώνουμε πως η ένταξη του περιβάλλοντος στις επιμέρους πολιτικές καθώς και η εμπλοκή και ενεργή συμμετοχή της Τ.Α. θεωρείται αναγκαία για την επίτευξη μιας αειφόρου και βιώσιμης ανάπτυξης.

Ελληνική βιβλιογραφία

Αθανασάκης, Α., (1981), Οικολογική κρίση στον Ελληνικό χώρο. Αθήνα, Εκδ. Γρηγόρης.

Ανδρικοπούλου, Ε., (1995), Οι Περιφέρειες στην Ερωπαϊκή Ένωση, Αθήνα, Εκδ. Θεμέλιο.

Αραβαντινός, Α., (1997), Πολεοδομικός Σχεδιασμός: Για μια βιώσιμη ανάπτυξη του Αστικού χώρου, Αθήνα, Εκδ. Συμμετρία.

Βασενχόβεν, Λ., (1996), Αειφόρος αστική ανάπτυξη και η έννοια των αστικών πόρων, Αθήνα, Εκδ. Παπασωτηρίου.

Γετίμης, Π., - Καυκαλάς, Γ., - Μαρεβέγιας, Ν., (1994), Αστική και Περιφερειακή Ανάπτυξη: Θεωρία – ανάλυση και πολιτική, Αθήνα, Εκδ. Θεμέλιο.

Δερμισάκης, Μ., (1989), Οικολογία και Δημοκρατία, Αθήνα, Εκδ. Θυμάρι.

Εμμανουήλ, Α., (1980), Εναλλακτική Τεχνολογία, Αθήνα, Εκδ. Παπαζήσης.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (1995), Ευρώπη 2000: Συνεργασία για τη χωροταξία στην Ευρώπη, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (1993), Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Επίσημων Εφημερίδων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Κάλλια, Α., - Παυλόπουλος, Π., - Παυλοπούλου, Β., (1989), Ελληνική και Κοινοτική νομοθεσία προστασίας περιβάλλοντος έτη 1987 – 88, Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδ. Σάκκουλα.

Καλλία, Α.,- Παυλόπουλος, Π.,- Παυλοπούλου, Β., (1984), Το νομικό καθεστώς της προστασίας του περιβάλλοντος, Αθήνα- Κομοτηνή, Εκδ. Σάκκουλα.

Καλοπίσης, Ι.Θ., (1991), Η θερμική ρύπανση του περιβάλλοντος και τα όρια της οικονομικής ανάπτυξης, Αθήνα, Εκδ. Παπαζήσης.

Κανελόπουλος, Α., (1985), Οικολογία και οικονομική του περιβάλλοντος, Αθήνα, Εκδ. Καραμπερόπουλος.

Κασιούμης, Κ., (1994), Η προστασία της φύσης στην Ελλάδα: Θεσμικό Πλαίσιο, προστατευόμενες περιοχές και αρμοδιότητες προστασίας, Γεωτεχνικά Επιστημονικά Θέματα Τόμος 5, τεύχος 3/ 1994, σσ. 58 – 74.

Λυμπεράκη, Α., (1992), Η πρόκληση της ανάπτυξης σε μικρή κλίμακα, Αθήνα, Εκδ. Παπαζήσης.

Μοδινός, Μ., (1996), Η Αρχαιολογία της Ανάπτυξης, Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Μπεριάτος, Η., (1998), Χωροταξία 3: Περιβαλλοντικός σχεδιασμός και πολιτική, Βόλος, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις.

Νίκα, Δ., (1985), Η νομική προβληματική της προστασίας του περιβάλλοντος, Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλα.

Παλαιολόγου, Ν., (1992), Η Συνθήκη Ε.Ε. και η προστασία του περιβάλλοντος, Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλα.

Ρέμελη, Κ.Σ., (1989), Περιβάλλον και Τοπική Αυτοδιοίκηση, Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλα.

Σακελλαρόπουλου, Α., (1985), Σκέψεις για το πρόβλημα του περιβάλλοντος από νομική σκοπιά, Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλα.

Σιούτη, Γ., (1993), Δίκαιο Περιβάλλοντος: Δημόσιο Δίκαιο και Περιβάλλον, Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλα.

Σιούτη, Γ., (1990), Η συνταγματική κατοχύρωση της προστασίας του περιβάλλοντος, Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλα.

Τάχος, Α., (1983), Η προστασία του περιβάλλοντος ως πρόβλημα νομοθετικό και διοικητικό, Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδ. Σάκκουλα.

Χριστοφιλοπούλου, Π., (1995), Δημόσια Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση: Βασικές έννοιες Κρατικής Οργάνωσης, Βόλος, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Bauerisches Staatsministerium fuer Landesentwicklung und Umweltfragen, (1999), Bauern – Agenda 21: fuer eine nachhaltige Entwicklung in Bauern. Muenchen, Jung & Brandl.

Breuel, B., (1999), Agenda 21 - Vision: Nachhaltige Entwicklung, Frankfurt / Main, Campus Verlag.

De Haan, G., (1996), Lokale Agenda 21: Der Stand der Dinge November 1996, Freie Universitaet – Forschungsgruppe Umweltbildung, Berlin.

Eisenberg, K., (1997), Nachhaltigkeit leben: Orientierung und Bibliographie, Frankfurt a.M.

Europäische Gemeinschaft, (1997), Agenda 21: Die ersten fuenf Jahre. Luxemburg.

Gettkant, A., (1993), Global verantwortliches Handeln fuer das 21. Jahrhundert, Stieftung Entwicklyng und Frieden, Bonn.

Information des Bundesumweltministeriums, (1992), Agenda 21: Konferenz der Vereinten Nationen fuer Umwelt und Entwicklung im Juni 1992 in Rio, Bonn.

Kastenholz, H, (1996), Nachhaltige Entwicklung – Zukunftschancen fuer Menschen und Umwelt, Berlin / Heidelberg.

Messner, D., (1996), Weltkonferenzen und Weltberichte. Ein Wegweiser durch die internationale Diskussion, Bonn.

Renn, H., (1996), Ein regionales Konzept nachhaltiger Entwicklung, in GAIA 5, 2/1996, S. 86 – 102.

Rennings, K., (1994), Indikatoren einer dauerhaft – umweltgerechten Entwicklung, Stuttgart.

Schmihein, S., (1992), Globale unternehmerische Perspektiven fuer Entwicklung und Umwelt, Muenchen.

Umweltbundesamt, (1997), Nachhaltiges Deutschland: Wege zu einer dauerhaft – umweltgerechten Entwicklung, Berlin.

Wagner, H.J., (1997), Erneuerbare Energien haben ihren Preis, Volkswirtschaftliche Korrespondenz der Adolf – Weber – Stiftung, Nr. 6/ 97.

